

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS KATEDRA

Olga Jankauskienė

Edukologijos magistrantūros neakivaizdinių studijų programos (specializacija: švietimo vadyba)
NEMM – 6 grupės II - o kurso studentė

**VEIKSNIAI, ĮTAKOJANTYS MOKYTOJŲ NUOLATINĮ MOKYMĄSI
ŠVIETIMO KAITOS KONTEKSTE**

Magistro darbas

Mokslinis vadovas
doc. D. Augienė

Šiauliai, 2010

Darbas originalus.....Olga Jankauskienė
(studento parašas)

Summary

Author of the paper: Olga Jankauskiene

Theme of the paper: Factors that influence teachers' life long learning in the context of educational change.

Economical and social changes of society raise new requirements for particular individuals, thus the idea of constant studying starts to gain ground progressively. People aim at improvement of their professional qualification, acquiring more knowledge and experience. This favourably capacitates change and rising social status of the individuals. Hence, it is very important to emphasize the role of constant studying in the dynamic contemporary society.

Occupation and activity are the important process of personal self-realisation. Professional education and training have significant effect upon occupation and social integration. Thus, it is necessary to draw attention to the factors and motives influencing upon the process of constant studying.

Profession of a teacher is specific as it does not limit itself entirely to the capabilities of the teacher. The overall psychological structure: activeness, single-mindedness of activity, sources of abilities and way of activity – is also important there. Constant studying of the teachers, their qualification refreshment, which are related with improvement of own personality, self-knowledge, perception and assessment of own relation to the profession, and also reflect inner aspirations and stimulate cultural renewal. Motivation of teachers' constant studying and professional development is related with the interest in own profession, eagerness to become a specialist with high qualification, giving sense to the teacher's profession and satisfaction in the professional activity.

By the present research we sought for ascertainment of the possibilities of teachers' constant studying in schools, and also for establishment, what factors influence more upon the constant studying of the teachers. 186 teachers participated in the research. The research has been done in the period of March and April in Siauliai City.

Turinys

ĮVADAS.....	4
1. PEDAGOGŲ NUOLATINIO MOKYMOSI ŠVIETIMO KAITOS KONTEKSTE TEORINIS ASPEKTAS.....	7
1.1 Švietimo kaitos samprata ir jos principai.....	7
1.2 Nuolatinio mokymosi samprata kaitos kontekste.....	11
1.3 Nuolatinio mokymosi teorijos pedagoginės psichologijos požiūriu.....	16
1.4 Nuolatinio mokymosi dimensijos.....	17
2. MOKYTOJŲ NUOLATINĮ MOKYMAŠI ĮTAKOJANTYS VEIKSNIAI.....	20
2.1 Asmenybės savybių įtaka mokymuisi.....	20
2.2 Bendri suaugusiųjų mokymosi bruožai.....	23
2.3 Veiksnių bei motyvų svarba mokytojų nuolatinio mokymosi procesui.....	24
2.4 Veiksnių, įtakojančių mokytojų nuolatinį mokymąsi klasifikacija.....	26
2.5 Mokyklos įtaka pedagogų nuolatiniam mokymuisi.....	31
2.6 Veiksniai, trukdantys suaugusiųjų mokymuisi.....	32
3. VEIKSNIŲ, ĮTAKOJANČIŲ MOKYTOJŲ NUOLATINĮ MOKYMAŠI ŠVIETIMO KAITOS KONTEKSTE EMPIRINIS TYRIMAS.....	35
3.1 Tyrimo metodika.....	36
3.2 Mokytojų anketinės apklausos rezultatai.....	36
3.3 Diskusija.....	60
IŠVADOS.....	61
REKOMENDACIJOS.....	62
LITERATŪRA.....	63
PRIEDAI.....	66

IVADAS

Pokyčiai ekonomikoje ir darbo rinkoje sąlygojo politines ir mokslines diskusijas apie mokymąsi visą gyvenimą bei besimokančios visuomenės poreikius: rinkos ekonomika reikalauja nuolat atnaujinti turimus, bei įgyti naujus įgūdžius, žinias ir gebėjimus. Augantis tarptautinis bendradarbiavimas ir konkurencija įtakojo naują požiūrį į mokymąsi visą gyvenimą, apimančią tiek naujų kompetencijų įgijimą, tiek anksčiau įgytų tobulinimą. Švietimo reformų pasekoje, plėtojant žinių visuomenę, atsiranda vis daugiau galimybių bei iniciatyvos mokytis ir dalyvauti kaitos procesuose. Švietimo politikai akcentuoja būtinybę kelti mokymo kokybę, kuriai didžiulę įtaką turi pedagogų kvalifikacija, reikalaujanti nuolatinio tobulinimo ir atnaujinimo. Ilgainiui mokytojų vaidmuo pakito: jų pedagoginė veikla tapo labiau kompleksinė, reikalaujanti priimti savarankiškus sprendimus, todėl mokytojai skatinami nuolat tobulintis ir aktyviai dalyvauti mokyklos tobulinimo procese. Svarbu pabrėžti, kad žinios, įgūdžiai ir gebėjimai nėra įgyjami visam laikui, - jie turi būti nuolat atnaujinami visos mokytojo karjeros laikotarpiu.

Dalyvavimą mokymosi visą gyvenimą procesuose sąlygoja tam tikri veiksniai, į kuriuos, kaip į mokymosi kontekstą, svarbu atsižvelgti, apibūdinant mokytojų nuolatinio mokymosi pasiekimų vertinimo bei pripažinimo specifiką. Daugelis mokymosi motyvus analizavusių autorių (V. Šernas 2003; A. Gaižutis 2003; V. Kučinskas 2001; K. Pukelis 2003; L. Stoll ir D. Fink 1998; V. Kavaliauskienė 2001; B. Simonaitienė ir V. Targamadžė 2001; R. Laužackas 2002; T. Guskey 2004 ir kt.) nurodo, kad norą mokytis ir tobulėti skatina tokie veiksniai, kaip prigimtis, vidinės nuostatos, psichologiniai veiksniai, supanti aplinka, tradicijos bei vykstantys kaitos procesai.

Temos aktualumas: XXI a. Lietuvos visuomenei iškelia naujus iššūkius. Jie atveria ir naujas galimybes. Į iššūkius įmanoma deramai atsakyti ar pasinaudoti galimybėmis tik einant spartaus ir kryptingo atsinaujinimo keliu. Dabarties pasaulyje toks kelias galimas tik vertinant žmones kaip brangiausią turtą ir deramai į juos investuojant, remiantis švietimu kaip esminiu bendros ateities kūrimo būdu. Todėl, suvokdami šiuos mokymo ir tobulėjimo aspektus, reikia pripažinti, kad išskirtinis dėmesys vykstant švietimo bei socialinei kaitai, turi būti skiriamas pedagogų nuolatiniam mokymuisi, o taip pat ir veiksniams, įtakojantiems jų mokymosi procesą, jo kokybę, spartą, pasiekimų vertinimo ir pripažinimo specifiką.

Tyrimo problema: Paskutiniaisiais praėjusio tūkstantmečio metais įvyko didžiuliai pokyčiai technologijų, globalios ekonomikos ir socialinėje srityse. Susidūrusi su nuolat kintančiu dabartiniu laikotarpiu, mokykla išgyvena itin prieštarinę situaciją. Norėdama ir toliau sėkmingai atlikti socializacijos funkciją, mokykla turi keistis taip, kaip keičiasi ją supanti aplinka. Tačiau, būdama

autonomiška, nepriklausoma nuo aplinkos, mokykla paprastai susikuria kaitą stabdančius barjerus, todėl ir pedagoginė bendruomenė dažnai pasirengusi gintis nuo už mokyklos sienų vykstančios kaitos, o kartais ir aktyviai pasipriešina, nenorėdama pripažinti kaitos būtinumo savo institucijos viduje. Darbo ir mokymosi problematika yra sudėtinga, integruojanti įvairių lygių veiksnius bei sąveiką tarp jų, nuolat kintančioje aplinkoje. Todėl šio tyrimo problemos esmę sudaro šie klausimai: Kokie veiksniai bei motyvai įtakoja pedagogų nuolatinį mokymąsi, kompetencijų tobulinimą bei žinių atnaujinimą? Su kokiomis kliūtimis susiduriama realizuojant nuolatinį mokymąsi?

Tyrimo objektas: Pedagogų nuolatinį mokymąsi įtakojantys veiksniai.

Tyrimo tikslas: Atlikti teorinę bei empirinę mokytojų nuolatinį mokymąsi įtakojančių veiksnių analizę.

Tyrimo uždaviniai:

- Apibrėžti veiksnius, įtakojančius mokytojų nuolatinį mokymąsi, remiantis moksline, pedagogine ir psichologine literatūra;
- Išskirti mokytojų, kaip nuolat besimokančių darbuotojų bruožus bei ypatumus;
- Išsiaiškinti, kokie veiksniai labiau įtakoja mokytojų nuolatinio mokymosi procesą, remiantis veiksnių klasifikacija;

Tyrimo hipotezė: Išorinių veiksnių įtaka mokytojų nuolatiniam mokymuisi yra didelė, tačiau pedagogų nuolatinis mokymasis yra siejamas dažniau su mokytojų profesiniu pašaukimu bei vidiniais veiksniais. Todėl tikėtina, kad vidiniai veiksniai labiau įtakoja pedagogų nuolatinį mokymąsi, negu išoriniai.

Tyrimo metodai:

- Mokslinės, pedagoginės ir psichologinės literatūros analizė;
- Anketinė mokytojų apklausa;
- Kokybinė ir kiekybinė duomenų analizė;

Tyrimo metodologija: sudarant klausimyną (žr. 1 priedą), remtasi daugelio autorių moksline literatūra. Nustatant, kas yra nuolatinis mokymasis remtasi D. Beresnevičienės (1995) išskirtu nuolatinio mokymosi sampratos apibrėžimu. Švietimo kaitos sąvokai nustatyti buvo naudotasi R. Želvio (1998), Samalavičius (2003) pateiktais apibrėžimais. Taip pat, remiantis V. Šerno (2003) individo ir socialinio konteksto, įtakojančio nuolatinio mokymosi procesą skirstymu, nustatyta, kokie vidiniai ir išoriniai veiksniai daro įtaką individo nuolatiniam mokymuisi. Siekiant išsiaiškinti, kokie veiksniai labiau įtakoja mokytojų nuolatinį mokymąsi, sudarant anketą buvo remtasi ir kitų autorių (A. Gaižutis 2003; V. Kučinskas 2001; K. Pukelis 2003; L. Stoll ir D. Fink 1998; V.

Kavaliauskienė 2001; B. Simonaitienė ir V. Targamadžė 2001; R. Laužackas 2002; T. Guskey 2004 ir kt.), analizavusių mokymosi motyvus veiksmių skirstymu.

Tyrimo bazė ir imtis: tyrimas buvo atliktas 2010m., kovo-balandžio mėnesiais. Šiaulių miesto V. Kudirkos vidurinėje mokykloje, Lieporių gimnazijoje, S. Daukanto gimnazijoje, Didždvario gimnazijoje, Aukštabalio pradinėje bei pagrindinėje mokyklose, Saulėtėkio gimnazijoje. Apklausoje dalyvavo 186 respondentai.

1. PEDAGOGŲ NUOLATINIS MOKYMASIS ŠVIETIMO KAITOS KONTEKSTE

TEORINIU ASPEKTU

1.1 Švietimo kaitos samprata ir jos principai

Lietuva įžengė į itin sparčios kaitos, kupiną naujų iššūkių amžių. Jis kelia naujus reikalavimus ir asmeniui, ir visuomenei, kartu – ir juos ugdančią švietimo sistemai. Globalizacija, informacijos sprogimas, sparti kaita, visuomenės išsisklaidymas – tai iššūkiai, kurie esmingai sureikšmina socialinį ir kultūrinį švietimo vaidmenį. Į juos visuomenė gali atsakyti, tik remdamasi šiuolaikine, nuolat atsinaujinančia, švietimo sistema. Taigi švietimo kaita - dabarties būtinybė. Švietimas privalo nuolat keistis, kad deramai atliktų savo paskirtį – tarnautų sparčiai kintančios visuomenės poreikiams. Kita vertus, švietimas turi nuolat stiprinti savo galias, kad sparčios kaitos sąlygomis padėtų visuomenei išlikti savimi, padėtų išsaugoti jos tapatybę. Apie švietimo reformą ir mokyklos tobulinimą rašyta daug ir gana painiai.

Anot R. Želvio (1998) kaita gali būti vertinama kaip sąmoningų ir kryptingų pastangų darinys arba kaip natūralus, socialinių dėsnių ir mechanizmų nulemtas procesas. Mums aktualesnis yra antras požiūris, nes švietimo raida – tai švietimo evoliucija, nulemta politinių, ekonominių ir socialinių veiksnių. Tam, kad suprastume pastarojo meto švietimo kaitos dėsningumus, reikia žinoti pagrindinius kaitos principus. Todėl autorius pateikia vieno iš žymiausių šiuolaikinių švietimo kaitos teoretikų M. Fullan (1993) suformuluotus aštuonis pagrindinius kaitos principus, kuriuos pastarasis pavadino naujosios kaitos paradigmos pakopomis:

1. *Kuo sudėtingesnė kaita, tuo mažiau mes ją galime reguliuoti.*

Vykstant globaliems pokyčiams, kai kurie procesai yra nevaldomi ir nepriklauso nuo mūsų valios bei pastangų. todėl daugiausia, ko galima pasiekti – tai sukurti sąlygas, įgalinčias žmones tai daryti.

2. *Kaitos eiga netolydi; ji kupina neaiškumo, o kartais ir netikėtumų.*

Nerimas, sunkumai ir nežinomybės baimė visada būdingi kaitos procesui, ypač iš pradžių. Kaitos procese visada egzistuoja laimės komponentas. Kartais mus lydi sėkmė, o kartais tiesiog nesiseka.

3. *Problemos musm padeda.*

Problemos kaitos metu neišvengiamos, tačiau be jų mes negalime nieko išmokti ir sulaukti sėkmės. Tik problemų dėka galime rasti kūrybiškų sprendimų.

4. *Vizija ir strateginis planavimas neturi būti pernelyg ankstyvi.*

Popieriuje sukurta vizija būna neilgaamžė. Taip yra dėl to, kad sudėtingos kaitos sąlygomis negalime susikurti vien kokias nors teorijas ar mūsų norus įkūnijančios vizijos. Pernelyg ankstyvas

strateginis planavimas taip pat yra netikslus ir laikinas. Jis gali klaidinti. Realiai vykstanti kaita gali neatitikti mūsų susikurtų planų, tad vėliau tenka ne kartą juos koreguoti. Švietimo kaitos inicijavimas pagal iš anksto sudarytą veiklos planą dažniausiai patiria nesėkmę.

5. *Individualizmas ir kolektyvizmas yra vienodai svarbūs.*

Mokytojo profesija neretai apibūdinama kaip vienatvei pasmerkti profesija. Pedagogai didžiąją dalį savo laiko praleidžia klasėje, nesutikdami kolegų ir su jais nebandraudami. Toks izoliavimasis apriboja ieškojimų ir inovacijų procesą, bei keitimąsi naujomis idėjomis. Tačiau pavojingas ir kitas kraštutinis. Pernelyg didelis kolektyvizmas skatina grupinį mąstymą, kai nekritiškai paklūstama grupės nuomonei. Tam, kad švietimo kaita vyktų norima linkme, būtina ugdyti pedagogų gebėjimą savarankiškai mąstyti ir dirbti, ir kartu sutelktai siekti bendrų rezultatų.

6. *Nei pernelyg didelė centralizacija, nei decentralizacija nėra veiksminga.*

Pernelyg didelė centralizacija – tai perdėta kontrolė, o decentralizacija – chaosas. Kitos procesai turi vykti vienu metu ir mokykloje, ir aukštesnėse švietimo grandyse. Todėl centrinė valdžia ir mokykla yra viena kitai reikalingos ir viena be kitos negali nei įgyvendinti kaitos procesų, nei apskritai egzistuoti.

7. *Ryšiai su išore turi lemiamą reikšmę.*

Jeigu yra ignoruojama kaita, vykstanti už mokyklos ribų, yra daroma mažesnė įtaka ir pačios mokyklos kaitai. Todėl tiek išorės, tiek vidaus aplinkaturai būti vienodai traktuojama.

8. *Kaitos procese turi dalyvauti visi.*

Pokyčių negali įgyvendinti pavienės asmenybės. Tam nepajėgūs nei formalūs vadovai, nei švietimo ekspertai. Kaitoje turi dalyvauti kiekvienas vienaip ar kitaip su švietimu susijęs žmogus. Esminių pokyčių galima pasiekti tik tada, kai visi pedagogai imsis kitaip dirbti.

Tokiu supratimu remiantis dar valstybės nepriklausomybės išvakarėse imta projektuoti Lietuvos Švietimo reforma. Daugiau nei dešimtmetį vykstančios permainos esmingai pakeitė krašto švietimą. Buvo įtvirtintos naujos švietimo vertybinės nuostatos, nauji tikslai ir uždaviniai: nuo totalitarinei santvarkai būdingos asmens ir visuomenės sampratos pereita prie demokratinės. Švietimas suvoktas kaip integrali tautos kultūros dalis, kaip tautos kultūrinę tapatybę saugantis ir kuriantis veiksnys. Švietimas imtas orientuoti į laisvą ir atsakingą asmenį, savarankišką pilietinę visuomenę.

Samalavičius (2003, Nr. 3, p. 10) apibendrinamas švietimo reformos kaitos procesą, išskyrė tokius etapus:

- *Reforma padarė švietimo sistemą lankstesnę ir atviresnę.*

Sukurta dešimtmetė pagrindinė mokykla ir profiliuotas vidurinis ugdymas padėjo švietimo tinkle išlaikyti kur kas daugiau jaunuolių. Išplėtotas gimnazijų tinklas sudarė geresnes sąlygas siekti išsilavinimo mokymosi motyvacijai nestokojančiam jaunimui. Imtas diegti jaunimo mokyklų modelis atitiko tradicinėje mokykloje nepritampančių vaikų reikmes. Suformuota keturių pakopų profesinių mokyklų sistema, pradėtas kurti kolegijų tinklas mėgina prisitaikyti prie darbo rinkos ir šalies ūkio pokyčių. Universitetinėse aukštosiose mokyklose įtvirtinta dvipakopė studijų sistema. Aukštojo mokslo įstatymas įteisino aukštųjų mokyklų darbo ir visuomenės bei šalies ūkio poreikių derinimo mechanizmus. Įdiegti valstybiniai brandos egzaminai iš dalies pagerino bendrojo lavinimo ir aukštojo mokslo sąveiką, padarė skaidresnį priėmimą į aukštąsias mokyklas. Valdymo pokyčiai leido susiformuoti daliai bendrojo lavinimo ir profesinių mokyklų savivaldai bei plačiai aukštųjų mokyklų autonomijai. Šie pokyčiai sukūrė prielaidas švietimo politiką nuosekliau grįsti socialinių partnerių sąveiką. Taip pat sudarytos tam tikros prielaidos regioninei švietimo politikai rasti. Numatyta švietimo finansavimo reforma (perėjimas prie “mokinio krepšelio” bendrajame lavinime) bei pradėtas mokyklų tinklo pertvarkymas ateityje turėtų padėti švietimui geriau prisitaikyti prie laisvos rinkos mechanizmų.

- *Reforma pagerino išsilavinimo kokybę.*

Per dešimtmetį, orientuojantis į naujus tikslus ir remiantis demokratinio gyvenimo vertybėmis, atnaujintas bendrojo ugdymo, profesinio rengimo ir studijų turinys. Įdiegtos naujos programos. Mokyklos aprūpintos naujais vadovėliais ir studijų šaltiniais. Bendrajame lavinime pereita prie bendrųjų programų ir standartų: mokykloms ir mokytojams sudarytos galimybės individualizuoti ugdymo turinį. Sustiprintas ir išplėstas užsienio kalbų mokymasis. Įvesti nauji humanitariniai ir socialiniai bendrojo lavinimo dalykai: privalomi – dorinis ugdymas, pilietinės visuomenės pagrindai, pasirenkami – ekonomika, filosofija, psichologija bei kiti. Sukurta valstybinių brandos egzaminų sistema suteikė orientyrus bendrajam lavinimui ir tapo svarbiu ugdymo turinio politikos veiksmu. Įdiegtas visuotinis mokytojų atestavimasis sudarė galimybes atnaujinti dirbančiųjų mokytojų kvalifikaciją.

- *Reforma išplėtė mokymosi galimybes, iš dalies padidino švietimo prieinamumą.*

Tam įtakos turėjo ir struktūriniai švietimo pokyčiai (sukurta dešimtmetė pagrindinė mokykla, pradėtas plėtoti jaunimo mokyklų tinklas, atsiradusios kolegijos, nauji universitetai, imta kurti suaugusiųjų švietimo sistema, pradėjęs formuotis privatus švietimo sektorius), ir mokiniams bei studentams teikta socialinė parama (nemokamas dalies mokinių maitinimas bendrojo lavinimo mokyklose, nemokamas vežiojimas į mokyklas, stipendijos profesinėse ir aukštosiose mokyklose, iš dalies nemokamas mokslas universitetuose).

Pasak D. Hopkins, M. Ainscow, M. West (1998), ypatingas požiūris į švietimo kaitą, kuri suprantama kaip mokinių siekimas geresnių rezultatų ir gebėjimas valdyti kaitą, yra ne kas kita, kaip pačios mokyklos tobulinimas bei pedagogų nuolatinio mokymosi užtikrinimas.

Šiuo atveju reiškia, kad telkiamas dėmesys į ugdymo ir ugdymosi procesą, juos palaikančias sąlygas, siekiama geresnių rezultatų. Autoriai savo knygoje pateikia R. Barth (1990) teiginius, kad mokyklos reforma, t.y. kaita, turi remtis artimiausiais su mokykla susijusių žmonių – mokytojų, vadovybės, valdžios atstovų ir tėvų – sugebėjimais, siekais bei energija. Tokia žmonių, kurie mokosi „bendruomenė“, savo požiūrį į kaitą grindžia prielaidomis:

- Mokykla pati pajėgia keistis, jei yra tam sąlygos;
- Atsiradus poreikiui, kai žinomas tikslas ir yra sąlygos, suaugusieji ir mokiniai mokosi, vieni kitiems padeda mokytis ir išmokti bei suteikia energijos;
- Reikia tobulinti mokyklos kultūrą, tarpusavio santykius, taip pat mokantis įgyjamos patirties pobūdį bei kokybę;
- Mokyklos kaita – pastangos nustatyti palankias mokyklos išorės ir vidaus sąlygas, skirtas ugdymui, ir jas palaikyti.

Tai leidžia laisviau mąstyti apie švietimo kaitą. Vadinasi, ir organizacija, ir individai joje, nėra kaitos aukos ir gali reguliuoti šį procesą. Taigi, švietimo kaita yra ir valdomas, ir nevaldomas procesas. Yra ir bus naujovių, kurias vienaip ar kitaip atmesime ar priimsime. Vienos mokyklos taps aktyviomis naujovių diegėjomis, kitos išliks pasyvios. Niekas negali priversti kažką keisti ar keistis. Arba suvokiame, kad tai mums reikalinga, ir imame veikti, arba taip ir liekame pasyvūs stebėtojai. M. Fullan (1998) teigia, kad pokyčiai supa mus visur, visuomenės atsinaujinimas yra būtinas, švietimo sistema formuoja kritiškai mąstančius žmones, ir t.t. Bet šie teiginiai yra seni. Nauja yra supratimas, kad ugdydami mokytojai „susiduria su nuolatinėmis naujovių ir pokyčių esme“. O tai reiškia, kad reikia gerai pažinti ir valdyti nuolat atsirandančias pokyčių jėgas.

M. Fullan (1998) švietimo kaitą apibrėžia trimis segmentais:

1. Naujas turinys;
2. Nauja elgsena, nauji veiklos būdai;
3. Nauji įsitikinimai, naujas supratimas;

Šie trys segmentai yra labai svarbūs mokyklos kaitai, nes kaitoje formuojamas naujas turinys, kuris verčia taikyti naujus veiklos būdus ir atranda naujus supratimus. Bet visų pokyčių tarpininkai yra mokytojai, kurie irgi privalo keistis. Sėkmingame pokyčių procese privalo kartu eiti tokie dalykai, kaip tęstinumas ir pokyčiai, asmeninė patirtis ir kolektyvinė sėkmė, vizijos ir

atvirumas, nepasisekimas ir sėkmė, spaudimas ir parama. Tam, kad pokyčiai būtų sėkmingi, turi būti norintys keistis individai ir organizacijos.

P. Dallin, H. – G. Rolff, B. Kleekamp (1999) teigia, kad kaita gali būti numatyta šešiais punktais:

- Paradigmos kaita. Kai keičiantis pasauliui, sąlygoms, turi keistis ir švietimas.
- Mokykla kaip kaitos vienetas. Pagrindinė mokyklos paskirtis: mokyti, kaip mokytis. Keičiantis pasauliui, kinta visuomenės reikalavimai, mokytojų bei mokinių lūkesčiai ir poreikiai.
- Centrinė valdžia kaip partneris. Kiekvieną kaitą lydi problemos, kurios gali būti sprendžiamos tada, kai mokykla ir valdžia glaudžiai bendradarbiaus.
- Tikrieji poreikiai. Kaita keičia ir moksleivių poreikius. Kadangi mokyklos paskirtis tenkinti šiuos poreikius, kad tai pasiektų, turi keistis ir tikslai, ir uždaviniai, o taip plečiama ir vizija.
- Kaita kaip mokymasis. Prasmingi pokyčiai priklauso tik nuo asmeninio išprusimo, kuris įgyjamas nuolat mokantis. Mokytis turi visi: ir mokiniai, ir mokytojai, ir mokinių tėvai.
- Organizacija, kuri mokosi. Vykstant pokyčiams, organizacija turi į juos reaguoti. Tokia organizacija turi keistis, mokytis, gebėti vertinti visą procesą.

Taigi, kaita – tai ištisas kontinuumas. Kaita – tai esamų žinių įvertinimas bei jų atnaujinimas, o t.p. požiūris į mokyklos tobulinimą, visų sąlygų gerinimą, prisitaikymą prie nuolat kintančios aplinkos poreikių.

1.2 Nuolatinio mokymosi samprata kaitos kontekste

Visuomenėje vykstantys ekonominiai ir socialiniai pokyčiai kelia naujus reikalavimus atskiriems individams, tad dėl šios priežasties palaipsniui ima įsitvirtinti nuolatinio mokymosi idėja. Žmonės siekia kelti savo profesinę kvalifikaciją, įgyti daugiau žinių ir patirties. Tai sudaro palankesnes sąlygas individų socialinio statuso kitimui ir jo kilimui. Todėl ypač svarbu išryškinti nuolatinio mokymosi vaidmenį dinamiškoje šiandienos visuomenėje.

Mokymasis visą gyvenimą – tai mokymosi veikla, vykstanti visą gyvenimą, siekiant tobulinti žinias, įgūdžius ir kompetenciją asmeninėje, pilietinėje, socialinėje ir/arba su darbu susijusioje perspektyvoje (Mokymosi visą gyvenimą memorandumas, 2001).

Mokymosi visą gyvenimą sąvoką dar oficialiau pirmą kartą buvo iškelta UNESCO konferencijoje 1970m. Paulo Lengaardo pranešime „Įvadas į mokymąsi visą gyvenimą“ (Rinne, 2003).

Europos Bendrijų paskelbtame Mokymosi visą gyvenimą memorandume pabrėžiama, kad toks mokymasis – tai „pagrindinis dalykas, siekiant pilietiškumo, stiprinant visuomenės sanglaudą ir didinant užimtumą“. Mokymasis visą gyvenimą (nuolatinis mokymasis) didina ekonominių konkurencingumą bei padeda išsaugoti darbo vietą.

D. Beresnevičienės (1995) teigimu, nuolatinis mokymasis (lifelong learning) – tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos (kintančių gyvenimo sąlygų) bei vidinio individo poreikio mokytis. Nustatyta, kad nuolatinį mokymąsi sąlygoja keli pagrindiniai veiksniai: išorinė aplinka, technika ir technologija, vidinė organizacijos aplinka bei žmonių individualūs charakteriai.

Žmonės turi būti pasiruošę aptarnauti naujas technologijas, teikti modernius patarnavimus, priimti ekonomiškus, šiuolaikinius reikalavimus atitinkančius sprendimus. Derama profesinė kvalifikacija būtina valstybės pažangos sąlyga. Be to, tai žmogaus egzistencijos ir gero gyvenimo lygio sąlyga. Daugeliu atvejų darbo rinkos dalyviams nepakankama kvalifikacija kaip tik ir yra pagrindinė neigiamo darbdavio atsakymo priežastis.

Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atlikti tyrimai nustatė tokius pagrindinius darbdavių reikalavimus dirbantiesiems:

- Aukšta kvalifikacija;
- Darbo kompiuteriu pagrindai;
- Užsienio kalbos žinios;
- Iniciatyvumas ir sugebėjimas priimti sprendimus (H. Aleknienė, 2002).

Suaugusiojo suvokimas, jog jis privalės nuolat rūpintis savo išsilavinimu, palengvina gyvenimą, nes padeda prisitaikyti prie nuolat kintančios visuomenės, aplinkos reikalavimų, didėja pasitikėjimas savimi, savęs vertinimas. Organizacijai, norinčiai išsilaikyti ir sėkmingai vystyti savo veiklą, reikia mokėti lanksčiai ir greitai reaguoti į besikeičiančius aplinkos reikalavimus. Jai būtina nuolat tobulėti. Beieškant naujų sėkmingų reagavimo į aplinkos pokyčius būdų, atsirado besimokančios organizacijos samprata. Darbas besimokančioje organizacijoje gali būti svarbiu motyvu keisti požiūrį į mokymąsi, kelti savo kvalifikaciją, tobulinti įgūdžius bei nuolat atnaujinti žinias.

Tinkamas išsilavinimas turi suteikti pagrindinius įgūdžius, kurių prireiks žiniomis grindžiamoje ekonomikoje. Būtina, kad žmonės išmoktų mokytis ir teigiamai vertintų mokymosi procesus, nes kasdieninis gyvenimas reikalauja nuolat mokytis ir atnaujinti žinias. „Išmokti mokytis - vienas iš svarbiausių šiuolaikinio piliečio uždavinių" (Linkaitytė G., Širvaitytė V., 2000, p. 52)

Ilgą laiką suaugusio žmogaus mokymasis laikytas savaiminiu procesu, priklausomu nuo gyvenant įgyjamos patirties. Pastaraisiais dešimtmečiais, sparčiai vystantis globalizacijos procesams, Lietuvai tampant globalaus ūkio, bendros informacinės, technologinės ir kultūrinės sistemos dalimi, nuolatinis ne tik vaikų, bet ir suaugusiųjų tobulėjimas, lavinimas vis dažniau įvardijamas kaip neišvengiama būtinybė. Tokius pokyčius lemia kelios priežastys:

- sparti gyvenamosios aplinkos ir gyvenimo būdo kaita, susijusi su naujų technologijų taikymu ir naujomis socialinio gyvenimo organizavimo formomis;
- technologiniai darbo procesų pokyčiai ir struktūriniai darbo jėgos paklausos pokyčiai;
- įvairių rūšių mobilumo augimas - gyvenamosios vietos, darbovietės, pareigų, profesijos keitimo dažnėjimas;
- visuomenės senėjimas - vidutinės gyvenimo trukmės ilgėjimas, vidutinio dirbančiųjų amžiaus didėjimas ir ekonominio vyresnio amžiaus žmonių vaidmens augimas - bei anksčiau įgyto išsilavinimo nepakankamumas.

Vis daugiau brandaus amžiaus žmonių ima suvokti, kad nuolatinis mokymasis yra naudingas ir jam pačiam, ir visuomenei, kurioje gyvena. Asmeniui mokymasis padeda adaptuotis kintančioje aplinkoje, dalyvauti socialiniame gyvenime, sveikiau gyventi bei išlikti ekonomiškai saugiam, be to, teikia saviugdos džiaugsmo. Didėjant visuomenės narių išsilavinimui didėja ir kūrybinės jos galios, ūkio našumas bei konkurencingumas tarptautinėse rinkose, taip pat socialinė sanglauda bei politinis stabilumas. Dėl to suaugusių žmonių mokymas(is) tampa svarbia strategine švietimo kryptimi.

Anot Beresnevičienės (2000), išsilavinimas nėra duodamas vieną kartą visam laikui, o yra nuolatinio mokymosi, trunkančio visą gyvenimą, rezultatas. Švietimas neapsiriboja vaikystėje įgytu nuoseklaus mokymosi patyrimu, tai ilgalaikis procesas. Gyvenimas pats savaime yra nenutrūskantis mokymosi procesas, bet kiekvienas asmuo ieško specifinių galimybių tikslingai ir nuosekliai mokytis toliau, norėdamas neatsilikti nuo visuomenės techninės ir socialinės raidos, prisitaikyti prie pakytusių gyvenimo aplinkybių ar siekdamas visapusiškai išplėtoti savo potencines galimybes.

Gana ilgą laiką, kol mokymosi visą gyvenimą idėjos nebuvo tapusios kartinėmis švietimo politikos idėjomis, daugiausiai dėmesio iš visų suaugusiųjų švietimo formų skirta formaliajam profesiniam mokymuisi, suteikiančiam žmogui specialybę ir sudarančiam sąlygas dalyvauti darbo

rinkoje. Tačiau naujoms informacijos technologijos priemonėms itin sparčiai ir netgi pakankamai agresyviai braunantis į žmonių gyvenimo šeimoje, darbo aplinkoje, valstybėje ir pasaulyje sferas, o įvairiems procesams vystantis bei plėtojantis itin greitai, plečiasi ir suaugusiųjų mokymosi tikslų samprata, kinta suaugusiųjų švietimo prioritetai ir jo organizavimo uždaviniai. Kasmet daugėja ir tyrimais pagrįstos informacijos apie suaugusiųjų mokymosi veiksnius bei poreikius. Tampa akivaizdu, kad suaugusiųjų švietimas gali teikti įvairios naudos, nes nuolatinio lavinimosi būtinybę lemia skirtingi besimokančiųjų tikslai:

- profesinių kompetencijų tobulinimas;
- socialinių bei pilietinių kompetencijų tobulinimas;
- asmeninė saviugda ar saviraiška;

Šių tikslų įgyvendinimas atitinkamai naudingas keturioms interesų grupėms: suaugusiesiems, kaip potencialiems mokiniams, jų darbdaviams, visuomenei ir švietimo paslaugų teikėjams.

Didžiojoje Britanijoje ir Australijoje mokymas vadinamas *teaching*, Jungtinėse Valstijose ir Kanadoje - *instruction*. Kad ir kokį terminą vartotume, pastaruoju metu aiškėja, kad pagrindinis švietimo kaitos ir mokyklos tobulinimo veiksnys yra mokytojai. Keisti mokyklų struktūras, nacionalines ir vietos ugdymo programas ir plėtoti standartinius vertinimus neatsižvelgus į mokytojus yra beprasmiška. Mokytojai ne tik perteikia, bet ir plėtoja, apibrėžia ir naujai aiškina ugdymo turinį. Būtent nuo mokytojų mąstymo, požiūrio ir darbo klasėse priklauso, ko galiausiai išmoks jaunimas. Vis labiau pripažįstant tai tyrimų ir tobulinimo planuose pirmenybė teikiama mokymo supratimui ir darbui su mokytojais (Hargreaves, 1999).

Mokymasis – tikslinga veikla siekiant įsisavinti žmonijos sukauptos patirties pagrindus, įgyti teorinės ir praktinės veiklos mokėjimų ar įgūdžių (Jovaiša, 2007). Tai vieningas procesas, kuriame atskiri žmonės sistemingai įsisavina didėjančio sudėtingumo ir abstrakcijų esybes (sąvokos, kategorijos, elgesio schemas arba modeliai) ir kompetencijas.

Mokytojų kvalifikacijos kelimą kaip nuolatinio mokymosi pagrindą nagrinėjo M. Barkauskaite (2001). Ji prieina išvadą, kad nuolat besimokantys pedagogai daro didelę įtaką vidinei ir išorinei ugdymo institucijos kultūrai, skatina bendruomenę domėtis naujovėmis, jas diegti savo veikloje, taip nuosekliai pereinant nuo kvalifikacijos kelimo prie nuolatinio mokymosi.

Nuolatinis mokymasis – tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos (kintančių gyvenimo sąlygų ir t. t.) ir vidinio individo poreikio mokytis (Baršauskienė, 2003).

Nuolatinį mokymąsi psichologiniu, edukologiniu, socialiniu požiūriu nagrinėja daug mokymosi teorijų, kurios teigia, kad bet kokio amžiaus žmonės gali sėkmingai mokytis. Tiriant mokymosi visą gyvenimą Lietuvoje yra atlikta nemažai mokslinių tyrimų. Suaugusiųjų savivaizdžio ypatybes ir nuolatinio mokymosi motyvaciją tyrė D. Beresnevičienė (1995), nustatiusi, kad suaugusieji nuolatinį mokymąsi laiko vertybe. Pasak autorės, švietimas neapsiriboja vaikystėje įgytu nuoseklus mokymosi patyrimu, tai ilgalaikis procesas.

Gyvenimas pats savaime yra nenutrūkstantis mokymosi procesas, bet kiekvienas asmuo ieško specifinių galimybių tikslingai ir nuosekliai mokytis toliau, norėdamas neatsilikti nuo visuomenės socialinės ir techninės raidos, prisitaikyti prie pakitusių gyvenimo aplinkybių (vedybų, tėvystės, profesinės situacijos, senatvės ir kt. atvejais) ar siekdamas visapusiškai išplėtoti savo potencines galimybes.

D. Beresnevičienės (1995) teigimu, „nuolatinio mokymosi“ sąvoka gali turėti ir kitas dvi reikšmes:

a) kai kuriuose kontekstuose ji kartais vartojama kaip „suaugusiųjų švietimo“ sinonimas.

b) kituose kontekstuose ši sąvoka gali būti vartojama apibūdinant sukūrimą galimybių, laiduojančių visą gyvenimą trunkantį individo mokymąsi.

Suaugusiųjų švietimas - yra didžiausia permanentinės švietimo sistemos dalis, apimanti asmenis, paprastai vyresnius nei 18 metų ir nesimokančius nuosekliojo švietimo mokyklų sistemoje. Suaugusiųjų švietimui būdingas savanoriškas lavinimosi sričių pasirinkimas bei specifiniai ugdymo metodai. Suaugusiųjų švietimas nėra tik jaunimo švietimo tęsia. Jis leidžia, asmeniui apsisprendus ir pasiruošus, pradėti nuo bet kurio išsilavinimo lygio lavintis nauja kryptimi ir tą lavinimąsi tęsti. Šios sistemos paskirtis dvejopa: plėtoti savo galias profesinėje veiklos srityje arba tęsti savo veiklos kryptį. Pagrindinės švietimo įstaigos, kuriose vyksta formalusis mokymasis yra bendrojo lavinimo, profesinių mokyklų, kolegijų ir aukštųjų mokyklų specialūs skyriai suaugusiems arba savarankiškos mokymosi įstaigos kaip švietimo, persikvalifikavimo centrai.

Anot D. Beresnevičienės, „vienas iš suaugusiųjų tęstinį mokymąsi lemiančių veiksnių - padidėjęs poreikis mokytis ne dėl atestato ar diplomo (t.y. formalioje švietimo sistemoje), o siekiant profesinio ar asmeninio tobulėjimo (t.y. neformalioje švietimo struktūroje)" (Beresnevičienė D., 1990, p. 44)

Suaugusieji, ypač brandaus amžiaus, turi įsisąmoninti, kad kintant gyvenimo aplinkybės būtinos ir naujos kompetencijos - ne tik profesiniai tam tikros srities gebėjimai, bet ir universalios žinios, gebėjimai bei nuostatos. Šiandien yra svarbu ne įgyti kuo daugiau žinių, o gebėti orientuotis gausiame informacijos sraute, taigi Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, suvokta ir pripažinta nuolatinio

mokymosi, kaip nesibaigiančio tobulėjimo, būtinybė. Kai žmonės netinkamai suvokia šiuolaikinio gyvenimo ir mokymosi poreikius, jaučiama įtampa, nebesugebama ar tiesiog nebemokama rasti laiko asmeninių kompetencijų ugdymui.

P. Jucevičienės nuomone (2007), mokymasis yra labiau socialinis nei atskirai psichologinis ar edukologinis reiškinys. Toks mokymasis vyksta nuolatinėje žmogaus ar žmonių grupių ir aplinkos sąveikoje. Mokymasis visą gyvenimą – ypač kontekstualizuotas ir tiesiogiai siejamas su žmogaus gyvenamąja aplinka. Jis individo asmenybės nuolatinio tobulėjimo sąlyga ir jo gyvenimo kokybės siekio priemonė (Jucevičienė, 2007, p. 9).

Įvairių autorių siūlomų mokymosi apibrėžimo analizė parodė, kad juose akcentuojama naujų savybių įgijimas, vidinių žmogaus galių sklaida, mokymosi procesualumas ir interaktyvus jo pobūdis.

Anot V. Stanišauskienės (2004), nuolatinis mokymasis suprantamas kaip interaktyvis, dinamiškas, permanentinis ieškojimo procesas, kuriame tyrinėjant besąveikaujant su aplinka gimsta naujas supratimas apie save patį ir supantį pasaulį. Longworth A. (2007) patikslina mokymosi per visą gyvenimą sampratą, juo laikydamas žmogaus potencialo plėtotę per nuolatinės paramos individui procesą, kuris stimuliuoja ir įgalina individą per savo gyvenimą įgyti visas reikalingas žinias, gebėjimus vertybes bei supratimą ir visa tai su pasitikėjimu pritaikyti visuose savo gyvenimo vaidmenyse.

Apibendrinant galima teigti, kad mokymasis visą gyvenimą – tai mokymasis, kuris vyksta nuolat, tai veikla ir vaidmenys, kurie vyksta įvairiu metu ir įvairiose vietose.

1.3 Nuolatinio mokymosi teorijos pedagoginės psichologijos požiūriu

Humanistinės psichologijos klasikas A. Maslow (2006) teigė, kad žmogaus mokymosi tikslas yra pasiekti saviraišką. Kitaip sakant, visiškai panauditi savo talentus, sugebėjimus ir potencijas.

D. Bersnevičienė (1995) nagrinėdama suaugusiųjų nuolatinio mokymosi ypatumus, pateikia bihevioristinės psichologijos atstovo E.L.Torndaiko mokymosi teoriją, kurioje pagrindiniu mokymosi dėsniu yra laikomas – pasirengimo dėsnis, kuris reškia pasirengimą prisitaikyti, o ne augti. Antras yra įgūdžių išugdymo dėsnis. Kitas dėsnis – yra efekto dėsnis, teigiantis, kad žmogaus elgesys yra kintantis. Taip pat autorė pateikia ir antrinius E.L. Torndaiko dėsnius:

- Įvairiapusiško atsakymo į tą pačią situaciją;
- Įvairiapusiško atsakymo į kintančias situacijas;

- Požiūrio, prisitaikymo ar apsisprendimo;
- Asimiliacijos ir analogijos;
- Asocacijų pasikeitimo dėsnis.

Autorė pateikia biheavioristinės psichologijos atstovo išvadas, apie suaugusiųjų mokymosi galimybes:

- 1 Beveik viską galima išmokti bet kuriame amžiuje iki 50 metų;
- 2 Individų patyrimas leidžia jiems tikėtis daugiau sunkumų mokantis sulaukus daugiau kaip 40 metų, negu 30-39 metų;
- 3 Mokymosi sunkumai, atsirandantys mokantis nuo 30 iki 40 metų, yra ne didesni negu mokantis vaikystės ar paauglystės metais;
- 4 Vyresnio amžiaus mokymosi sunkumai yra daugiausia susiję su nepritariančiu aplinkinių požiūriu į jų mokymąsi.

Yra ir kita biheavioristinė nuomonė. Mokymas nėra atsakymas į stimulus, nulemtus atlyginimo už išmokimą, bet yra būdas pasiekti tikslą, t.y. išmokti.

Pasak G. Butkienės (1993), kuri propaguoja humanistinės psichologijos idėjas, mokymasis ir pažinimas yra natūralus poreikis. Autorė labiau pabrėžia valios vaidmenį mokymosi procese, nes „valia – tai pradinis žmogaus aktyvumo šaltinis, nulemiantis jo elgesio nepriklausomumą nuo aplinkos sąlygų. Valios aktas prasideda tikslo nustatymu, reiškiasi jo siekimu ir kliūčių nugalėjimu. Tikslą išskelti žmogui padeda protas ir jausmas, o galutinį jo pasiekimą nulemia valia“ (p. 264).

L. Jovaišos ugdymo filosofijoje svarbi reikšmė skiriama būtinam, nepalaujamam žmogaus ugdymui per visą gyvenimą. Pasak autoriaus, ugdymo tikslas yra padėti žmogui aprūpinti jo saviraišką realinėmis ir idealinėmis vertybėmis, kad plėtotų prigimties duomenų visumą ir kad gebėtų išmintingai, kūrybingai ir dorai veikti.

Taigi, apibendrinant minėtasias nuolatinio mokymosi teorijas, galima teigti, kad nuolatinis mokymasis yra įvairialypis procesas ir yra analizuojamas psichologiniu, pedagoginiu, filosofiniu ir kt. aspektu.

1.4 Nuolatinio mokymosi dimensijos

Šiuolaikinę mokymosi visą gyvenimą koncepciją prieš daugiau nei trisdešimt metų pagrindė A. Shon (1971), pabrėžęs, jog žmogaus mokymasis turi vykti visur ir visada, ypatingą reikšmę skiriant ne tik formaliam ugdymui, bet ir savaiminiam mokymuisi, kurio esmė – mokymasis iš savo patirties (Jucevičienė, 2007).

Žvelgiant į mokymąsi visą gyvenimą, skiriamos trys mokymosi dimensijos:

Formalus mokymasis, pasak Teresevičienės M., Oldroyd D., Gedvilienės G. (2004) – organizuotame ir struktūriniame kontekste teikiamas mokymas (akademiniuose mokslo įstaigose arba darbo vietoje). Mokymosi veikla yra tikslinga, apgalvota, organizuota su fiksuota trukme ir tvarkaraščių, hierarchine vertinimo sistema, su formaliais priėmimo ir registracijos reikalavimais. Kitaip sakant, ši mokymą nusako ir apibrėžia tikslų, priemonių laiko ir sąvokos. Formaliojo mokymosi įstaigose gali būti dirbantieji perkvalifikuojami arba tobulinama jų kvalifikacija. Formalus mokymas įpareigoja jį pasirenkantįjį asmenį, kada baigus studijas dažniausiai yra išduodamas pažymėjimas. Formalusis mokymas – tai struktūrizuotas, planuotas, detalus mokymas. Formaliojo mokymo metu yra nustatomi mokymo tikslai, uždaviniai, mokymo būdai, tada rengiama mokymo medžiaga, mokoma, o viso to pabaigoje vertinamos įgytos žinios. Formalieji mokymai dažniausiai vyksta ne darbo vietoje, o darbuotojas yra siunčiamas į mokymus, kuriuos organizuoja mokymų įmonės. Išklusius formaliuosius mokymus, gaunamas sertifikatas, kuriuo yra pažymima, kad mokymai buvo išklusyti, darbuotojas kėlė kvalifikaciją. Išklusęs formaliuosius mokymus dalyvis taip pat gauna ir mokomąją medžiagą, kuri yra labai naudinga, norint prisiminti mokymo metu perduotas žinias.

Neformalus mokymasis, pasak autorių – tai mokymasis, vykstantis šalia pagrindinių švietimo ir mokymo sistemų, kuris yra integruotas į suplanuotą veiklą, bet nėra aiškiai apibrėžtas tikslų, priemonių ir laiko sąvokomis, tačiau sudaro svarbią mokymosi dalį. Neformalus mokymas įpareigoja besimokantįjį, tačiau jam pasibaigus, pažymėjimas neišduodamas. Besimokančiojo požiūriu tai yra sąmoningas procesas.

Neformalųjį kvalifikacijos tobulinimą įgyjant naujas kompetencijas, R. Laužackas (2002) apibūdina kaip savanorišką saviugdą, dažniausiai skatinamą ir remiamą tiek, kiek jos turinys atitinka profesinio rengimo įstaigų interesus, tuo tarpu formaliuoju būdu pedagogams yra siūlomas turinys, kurį įsisavinti individualiomis pastangomis yra sunkiau. To paties autoriaus teigimu, mokytojų kvalifikacijos tobulinimas yra neformaliojo suaugusiųjų švietimo dalis, pasireiškianti tokiomis formomis, kaip:

- organizuota tikslinė savišvietė;
- kursai (dieniniai, vakariniai, tęstiniai, trumpalaikiai ir kt.), seminarai, paskaitos;
- neakivaizdinis (nuotolinis) švietimas;
- žiniasklaidos priemonėmis perteikiamos šviečiamojo pobūdžio programos.

Savaiminį mokymąsi Teresevičienė M. Oldroyd D., Gedvilienė G. (2004) apibūdino kaip natūralų, kiekvieną dieną vykstantį mokymąsi. Tai, ko išmokstama kasdienės profesinės veiklos, veiklos šeimoje ir laisvalaikio metu. Toks mokymasis nėra specialiai organizuotas ir struktūriškai apibrėžtas: čia neformuluojami mokymosi uždaviniai, neplanuojamas laikas, nenumatoma profesionali pagalba. Besimokančiojo atžvilgiu savaiminis mokymasis yra nesąmoningas procesas.

V. Rajeckas (2001), pripažindamas savaiminio mokymosi svarbą teigia, kad „asmenybę ugdo ne tik švietimo įstaigos, bet ir visa visuomenė, visa žmogų supanti aplinka – šeima, religinės institucijos, masinės komunikacijos priemonės, visuomeninės organizacijos ir pan., funkcionuojančios šalia švietimo sistemos. Autoriaus įsitikinimu, asmenybės raidai didelę įtaką turi savimoka - žinių įgijimas savarankiškai (per spaudą, televiziją, bendraujant su įvairiais žmonėmis, stebint įvairius reiškinius). G. M. Linkaitytė ir D. Lukšytė (2003) pateikia sąvoką „savivada“, skirtą apibūdinti besimokančiojo savarankiškumui, aktyviam ir sąmoningam mokymuisi neformalioje aplinkoje ar mokymosi veiklai, kurioje nedalyvauja mokytojas.

Aptariant formaliojo, neformaliojo ir savaiminio mokymosi sąvokas, pažymėtina, kad mokymosi pasiekimai gali būti lygiavertūs, nepriklausomai nuo to, kokių būdu jie buvo įgyti.

Apibendrinant galima teigti, jog siekiant pilnai įgyti kompetencijas, reikalinga, kad mokytojų dalykinis ir didaktinis rengimas vyktų tiek formaliojo mokymo įstaigoje (įgyjant ir gilinant žinias), tiek mokytojų darbo vietoje (įgyjant įgūdžius ir formuojant profesines vertybes).

2. MOKYTOJŲ NUOLATINĮ MOKYMĄSI ĮTAKOJANTYS VEIKSNIAI

2.1 Asmenybės savybių įtaka mokymuisi

Žmogus yra sudėtinga, gyva sistema, sudaryta iš daugybės somatinių, fiziologinių ir psichinių savybių. Kiekvieno žmogaus visos tos savybės sudaro skirtingą visumą, savitai kontaktuojančią su gamtine ir visuomenine aplinka. Žmogus, kaip somatinių, fiziologinių ir psichinių savybių integruota visuma, santykiaujanti su gamtine ir visuomenine aplinka, yra vadinama asmenybe.

Nors asmenybės apibrėžimų yra įvairių, bene plačiausiai vartojamas Gordonio Allporto (1998) pasiūlytas asmenybės apibrėžimas, kad asmenybė - tai dinaminė žmogaus psichofizinių sistemų organizacija, sukurianti tam tikras konkrečiam žmogui būdingas elgesio, mąstymo ir jausmų tendencijas. Asmenybė yra visos žmogaus psichinės veiklos – procesų, būsenų, savybių – integratorius, sąlygojantis žmogaus savojo “ Aš “ supratimą, savireguliaciją ir adaptaciją prie aplinkos. Asmenybė yra unikali, nepasikartojanti. Ji sudaro kiekvieno žmogaus apibrėžtumą ir skiria jį nuo kitų individų. Kalbėdami apie žmogaus unikalumą, tik jam vienam būdingų savybių derinį, vartojama individualumo sąvoka. Asmenybė yra svarbi kaip individualybė su jos jausmais, išgyvenimais, poreikiais, sugebėjimais ir motyvais.

Butkienė G. (1996) teigia, kad asmenybė – asmens ypatybės, kurias jis įgyja gyvendamas, pastovi jų sistema, nusakanti asmens vietą žmonių bendrijoje. Asmuo tampa asmenybe, kai jis aktyviai veikia ir reiškiasi kaip visybė, jungianti aplinkos pažinimą su išgyvenimais. Asmuo savo asmenybę suvokia kaip sąvąją Aš. Tai žmogaus savęs vertinimas, savigarba, siekimai, savęs išsivaizdavimas dabar ir ateityje. Asmuo, lygindamas savo mintis bei vaizdinius apie save gyvenimo aplinkybėmis, remdamasis savo patirtimi, keičia savo elgesį, gali užsiimti savimoka ir saviuokla.

Gage N.L., Berliner D.C. (1994) teigimu, asmenybės sąvokos pagrindas yra elgesys. Kitaip tariant, elgesio pavadinimai dažnai yra tie patys, kuriuos vartojame asmenybės apibūdinimui. Bruožas, pasak autorių yra gana pastovi asmens elgesio ypatybė, paprastai nekintanti, kintant aplinkybėms ir situacijoms.

Nuo senų laikų buvo bandoma suskirstyti žmones į tipus pagal jų išorines savybes, charakterio bruožus, elgesio etapus. Asmenybė yra sudėtinga psichinių savybių sistema. Šių savybių sąryšį ir vaidmenį asmenybės veikloje atskleidžia jų struktūros analizė.

Psichinę asmenybės struktūrą Z. Froidas (1856 – 1939) siūlė skirstyti į:

- pasąmonės (id). Tai primityvūs įgimti instinktai, suteikiantys mūsų elgsenai energiją. Id veikia pagal malonumo principą, t. y., stengiasi iškrauti energiją čia ir dabar, nežiūrint aplinkos sąlygų ar saugumo.
- sąmonės (ego). Ego (lot. aš). Psichikos dalis, atsakinga už sprendimų priėmimą. Ego stengiasi patenkinti id norus, suderindama juos su išorinio pasaulio apribojimais ir superego reikalavimais.
- savimonės (superego). Superego (lot. virš aš). Internalizuotos tradicinės vertybės, idealai, kuriuos vaikui perduoda tėvai. Pagrindinė superego užduotis – įvertinti vieno ar kito reiškinių teisingumą, remiantis moraliniais standartais. Superego padeda palaikyti tradicijas ir tęstinumą, perduodamas vertybes iš kartos į kartą.

Asmenybės formavimuisi turi įtaką ir temperamentas. Psichologinėje literatūroje temperamentas skirstomas į šiuos tipus:

- Cholerikas. Jis labai jautrus, impulsyvus. Jam būdingi staigūs, aštrūs judesiai, jėga, jo emocijos išreiškiamos labai aiškiai. Cholerikas yra nestabilus. Įsijautęs į naują veiklą, jis veikia iš visų jėgų, sekindamas save daugiau, negu reikia. Jis domisi visuomenine veikla, rodo iniciatyvą, būdingas žingeidumas, yra energingas, principingas. Jei cholerikas neskiria laiko savo dvasiniam gyvenimui, jis tampa irzliu, dirgliu, greit užsiplieskiančiu, nepajėgiančiu savęs kontroliuoti.
- Sangvinikas. Greitai prisitaiko prie naujų sąlygų. Su žmonėmis labai greit randa bendrą kalbą, moka ir nori bendrauti. Jausmai kyla greit, taip pat greitai jie kinta. Emociniai išgyvenimai - negilūs. Sangviniko mimika labai išraiškinga. Jis nenustygs vietoje, jam nuolat reikia naujų įspūdžių. Nelabai save kontroliuoja, nemoka dirbti sistemingai, neturi grafiko pagal kurį gyvena. Jis negali dirbti darbo, reikalaujančio ilgai sėdėti vienoje vietoje, kuriame yra nuolatinė įtampa, kur reikalingas susikaupimas.
- Flegmatikas. Charakterizuojamas žemu aktyvumo lygiu, pastovumu. Jo judesiai lėti ir ramūs, mimika bei kalba - irgi. Jo jausmai yra gilūs. Užsispyręs ir kryptingas, jis retai nesusivaldo, nelinkęs reikšti emocijas, nelinkęs į afektus. Būdingas mokslumas. Gerai suplanuoja savo jėgas ir visada užbaigia pradėtą darbą iki galo. Savo jėgas linkęs tausoti, be reikalo jų nešvaistyti. Vienose situacijose flegmatiko savybės gali būti teigiamos - ištvermė, pastovumas, minčių bei jausmų gilumas, o kitose situacijose šios savybės gali pasirodyti neigiamomis - vangumas, tingėjimas, emocionalumo stygius.

- Melancholikas. Jo reakcija dažniausiai neatitinka dirgiklio stiprumo. Jam sunku ilgai išbūti susikaupusiam. Stiprus poveikis melancholikui dažniausiai sukelia reakciją, kurią galima pavadinti "nuleido rankas". Jam būdinga santūri ir prislopinta kalba, drovumas, neryžtingumas. Normaliose sąlygose melancholikas - gilus žmogus, gali būti geras darbuotojas. Jei sąlygos nepalankios, melancholikas gali virsti baikščiu, nerimastingu, greit pažeidžiamu žmogumi.

Gage N. L. ir Berliner D. C. (1994) kalbėdami apie asmenybės bruožus ir elgesio motyvą, teigia, kad žmogaus elgesys priklauso nuo individo bruožų. Autorių nuomone, individas vienaip ar kitaip elgiasi veikiamas tam tikrų kintamų ir nekintamų bruožų visuma. Kintami asmenybės bruožai nerimas, smalsumas, baimė, alkis, troškulys. Pastovūs asmenybės bruožai – potraukis tyrinėti, valdžios poreikis, gerų rezultatų poreikis, bendravimo poreikis, baimė prarasti paramą. Pasak autorių, būtent šie elgesį lemiantys asmenybės bruožai daro įtaką ir mokymosi procesui.

Gučas A. (1990) pabrėžia kiekvieno amžiaus tarpsnio bruožų įtaką asmenybės elgesiui. Autorius teigia, kad tarp vieno ir kito tarpsnio įsiterpia perėjimo fazė. Kiekvienas amžiaus tarpsnis turi tipiškus bruožus, kurie ilgainiui kinta, suteikdami elgesiui naują formą.

Kalbant apie asmenines savybes, darančias įtaką suaugusiųjų nuolatiniam mokymuisi, reikia pabrėžti, kad savivada yra taip pat svarbus bruožas įtakojantis šį procesą.

Pasak Linkaitytės M. ir Lukšytės D. (2003) suaugusiųjų mokymosi procesas yra pagrįstas asmenine atsakomybe. T.y. besimokantysis sąmoningai prisiima pagrindinę atsakomybę už mokymosi proceso planavimą vykdymą bei vertinimą.

Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičienė V. (2006) kalbėdamos apie suaugusiųjų raidą ir mokymąsi remiasi Cross (1981) teigimu, jog suaugusiesiems mokantis svarbu įvertinti individualių charakteristikų ir situacijos ypatybių visumą. Pasak autorių, individualios suaugusiųjų charakteristikos gali būti skirstomos į tris individualias grupes:

- Fizinė, fiziologinė - senėjimas;
- Psichologinė, psichosocialinė – raidos etapai;
- Sociokultūrinė – gyvenimo etapai ir įvykiai.

Kiekviena iš šių grupių keičiasi žmogaus gyvenimo laikotarpyje: vienaip atrodo vaikai, kitaip – suaugusieji, skirtingais gyvenimo etapais yra skirtinga ištvermė, sveikata. Taip pat autorės pateikia ne tik asmeninių savybių, amžiaus tarpsnių įtaką mokymuisi, bet ir lyčių skirtumus, kaip svarbų aspektą, daranti įtaką asmenybės elgesiui. Pasak autorių, moterys mokosi daugiau ir dažniau iš aplinkinių, bei pačios dažniau padeda jiems mokytis palaikydamos, paremdamos ir padrašindamos.

2.2 Bendri suaugusiųjų mokymosi bruožai

Nuolatinis mokymasis neatsiejamai susijęs su profesine asmens veikla, ypač kalbant apie mokytojo profesiją. Dabartinė mokykla nebėra ta vieta, kur mokomi ar mokosi tik mokiniai.

Prieš analizuojant mokytojų mokymąsi įtakojančius veiksnius, verta paminėti bendrai skiriamus suaugusiųjų mokymosi bruožus, išvardintus L. Stoll ir D. Fink (1998). Autorių teigimu:

- Suaugusieji yra savarankiškesni, geba kurti savą mokymosi aplinką. Kad bet kuri mokymosi programa būtų efektyvi, joje turi būti atsižvelgta į kiekvieno brandos, saviraiškos ir apsisprendimo procesą. Visi dalyvaujantys mokymo procese turi rodyti brandumą tarpusavio santykiuose;
- Jie remiasi savo patirtimi, nuo kurios priklauso pasiryžimas mokytis ir vertinti savo mokymąsi. Kiekvienas besimokantysis įdeda į mokymo procesą, kuriame dalyvauja, savo patirtį, žinias ir emocijas. Kad mokymasis būtų efektyvus, jis turi būti grindžiamas būtent tomis vertybėmis, kurias suaugusieji įdeda į savo mokymąsi. Net jeigu suaugusieji yra mokomi visiškai naujų savybių, neigiamas jų patirties ir vertybių įvertinimas arba ignoravimas griaua jų individualumą apskritai, o ne tik konkrečią patirtį ir vertybes.
- Jie pereina įvairias augimo stadijas, kurios veikia požiūrį į mokymąsi. Jie yra nenutrūkstamo vystymosi proceso dalyviai. Nepaisant kai kurių spėjimų, suaugusieji nenustoja vystytis. Skirtingų žmonių mokymosi bei keitimosi greitis ir kryptis gali varijuotis, tačiau visi žmonės dalyvauja dinamiškame pokyčių procese. Efektyvus mokymas turi būti siejamas su šiuo procesu.
- Jie mokosi dėl tam tikro tikslo. Kitaip sakant, suaugusieji paprastai ateina mokytis su tam tikrais ketinimais. Mokymasis numato ir apima besimokančiųjų tikslų, ketinimų, motyvacijų ir lūkesčių pripažinimą, nepaisant to, kad jie dažnai būna prieštaringi. Visa tai sudaro apsisprendimo mokytis pagrindą. Šie ketinimai nulemia jų mokymosi prasmę ir reikšmę.
- Jie sutelkia dėmesį į problemas ir visa, ko išmoksta, skuba pritaikyti joms spręsti.
- Jie turi tam tikrus savo mokymosi modelius. Visi suaugusieji jau yra susikūrę (sąmoningai arba nesąmoningai) savąjį tikslo siekimo metodą, atitinkantį jų reikalavimus mokymuisi ir tobulinimuisi. Efektyvus mokymo procesas turi būti kuriamas atsižvelgiant į mokymosi stilių ir modelį, kuriems jie teikia pirmenybę.

2.3 Veiksnių bei motyvų svarba mokytojų nuolatinio mokymosi procesui

Užimtumas ir veikla yra svarbus asmens savęs realizacijos procesas. Profesinis švietimas ir mokymas turi reikšmingą poveikį užimtumui ir socialinei integracijai. Jaunimui tinkamų aukštų kvalifikacijų užtikrinimas ir žemos kvalifikacijos bei socialiai nuskriaustųjų grupių gebėjimų ir kompetencijų gerinimas teikia didelę ekonominę naudą. Todėl būtina atkreipti dėmesį į veiksnius bei motyvus, darančius įtaką nuolatinio mokymosi procesui.

Veiksnys – prižasčių kompleksas, atskleidžiantis reiškinio visumos esmę, funkcinius ar priežastinius ryšius. Individo vystymuisi, asmenybės formavimuisi lemiamos reikšmės turi tam tikra grupė veiksnių, iš kurių reikia išskirti pirminius ir antrinius veiksnius, t.y. esminius, atskleidžiančius vienos ar kitos individo savybės išsivystymo priežastį ir vystymosi sąlygas (Jovaša L., 2007).

Visuotinai pripažįstama, kad motyvas, kaip ir veiksnys - elgsenos (veiklos ir elgesio) priežastis. Jis skatina žmogų per veiklą siekti tikslo (Rupšienė, 2000). Todėl galima teigti, kad mokymasis ir visa jo sėkmė yra glaudžiai susiję su mokymosi motyvacija, bei mokymąsi skatinančiais veiksniais. Autorės įsitikinimu, nuolatinio mokymosi motyvacija – tai mokymosi aplinkos veiksniai, skatinantys nuolatinio mokymosi procesą. Tačiau aiškėja, jog įvairių motyvų vertė nevienoda: vieni motyvai labiau skatina mokytis, kiti - mažiau; vieni motyvai turi daugiau motyvacijos galių jaunesniajame mokykliniame amžiuje, kiti - viduriniame ar vyresniajame, o suaugusiuosius motyvuoja dar kitokie. Mokymosi, kaip ir kitokio darbo bei elgesio, motyvų prigimtis įvairi. Kai kurie motyvai kyla iš paties subjekto - tai vidinė motyvacija, tačiau gana dažnai besimokantieji vadovaujasi motyvais, kurių pradžia slypi jų aplinkoje, kitų žmonių laikysenoje bei tarpusavio santykiuose - tai vadinama išorine motyvacija.

N. L. Gage, D. C. Berliner (1994) nuomone, motyvacija tai – numatomi psichiniai procesai, suteikiantys žmogui energijos, noro veikti, nukreipiantys jo veiksmus ir elgesį viena ar kita linkme. Pasak šių autorių, motyvacija apima žmogaus poreikius, polinkius, troškimus, pažiūras, vertybes, netgi jausmus ir charakterio bruožus.

Besimokančiojo motyvacinė sfera yra sudėtinga jo veiklos skatinimo sistema, apimanti įvairius asmenybės aktyvumo lygius. Mokymosi motyvai atskleidžia vidinę mokymosi logiką. Jų nežinant, negalima suprasti, kodėl besimokantysis asmuo siekia arba nesiekia tikslo, atspėti jo poelgio prasmės.

R. Ališauskienės (2003) teigimu, mokymosi visą gyvenimą motyvai turi stiprėti, nes turime mokytis gyventi sparčiai besikeičiančioje realybėje.

Mokytojo profesija yra specifiška, nes neapsiriboja vien tik mokytojo gebėjimais. Čia svarbi visos mokytojo asmenybės psichologinė struktūra: aktyvumas, veiklos kryptingumas, gebėjimų ir veiklos būdo šaltiniai (Jovaiša, 1993, p. 31). Nuolatinis mokytojų mokymasis, jų kvalifikacijų kėlimas, kuris siejasi su savo asmenybės tobulinimu, savęs pažinimu, savo santykio su profesija suvokimu ir vertinimu, taip pat atspindi vidinius siekius bei skatina kultūrinį atsinaujinimą. Mokytojų nuolatinio mokymosi, profesinio tobulėjimo motyvacija siejama su susidomėjimu savo profesija, troškimu tapti aukštos kvalifikacijos specialistu, mokytojo profesijos įprasminimu bei pasitenkinimu profesine veikla. Mokymosi motyvai pasireiškia nuolatinio mokymosi poreikiu, kvalifikacijos tobulinimu, padeda įprasminti savo veiklą bei geriau tenkinti darbo vietos reikalavimus. Egzistuojant bendrųjų ir profesinių vertybių sąveikai, profesinės vertybės tampa savastimi, profesinė veikla – mokytojo gyvenimo tikslų įgyvendinimo priemone, skatinančia nuolat tobulėti ir įgyti naujų žinių bei gebėjimų. Mokytojo profesinių vertybių sampratą sąlygoja įgyta profesinė kvalifikacija ir pedagoginė patirtis. Mokymosi motyvacija yra vienas iš svarbiausių į ugdytinio asmenybę orientuoto ugdymo veiksmų, todėl svarbu analizuoti ne tik besimokančiųjų, bet ir pačių mokytojų mokymosi motyvus.

Geriausiai žmonės dirba tada, kai darbas jiems teikia didžiausią pasitenkinimą, nes žmonės dirba tam, kad patenkintų tam tikrą poreikį. A. Maslow (2006) suformuluotoje poreikių hierarchijos viršūnėje esantys pagarbos bei saviraiškos poreikiai skatina asmenybę tobulėti ir nepasitenkinti tuo, kas jau pasiekta. Todėl galima teigti, kad veiksmų ir motyvų galia yra didžiulė, nes nuo to priklauso viso žmogaus darbo proceso kokybė.

Vadybinėje literatūroje B. Leonienė (1997, p. 160) nurodo šias personalo mokymo ir kvalifikacijos kėlimo priežastis:

- Nuolat keičiasi darbo pobūdis (struktūra ir turinys);
- Mokslo ir technikos pažanga sukelia naujų profesijų specialistų poreikį;
- Darbuotojo profesinis pasirengimas ne visai tenkina įmonės reikalavimus;
- Nuolatinis personalo kvalifikacijos kėlimas yra kiekvienos organizacijos, kiekvieno asmens veiklos laidas;
- Karjeros siekimas, konkurencija skatina darbuotojus nuolat rūpintis savo kvalifikacijos atnaujinimu, tobulinimu;

- Dalis darbuotojų persisotina savo profesija ir ją nori pakeisti nekeisdami organizacijos;
- Dalis darbuotojų suvokia bedarbystės grėsmę, organizacijos bankrotą ir kitus socialinius- ekonominius pokyčius, todėl iš anksto stengiasi įsigyti naujas profesijas neatsitraukdami nuo darbo.

Anot Normanto (2001), suaugusieji mokosi todėl, kad siekia aukštesnio išsilavinimo lygio už tą, kurį jie įgijo jaunystėje, ir todėl, kad kasdieninis gyvenimas pastoviai kelia naujus profesinius reikalavimus tam, kad būtų galima išlikti darbe arba pakeisti jį į geriau apmokamą, atveriantį naujas galimybes darbą.

V. Kučinsko (2001) teigimu, mokymasis bei kvalifikacijos kėlimas yra vienas aktualiausių klausimų. Nuo to, pasak autoriaus, priklauso organizacijos interesai ir poreikiai, kadangi darbuotojų profesinis pasirengimas nuolat sensta, reikia nuolat jį atnaujinti, norint prisitaikyti prie kintančių gamybos sąlygų, užsakymų.

2.4 Veiksnių bei motyvų, įtakančių mokytojų nuolatinį mokymąsi klasifikacija

Elgesys priklauso nuo individo savybių ir aplinkos, nuo jų tarpusavio sąveikos ir nuo to, ką žmogus galvoja ir kaip vertina savo elgesį. Kiekvienas žmogaus poelgis motyvuojamas tiek vidiniais, tiek išoriniais veiksniais (Bandura, 1986). Autorius teigia, kad elgesys, vidiniai asmeniniai veiksniai ir aplinka veikia kaip sujungti vienas kito lemiami veiksniai. Asmenybę formuoja aplinkybių, minčių bei jausmų ir elgesio sąveika. Mokymosi, kaip ir kitokio darbo bei elgesio, motyvų prigimtis įvairi. Kai kurie motyvai kyla iš paties subjekto - poreikis suvokti, suprasti, pažinti, manipuliuoti, tyrinėti.

Daugelis mokymosi motyvus analizavusių autorių (V. Šernas 2003; A. Gaižutis 2003; V. Kavaliauskienė 2001 ir kt.) nurodo, kad norą mokytis ir tobulėti skatina tokie veiksniai, kaip prigimtis, vidinės nuostatos, psichologiniai veiksniai, supanti aplinka, tradicijos bei vykstantys kaitos procesai.

A. Gaižutis (2003) teigia, kad žmogaus prigimties ir kultūrinės aplinkos sąveika lemia jo požiūrius bei pasirinkimus. Nuolatinis tobulinimasis priklauso nuo paties mokytojo sąmoningumo bei mokymosi poreikių suvokimo. Todėl vienas iš svarbiausių veiksnių, skatinančių dalyvavimą nuolatinio mokymosi procesuose, yra vidinės nuostatos (vertybės, polinkiai, pažiūros ir pan.).

Kitas neabejotinai svarbus veiksnys, įtakančias dalyvavimą nuolatinio mokymosi procesuose, yra aplinka. V. Kučinskas (2001) teigia, kad aplinka yra visuma išorinių ir vidinių darbo veiksnių,

tiesiogiai ar netiesiogiai veikiančių darbinės veiklos rezultatus. Autorius įvardina tokius aplinkos veiksnius kaip fiziniai, sanitariniai - higienos, psichofiziologiniai, estetiniai, socialiniai-psichologiniai, bei socialiniai-ekonominiai.

K. Pukelio (2003) teigimu, pedagoginė aplinka, kurioje dirba mokytojas, t.y. mokiniai, jų tėvai, kolegos, mokyklos vadovybė, valstybės politika, visuomenės nuomonė ir pan., įtakoja mokytojo ugdymo filosofiją, jos brandumą ir naudojimo veiksmingumą skirtingomis pedagoginio gyvenimo aplinkybėmis. Žmogaus prigimčiai būdingas vidinis pozityvumas išryškėja, jei aplinka yra palanki saviraiškai ir augimui. Taigi, svarbus veiksnys, skatinantis mokytojus savarankiškai profesiskai tobulėti įgyjant reikalingas žinias ir gebėjimus, bei dalyvauti nuolatinio mokymosi procese, yra profesinėje mokykloje susiklosčiusi bendradarbiavimo kultūra bei galimybė darbo vietoje mokytis iš kolegų. Kitaip tariant, jei mokykla pasižymi besimokančios organizacijos bruožais, jei kiti mokyklos, kaip organizacijos nariai savo tobulėjimą sieja su nuolatinio mokymusi, mokyklos vadovybė skatina nuolatinio mokymosi iniciatyvas, dalyvauja įvairiuose švietimo projektuose, tai mokykloje susidariusi palanki aplinka skatina mokytojus nuolat mokytis ir tobulinti savo tiek dalykinę, tiek didaktinę kvalifikaciją.

B. Simonaitienė ir V. Targamadzė (2001) teigia, kad suaugusių mokymuisi būdinga mokytis drauge, remdamiesi bendra patirtimi, jie svarsto savo darbus, bendrai ieško tobulintinų veiklos sričių ir formų. Žinios ir gebėjimai darbo vietoje įgyjami diskutuojant, kartu planuojant pamokas, lankant vieni kitų pamokas bei jas aptariant. Mokymasis bendradarbiaujant su kolegomis mokytojais darbo vietoje susijęs su pragmatizmo idėjomis, kad mokymasis (tiek turinio, tiek formos prasme) turi atitikti individualius besimokančiojo poreikius, bei akcentuojant besimokančiųjų socialinės patirties reikšmingumą. Kitas svarbus mokymosi elementas bendradarbiaujant su kolegomis yra galimybė įsivertinti savo žinias, gebėjimus, veiksmus, požiūrius kitų kolegų nuomonių kontekste. Savarankiško mokymosi galimybes gali apriboti pasipriešinimas, kurio šaltiniais gali tapti neigiamas kitų kolegų požiūris, į mokymąsi darbo vietoje neorientuota mokyklos, kaip organizacijos kultūra. Taigi, individualus mokytojo požiūris į nuolatinį mokymąsi ir kvalifikacijos tobulinimą priklauso ir nuo mokykloje bei visuomenėje nusistovėjusių nuostatų į mokymosi visą gyvenimą reikalingumą bei prasmę.

Ne mažiau svarbi besimokančiųjų motyvacijai ir pasiekimų gerinimui yra ugdytojo asmenybė. Dar Laužackas R. rašė, jog „pedagogų, gebančių ugdyti visapusišką, vertingą ir saviraiškos bei nuolatinio mokymosi galimybes pasižyminčią asmenybę, reikšmė yra ypatinga. Todėl svarbiausia, kad jie būtų kūrybingos asmenybės, pasižyminčios ne tik dalyko žiniomis ir gebėjimais,

bet ir vertingomis asmeninėmis savybėmis, sąlygojančiomis visapusišką ugdytinio asmenybės plėtrą" (Laužackas R., 1995, p. 155).

Pasak L. Jovaišos (2001, p.124), mokymąsi daugiausia lemia mokytojo ir mokinio aktyvumas, bendravimo pobūdis, mokymo turinys ir metodai, sąlygos, situacija ir mokymo priemonių pakankamumas.

Suaugusiųjų švietimo tikslas - mokyti žmones kritiškai apmąstyti ir įvertinti savo gyvenimo aplinkybes, atrasti naujų galimybių gyvenimo kokybei pagerinti ir imtis konstruktyvių pokių. Tiek formalus, tiek ir neformalus švietimas praplečia daugelį asmenybės vystymosi aspektų: asmeninį, socialinį, kūrybinį, profesinį, ekonominį, kultūrinį. Svarbiausia, kad kiekvienas išmoktų mokyti, prisitaikyti prie pokyčių ir naudotis informacijos gausybe. Pokyčiai nuolat reikalauja sugebėjimo mokyti ir sparčiai įgyti naujų įgūdžių, prisitaikyti prie naujų reikalavimų ir aplinkybių.

V. Kavaliauskienė (2001) išvardija tokius mokytojų nuolatinio mokymosi motyvus, kaip:

- naujovės darbe;
- pedagogo pareiga;
- profesinių žinių stoka;
- ugdymo standartai;
- pedagoginis pašaukimas;
- pedagogo priedermė;
- baimė netekti darbo;
- administracijos reikalavimai;
- rekomendacijos.

Kaip teigia R. Laužackas (2002), pagrindiniai mokymosi dirbant motyvai yra *profesinio prisitaikymo* (kuomet asmuo yra nuolat veikiamas naujų profesinių reikalavimų, ir tai skatina jį pasirūpinti naujų kompetencijų įgijimu) bei *profesinio augimo* (kuris sutampa su mokytojo palaipsniui išsiliejimu į būtina mokyklos vidinį ir išorinį gyvenimą, dėl to mokytojas išplečia savo veiklos sritis ir prisiima naujas veiklos funkcijas, įgydamas naujus profesinius gebėjimus, pradedant neformaliojo ir savaiminio, baigiant sistemingomis studijomis).

Linkaitytė G., Širvaitytė V. (2000) teigia, jog jei žmogus neturi pakankamai motyvų, savo tikslo nepasieks niekada. Pasak autorių, visiems yra būdingi vidiniai mokymosi motyvai, t.y. tokie, kurie nepriklauso nuo apdovanojimo. Juos stiprina:

1. Siekis įgyti kompetencijos.

Dėl nuolatinės kompetencijos reikalavimų kaitos, kartą įgyta kompetencija po kiek laiko jau nebeatitinka naujų reikalavimų. Todėl atsiranda nuolatinio žinių atnaujinimo poreikis – visuomenėje ir jos sukurtuose institutuose kiekvienam jos nariui turi būti kuriamos sąlygos, sudarančios galimybę mokytis visą gyvenimą (Trakšelys, 2008).

Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičienė V. (2006) pateikia Ryser (2000) svarbiausias mokytojo – andragogo kompetencijų sritis:

- Mokymo kompetencija – tai žinios, patirtis ir gebėjimas padėti vykti individų mokymo(-si) procesui, vadovauti jiems, žinoti ir taikyti mokymosi stilius, metodus, technikas ir technologijas;
 - Organizacinė (projektinė) - tai gebėjimas detaliai parengti mokymo programas;
 - Vadybinė – atsakomybė už administravimą ir finansus;
 - Asmeninė kompetencija – asmeninis tobulėjimas, gebėjimas reikšti jausmus; sudominti savo darbu kitus žmonės;
 - Socialinė kompetencija – gebėjimas suprasti, padrašinti, užtikrinti konfidencialumą;
 - Didaktinė (profesinė) kompetencija – profesinis tobulėjimas, savo mokomo dalyko išmanymas, mokymo (-si) proceso planavimas.
2. Noras bendrauti;
 3. Savarankiškumas;
 4. Pasiekimai.

Reikia pabrėžti, kad nemažai svarbų vaidmenį mokymosi procese atlieka ir mokymo/si aplinka. Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičienė V. (2006) teigia, kad mokymosi aplinka turi būti tokia, kad padėtų mokymuisi. Todėl autorės išskyrė penkias mokymosi aplinkos grupes:

- Fizinė aplinka – tai pastatai, jų įrengimas, patalpos forma ir dydis, apstatymas, šildymas ir apšvietimas;
- Psichologinė aplinka – tai toks psichologinis mokymosi klimatas, kuris priklauso nuo mokytojo ir besimokančiojo sąveikos ir savijautos jiems būnant kartu;
- Socialinė aplinka – susijusi su besimokančiųjų tarpusavio sąveika;
- Intelektualinė aplinka – susijusi su psichologine ir socialine aplinka. Kai besimokantieji jaučiasi psichologiškai saugūs ir socialiai priimtini, jie lengviau imasi spęsti užduotis;
- Administravimo aplinka – tai mokymo turinys, dokumentacija, lankomumas, atsiskaitymo laikas, vertinimo sistema.

V. Šernas (2003), analizavęs mokytojų dalyvavimo mokymosi visą gyvenimą procesuose apibūdintus veiksnius suskirstė į dvi grupes:

1. Vidinius (susijusius su besimokančių mokytojų asmeninėmis savybėmis ir veikla). Vidiniams veiksniams priskirtini biologiniai, psichologiniai dvasiniai, potencialiai veiksniai bei vidinės nuostatos arba suinteresuotumas.
2. Išorinius (susijusius su mokymosi kontekstu). Išoriniams veiksniams priklauso socialinės aplinkos veiksniai (tautinė, kultūrinė, socialinė kaita, rinkos ekonomika, žinių ekonomika), pedagoginiai materialiniai veiksniai (kompiuterio, interneto naudojimo galimybės) ir įvairios elitinę brandą formuojančios priemonės (diplomai, gyvenimo situacijos bei patirtis).

1 lentelė Veiksniai, skatinantys dalyvauti mokymosi visą gyvenimą procesuose

Parengta pagal V. Šerną (2003)

<p>Vidiniai veiksniai (besimokančiojo veikla)</p>	<p>biologiniai (genetiniai, somatiniai)</p> <p>psichologiniai, dvasiniai, potencialiai (mokslumas, ugdomumas, kūrybiškumas, talentas, atmintis)</p> <p>vidinės nuostatos (bendrosios ir profesinės vertybės, smalsumas, polinkiai, idealai, pažiūros, poreikiai)</p>
<p>Išoriniai veiksniai (mokymosi kontekstas)</p>	<p>aplinkos (socialiniai) veiksniai (tautiniai, kultūriniai, organizacijos kultūra, administracijos reikalavimai, gamybinė aplinka, mikro/makro aplinka)</p> <p>pedagoginiai materialiniai veiksniai (kompiuterio panaudojimas, internetas, įvairios paieškos programos, WWW naršyklės, internetu perduodami pokalbiai)</p> <p>įvairios elitinę brandą formuojančios priemonės (skirtingi diplomai, gyvenimo situacijos, leidžiančios išbandyti savo jėgas profesiniame, universiteto valdymo, visuomeninės, verslo ir kt. veiklos baruose) .</p>

2.5 Mokyklos įtaka pedagogų nuolatiniam mokymuisi

Nuolat kintant žinioms, individo ir organizacijų gebėjimas mokytis – aptikti žinias, asimiliuoti naujas idėjas, pritaikyti jas veikloje greičiau nei varžovai - turi tiesioginę įtaką konkurenciniam pranašumui, vystymuisi ir išlikimui rinkoje. Šie pokyčiai – tai iššūkis švietimo ir ugdymo sistemai: mokykloms, universitetams, kolegijoms ir t.t. Todėl kalbant apie mokytojo nuolatinį mokymąsi skatinančius veiksnius reikia pabrėžti, kad mokykla, kurioje dirba pedagogas turi didelę įtaką šiam procesui.

Mokytojų mokymasis turi tapti mokyklos tobulinimo tikslu ir tarpiniu rezultatu. Tai labai svarbu pačiai mokyklai, norint likti konkurencingai. Todėl vis dažniau pradedama kalbėti apie besimokančių organizacijų atsiradimą.

Mokslinėje ir vadybinėje literatūroje rasta daug besimokančios organizacijos bruožų ir charakteristikų. B. Simonaitienė (2003) aptarinėdama mokyklos, kaip besimokančios organizacijos ypatumus rėmėsi Leithwood K. (1996), Pedler M. ir kt. (1991) besimokančios organizacijos charakteristikomis, o taip pat pateikė ir Stoll ir Fink (1996) besimokančios organizacijos veiklos bruožus.

Pasak autorių, besimokanti organizacija tai yra tokia organizacija, kuri geba reflektuoti vidinę ir išorinę informaciją, versti ją organizacijai naudingomis žiniomis.

Besimokančiai organizacijai (BO) būdingi šie bruožai:

- Besimokanti organizacija investuoja į savo ateitį šviesdama ir lavindama savo organizacijos narius;
- Besimokanti organizacija kartu su organizacijos žmonėmis kuria bendrą viziją, misiją;
- Besimokanti organizacija integruoja darbą į mokymąsi;
- Besimokanti organizacija planuoja mokymąsi ir švietimo – lavinimo veiklas;
- Besimokanti organizacija įgalina visus organizacijos žmones plėsti savuosius horizontus harmoningai derinant su jų pageidaujamu mokymosi stiliumi;
- Besimokanti organizacija taiko pačias naujausias atviras ir distancines informacijos perdavimo technologijas;
- Besimokanti organizacija nuolat mokosi (Simonaitienė 2003).

Stoll L. ir Fink D. (1996) pateikia mokyklos, kuri mokosi bruožus:

- Mokytojai laikomi profesionalais;
- Personalo augimo skatinimas;

- Mokytojai skatinami dalyvauti mokyklos valdyme;
- Remiamas bendradarbiavimas, kuriuo siekiama tobulėti;
- Ieškomi būdai, kaip priimti į tarnybą patraukti ir ugdyti naujus organizacijos narius;
- Sėkmingas funkcionavimas savoje aplinkoje;
- Svarbiausių dalykų keitimas.

Anot Dalin P., Rolf H.G., Kleekamp B. (1999) mokykla yra kaitos vienetą, tačiau ji negyvena izoliuota. Ji privalo reaguoti į aplinkos pokyčius, kitaip jai kils pavojus tapti akla. Pasak autorių už institucinio mokymosi proceso organizavimą atsakinga tiek mokyklos vadovybė, tiek švietimo skyrius.

Barth R. (1990) teigimu, mokyklos tobulinimas prasideda jos viduje. Vadinasi, mokytojų augimas lemia mokyklos tobulinimo procesą. Todėl mokytojų ugdymu turėtų labiau rūpintis ir pati mokykla.

2.6 Veiksniai, trukdantys suaugusiųjų mokymuisi

Vykstant sparčiai technologijų plėtrai bei keičiantis Europos demografini struktūrai yra būtina daugiau investuoti į suaugusiųjų, visų pirma žemos kvalifikacijos asmenų, gebėjimų, kvalifikacijų ir svarbiausių kompetencijų plėtojimą bei gerinimą. Investicijų nukreipimas į darbuotojų esamų gebėjimų ir kompetencijų plėtojimą bei gerinimą trumpalaikiu laikotarpiu yra greitas būdas prisidėti prie ekonomikos augimo bei konkurencingumo ir užkirsti kelią senėjančios darbo jėgos ankstyvam išėjimui į pensiją.

Mokymasis visą gyvenimą - viena iš esminių prielaidų, leidžiančių aktyviai dalyvauti sparčios kaitos procesuose bei daryti jiems įtaką. Dauguma suaugusiųjų gali ir nori augti bei tobulėti, bet ši motyvacija gali sumažėti dėl įvairių priežasčių. Taigi nors daugelis žmonių teigiamai vertina mokymosi svarbą, yra įvairių veiksnių, kurie riboja aktyvų dalyvavimą mokymosi procese.

Kaip jau buvo minėta, motyvų yra daug ir prieštaringų. Kai taip yra, individas patiria vidinį konfliktą. Skirtingų motyvų samplaikoje atsispindi prieštaravimai tarp leidžiamo ir draudžiamo, tarp asmeninių ir grupės interesų. Besimokančiojo apsisprendimą, poelgį lemia tai, koks motyvas nugalė. Prieštaringų motyvų kova jam gali būti labai skausminga. Kas šią kovą laimės, priklauso nuo asmenybės brandumo - besimokančiojo vertybinių nuostatų, idealų, įsitikinimų, valingumo ir aukštųjų jausmų, taip pat nuo šeimos narių ir mokytojų elgesio. Būtina suvokti, jog neįmanoma priversti žmonių visą laiką dirbti turint didžiausią motyvaciją, bet privalu juos sudominti, padaryti

taip, kad jie galvotų apie darbą ugdymo įstaigoje kaip apie kažką svarbaus ir lemtingo savo ir aplinkinių gyvenime.

Tradiciskai išskiriami vidiniai ir išoriniai mokymosi trukdžiai, kurie ir įvardija pagrindines nesimokymo priežastis.

Anot M. Teresevičienės (2007) prie vidinių mokymosi trukdžių priskiriami tokie teiginiai kaip:

- Netinkamas amžius;
- Sveikatos problemos;
- Nemaloni mokyklinė patirtis;
- Nepasiryžimas naujovei;
- Neigiama bei nepritarianti artimųjų reakcija;
- Mažas suinteresuotumas mokslu.

Išoriniais mokymosi barjeriais įvardijami tokie teiginiai kaip:

- Darbo ir mokslo nesuderinamumas;
- Mokymosi nevertinimas darbo vietoje;
- Neigiamas darbdavio bei bendradarbių požiūris į mokslą;
- Įsipareigojimai namuose;
- Papildomos išlaidos;
- Laisvalaikio trūkumas;
- Geografiškai nepatogi mokymosi vieta.

Tačiau pasak autorės visos šios problemos susijusios su žmogaus asmeninėmis savybėmis, nusiteikimu bei pasiryžimu mokytis, jo gebėjimu prisitaikyti ir lankstumu.

M. Tersevičienė (2007) išskyrė dar kelias grupes veiksnių, sudarančių atbaidymo priemones suaugusiems nuo mokymosi:

Fiziniai trukdžiai – tai laiko trūkumas dėl darbo, šeimos ar vaikų priežiūros; sunkumai dėl kursų kainos; negalios atveju tai dažniausiai yra susisiekimas; prasta sveikata; skaitymo ir rašymo sunkumai; amžius.

Nusistatymo trukdžiai – sunku sugrįžti į mokymo įstaigą, nerimavimas dėl to, kad nesugebės mokytis; neigiamas mokslo supratimas ir skepticizmas dėl mokymosi vertinimo; žema savigarba ir pasitikėjimo trūkumas; žemos aspiracijos; nepasitikėjimas mokymo institucijomis ir organizacijomis.

Struktūriniai trukdžiai – tai transporto trūkumas, įrangos trūkumas, reikalingos kvalifikacijos nebuvimas, žinių apie vietinio mokymosi galimybes ir informacijos apie mokymąsi stoka.

Suaugusiųjų mokymas taip pat turi atlikti esminį vaidmenį sudarant sąlygas įgyti svarbių kompetencijų, pavyzdžiui, skaitmeninį raštingumą, ir taip prisidedant prie didesnės socialinės įtraukties bei aktyvesnio dalyvavimo bendruomenėje ir visuomenėje, įskaitant po išėjimo į pensiją.

Tačiau tokių planų įgyvendinimui neatsiejamai reikalingas tiek finansavimas, tiek iš to finansavimo sukurta tinkama aplinka ir priemonės sėkmingam darbuotojų tobulinimuisi bei efektyviam ir produktyviam darbui atlikti. Be jokios abejonės organizacijoms, kurios jaučia, kad jų darbuotojams būtina tobulinti jau turimas kompetencijas ar net keisti kvalifikaciją sudaromos galimybės teisiniu požiūriu, tačiau neretai tokiomis galimybėmis nepasinaudojama būtent dėl finansinių trukdžių.

Pasak E. Bagdono ir L. Bagdonienės (2000) aplinką organizacijoje veikia labai daug faktorių: rinkos poveikio įtaka; teisiniai suvaržymai; politinė įtaka ir kt. Taip pat svarbūs pačių įmonių ir organizacijų vidaus politikos aspektai, kur neretai visas problemas ir konfliktines situacijas, o taip pat personalo klausimus sprendžiamus organizacijos viduje. Todėl tikslinga išskirti organizacijose išorinę ir vidinę aplinką. Išorinės organizacijos aplinkos bruožai yra šie: sudėtingumas, judrumas, išteklių prieinamumas. Išorinę aplinką įtakoja tiesioginiai veiksniai, tokie kaip: vartotojai, konkurentai, tiekėjai, darbo ištekliai ir visa teisinė bazė. O tai reiškia, kad organizacija veikiama tokių išorinių veiksnių dažniausiai priversta kurti tokią aplinką, kuri yra kaip „įsipareigojimas" ar „priklausymas" nuo išorės veiksnių.

Tačiau apžvelgiant Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatose nurodoma, kad investicijos į žmones ir aktyvios bei dinamiškos gerovės valstybės kūrimas bus pagrindinis dalykas užtikrinant Europos vietą žiniomis pagrįstoje ekonomikoje ir siekiant, kad šios naujos ekonomikos atsiradimas nepaštrintų tokių socialinių problemų kaip nedarbas, socialinė atskirtis ir skurdas (Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos).

3. VEIKSNIŲ, ĮTAKOJANČIŲ MOKYTOJŲ NUOLATINIŲ MOKYMĄSI ŠVIETIMO KAITOS KONTEKSTE EMPIRINIS TYRIMAS

3.1 Tyrimo metodika

Mokslinės literatūros analizė:

Buvo analizuojami lietuvių ir užsienio autorių moksliniai darbai. Mokslinių šaltinių analizė padėjo išskirti pagrindinius suaugusiųjų nuolatinį mokymąsi įtakojančius veiksnius, o taip pat apibendrinti ir apibrėžti tyrimo metu vartojamas sąvokas.

Tyrimo instrumentas - ankatinė apklausa raštu:

Anketinės apklausos metu buvo siekiama nustatyti pedagogų požiūrį į nuolatinį mokymąsi švietimo kaitos kontekste, o taip pat išsiaiškinti, kokie veiksniai įtakoja mokytojų nuolatinį mokymąsi.

Apklausiai parengta struktūrizuota anketa. Prieš pateikiant anketos klausimus, buvo suformuluotas trumpas paaiškinimas, kas ir kodėl atlieka tyrimą, pateikiama aiški instrukcija, kaip pildyti anketą. Sudarant anketą buvo siekiama klausimų konkretumo, aiškumo, kuo mažesnių apklausiamųjų laiko sąnaudų. Anketa sudaryta derinant uždarus ir pusiau atvirus klausimus.

Siekiant gauti kuo objektyvesnes žinias, respondentams buvo pateikta anoniminė anketa.

Anketos konstruktas sudarytas iš dviejų blokų:

- **Informacinio (demografinio)** – juo siekiama sužinoti respondento lytį, amžių, darbo stažą, išsilavinimą.
- **Diagnostinio** – juo siekiama išsiaiškinti nuolatinio mokymosi sampratą, jį skatinančius veiksnius, problemas su kuriomis pedagogai susiduria mokydamiesi.

Tyrimo organizavimas

Tyrimas buvo organizuojamas Šiaulių miesto Aukštabalio pradinėje mokykloje, Aukštabalio pagrindinėje mokykloje, Lieporių gimnazijoje, V. Kudirkos vidurinėje mokykloje, S. Daukanto gimnazijoje, Saulėtekio gimnazijoje, Didždvario gimnazijoje.

Apklausa buvo atliekama 2010 m. kovo-balandžio mėnesiais.

Respondentai

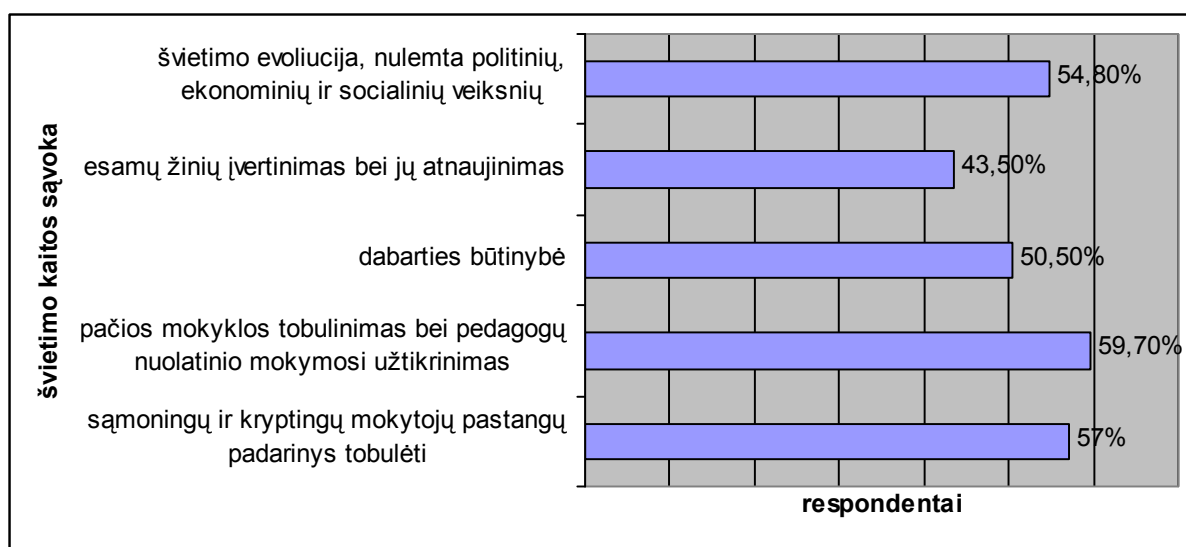
Tyrimo dalyvavo 186 pedagogai. Iš visų tyrimo dalyvavusių pedagogų 48 turi mokytojo pedagoginę kvalifikaciją, 85 - Vyr. Mokytojo, 50 – metodininko ir 3 – eksperto pedagoginę kvalifikaciją.

Apibendrinus duomenis apie tyrime dalyvavusių respondentų pedagoginį stažą, paaiškėjo, kad anketas užpildė 16 mokytojų, kurių pedagoginis stažas yra iki 5 metų, 21 mokytojas, kurių stažas 5-10 metų, 56 mokytojai, kurių stažas 10-15 metai, 41 mokytojas, kurių pedagoginis stažas 15-20 metų, 26 mokytojai, kurių stažas 20-25 metai ir 26 pedagogai, kurių stažas yra didesnis nei 25 metai.

3.2 Mokytojų anketinės apklausos analizė

Siekiant išsiaiškinti, kokie veiksniai daro didesnę įtaką mokytojų nuolatiniam mokymuisi, buvo atlikta anketinė mokytojų apklausa. (žr. 1 priedą). Šioje apklausoje dalyvavo 186 Šiaulių miesto pradinių, pagrindinių mokyklų, o taip pat ir gimnazijų pedagogai.

Į klausimą „Kaip suprantate sąvoką „švietimo kaita“ mokytojos pasirinko šiuos atsakymus (žr.1pav.).

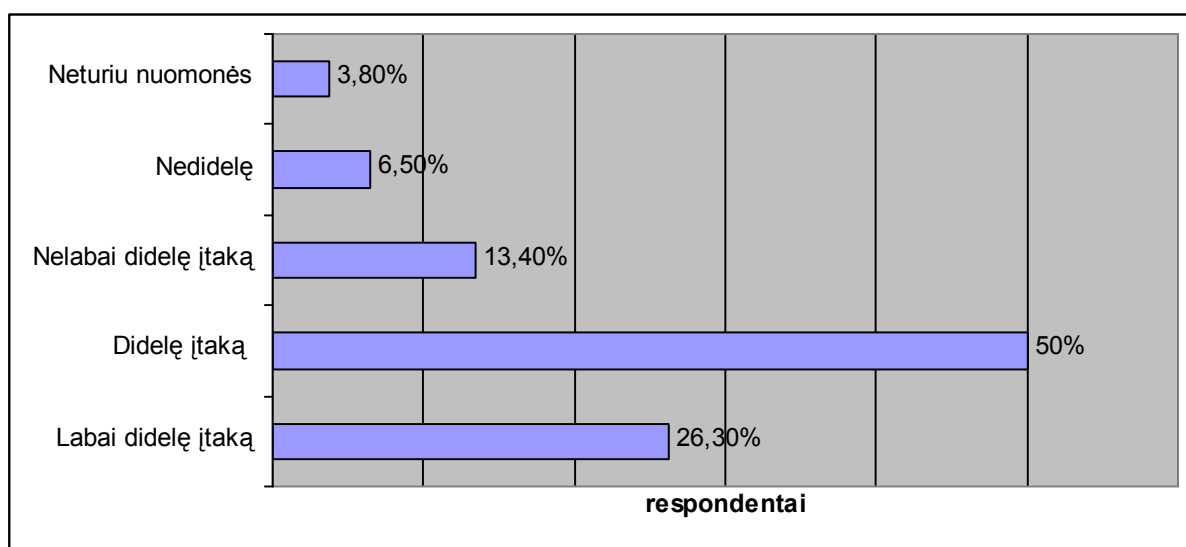
1 pav. Pedagogų švietimo kaitos sąvokos samprata, (n = 186)

Didžioji dalis respondentų (59,7%) atsakė, kad švietimo kaita - tai pačios mokyklos tobulinimas bei pedagogų nuolatinio mokymosi užtikrinimas. 57% nurodė, kad tai sąmoningų ir kryptingų mokytojų pastangų padarinys tobulėti. 54,8% respondentų mano, jog švietimo kaita – tai švietimo evoliucija, nulemta politinių, ekonominių ir socialinių veiksnių. 50,5% mokytojų atsakė, kad tai dabarties būtinybė ir 43,5% pažymėjo, jog tai esamų žinių įvertinimas bei jų atnaujinimas.

Apibendrinant galima teigti, kad didžiausia tyrime dalyvavusių respondentų dalis pasirinko kriterijus, charakterizuojančius švietimo kaitą, kaip išorinį veiksni, kuris labiausiai skatina ir užtikrina mokytojų nuolatinį mokymąsi.

Vienas aktualiausių švietimo kaitos aspektų yra reali visos mokyklos kaita. Mokykla – kaitos vienetas, nes ji vienintelė vieta, kur susikerta visuomenės reikalavimai, moksleivių bei mokytojų lūkesčiai ir mokymosi poreikiai. Į pokyčius, kurie daro poveikį moksleivių gyvenimui, įeina nuolatinis mokymasis, kuris įveikiamas tik tiems mokytojams, kurie patys nuolat mokosi. Todėl norint keisti mokyklą, reikia pradėti nuo pačių mokytojų, dirbančių toje mokykloje.

Siekiant išsiaiškinti pedagogų nuomonę apie švietimo kaitos proceso įtaką jų nuolatiniam mokymuisi, respondentams buvo pateiktas klausimas: „Kaip Jūs manote, kokią įtaką mokytojų nuolatinio mokymosi procese daro švietimo kaitos procesas?“. Atsakymai į šį klausimą pateikti 2 paveiksle.

2 pav. Pedagogų nuomonė apie švietimo kaitos proceso įtaką jų nuolatiniam mokymuisi (n = 186)

Dauguma mokytojų mano, kad švietimo kaita daro didelę įtaką jų nuolatiniam mokymuisi. Taip atsakė 50 procentų dalyvavusių apklausoje respondentų. atsakymą pedagogai trumpai pakomentavo. Apibendrintos nuomonės pateiktos žemiau:

Didelę įtaką:

Didžioji dalis respondentų teigia, kad vykstant švietimo kaitos procesui, mokytojas turi pastoviai tobulėti, taip įgydami daugiau patirties bei prisitaikydami prie besikeičiančios aplinkos. Šiuo

tobulėjimo procesu mokytojai susipažįsta su įvairiomis naujovėmis, tokiomis, kaip darbo ir mokymo metodai, o taip pat, šiuo procesu atnaujina ir savo asmenybę ir kartu, tai kažko naujo siekimas. Be šių kriterijų dar įvardijami: žinių įvertinimas, atnaujinimas ir papildomų kompetencijų įgijimas.

Tokias mokytojų nuomones geriausiai atspindi žemiau pateiktos citatos:

“Švietimo kaita – tai kaita mokymo procese. Todėl pedagogo darbas - nuolat tobulėti, semtis žinių”.

“Švietimo kaita suteikia galimybę pažinti daugiau ir tas žinias perduoti augančiai kartai”.

“Keičiasi mokymo programos, pamokų struktūros, todėl pedagogai turi nuolat mokytis”.

“Švietimo kaita suteikia papildomų galimybių pažinti daug naujo, tobulinti save, kaip asmenybę bei kompetetingai dirbti savo darbą”.

26,3 procentai respondentų mano, kad švietimo kaitos įtaka jų nuolatiniam mokymuisi yra labai didelė. Respondentų, pasirinkusių šį atsakymo variantą apibendrintos nuomonės pateiktos žemiau:

Labai didelę įtaką:

Dauguma respondentų teigia, kad mokytojas privalo nuolat tobulėti, semtis naujų žinių, atsiranda nauji gebėjimai, tai įtakoja nuolat tobulėjantis mokymo procesas bei laikmetis. Keičiantis švietimo kaitos procesui, ne tik mokytojų mokymo procesas tobulėja, bet ir pačių mokyklinių įstaigų sistemos. Pedagogų nuomonė geriausiai atsispindi šiose citatose:

“Keičiantis laikui, mokytojas privalo nuolat tobulėti, semtis naujų žinių ir mokėjimų”.

“Mokytojų darbas tobulėja, tobulėja ir mokymosi procesas”.

“Keičiasi darbo ir mokymo metodai, todėl mokytojas turi keistis, nuolat mokytis”.

“Švietimo kaita “paliečia” visą mokyklą bei mokymo procesą, todėl pedagogai turi nuolat mokytis”.

Respondentų, manančių, kad švietimo kaita daro nedidelę įtaką jų nuolatiniam mokymuisi buvo 13,4 proc. Savo pasirinkimą pedagogai aiškiai pakomentavo. Komentarai pateikti žemiau:

Nedidelę:

Respondentai teigia, kad mokytojas pats turi tobulėti ir lavintis, nes tai jo pedagoginė pareiga.

Pasak dalies respondentų, nuolatinė švietimo sistemos kaita sukelia daug nežinomybės bei apsunkina jų darbą. Taip pat kiti pedagogai teigia, kad tai trukdo jų tiesioginiam darbui, atsiranda daugiau darbų, popierių, ir nevisada būna iš to naudos.

“Mokytojo pareiga nuolat mokytis”.

“Tikras mokytojas mokosi nuolat be jokio kaitos poveikio”

“Pedagogo pašaukimas nuolat mokytis ir mokytis, todėl jam nereikia išorinės paskatos daryti tai, kas jam patinka”.

“Mokytojas pats turi tobulinti žinias, tai jo tiesioginis darbas”.

“Mokytojas turi nuolat tobulėti nepriklausomai nuo kaitų”.

“Tik mokytojas pats atsakingas už savo mokymosi procesą”.

“Pedagogai mokosi dažniau, o švietimo kaita vyksta tarpais”.

“Žmogus pats atsakingas už savo sėkmę”.

Tai, kad švietimo kaita daro nelabai didelę įtaką mokytojų nuolatiniam mokymuisi pažymėjo 6,5 proc. dalyvavusių apklausoje respondentų. Pedagogų apibendrintos nuomonės ir citatos pateiktos žemiau:

Nelabai didelę:

Respondentai mano, kad ir kaip keistūsi programos, pagrindas išlieka tas pats ir, kad svarbiau yra asmeninis mokytojo tobulėjimas, kurį įtakoja mokytojo asmenybė. Sąmoningas ir geras mokytojas suvokia nuolatinio mokymosi svarbą, o švietimo kaitą, respondentai įvardija, kaip profesinį dalyką. Nedidelė respondentų dalis teigia, kad žinių bagažas pas mokytojus gana didelis, o nuolatinė švietimo kaita daugiau žinių nesuteikia, bet tik “išderina” mokytoją.

Taip pat respondentai teigia, kad nėra švietimo sistemoje pastovumo, ir, kad mokytojas nepajėgia tokiais tempais “vytis”. Šią įtaką gerai iliustruoja pateikti rezultatai:

“Kaip dirbau, taip ir dirbu”.

“Nieko naujo neatsiranda”.

“Mokytojas ne mašina, o toks pat žmogus, kaip ir kiti”.

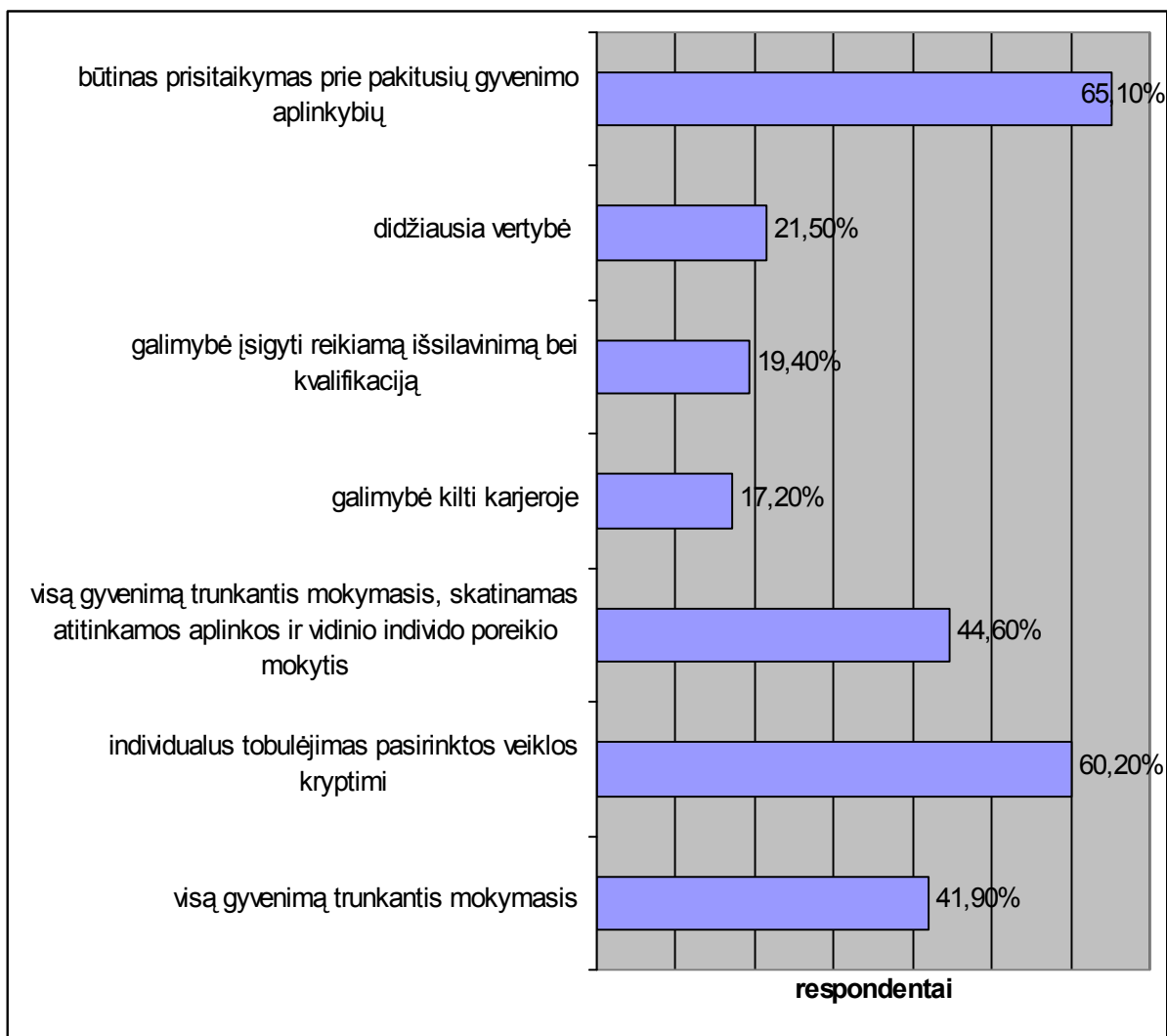
“Švietimo kaita – tai sausa teorija, o pedagogų darbas – tikra praktika”.

“Švietimo kaita nieko naujo neduoda, tik sukeičia vietomis eiliškumą.”

“Mokytojai mokosi dėl to, kad jų toks pašaukimas, neatsižvelgiant į tai, koku greičiu vyksta švietimo kaita”.

Kaip matyti iš pedagogų atsakymų, daugumą teigia, jog pedagogas pats atsakingas už savo mokymosi procesą. Todėl galima teigti, kad dauguma pedagogų mano, jog švietimo kaita daro didelę įtaką pedagogų nuolatiniam mokymuisi, tačiau nuolatinis mokymasis yra pedagogo pareiga, prigimtis, profesinis pašaukimas ir tiesioginis darbas.

Kadangi pagrindinis švietimo kaitos ir mokyklos tobulinimo veiksnys yra mokytojai, nes būtent nuo mokytojų mąstymo, požiūrio ir darbo klasėse priklauso, ko galiausiai išmoks jaunimas. Buvo siekta išsiaiškinti, kaip pedagogai supranta sąvoką “nuolatinis mokymasis”. Pedagogams buvo pateiktas klausimas: “Kuri sąvokos „Nuolatinis mokymasis“ apibrėžtis Jūsų nuomone geriausiai išreiškia jos turinį?” atsakymai į kurį pateikti 3 paveiksle.

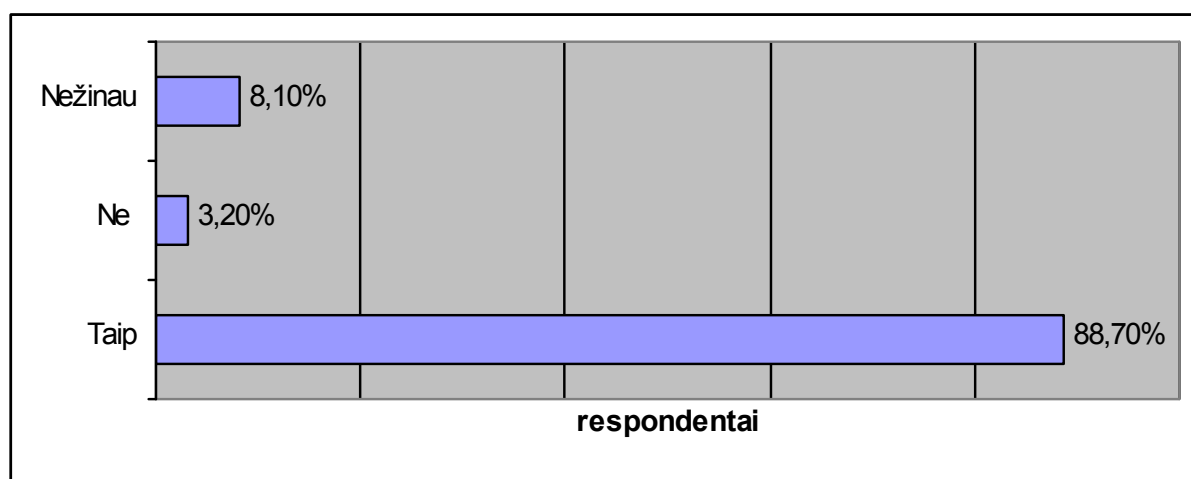
3 pav. Pedagogų nuolatinio mokymosi apibrėžties samprata , (n = 186)

3 paveiksle matyti, kad 65,1% respondentų mano, kad nuolatinis mokymasis – tai būtinas prisitaikymas prie pakitusių gyvenimo aplinkybių. 60,2% atsakė, kad tai individualus tobulėjimas pasirinktos veiklos kryptimi. 44,6% atsakė, kad tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos ir vidinio individo poreikio mokytis. Nuolatinį mokymąsi, kaip didžiausią vertybę pažymėjo 21,5%. 19,4% mokytojų mano, kad nuolatinis mokymasis – tai galimybė įsigyti reikiamą išsilavinimą bei kvalifikaciją ir 17,2% respondentų šią sąvoką supranta kaip galimybė kilti karjere.

Apibendrinant galima teigti, kad didžioji dalis respondentų, dalyvavusių tyrime, sąvoką „nuolatinis mokymasis“ supranta kaip ilgai trunkantį procesą, kuris priklauso nuo atitinkamos aplinkos ir vidinio poreikio mokytis, siekiant užtikrinti asmeninį tobulėjimą, nes kintant

gyvenimo sąlygoms, žmonės turi būti pasiruošę aptarnauti naujas technologijas, teikti modernius patarnavimus, priimti ekonomiškus, šiuolaikinius reikalavimus atitinkančius sprendimus. Daugumos pedagogų nuomone, nuolatinis mokymasis siejamas su profesiniu tobulinimu, todėl galima teigti, kad derama profesinė kvalifikacija - tai žmogaus egzistencijos ir gero gyvenimo lygio sąlyga dabarties visuomenėje.

Į klausimą „Kaip Jūs manote, ar reikia mokytis visą gyvenimą?“ rezultatai pateikti 4 paveiksle.

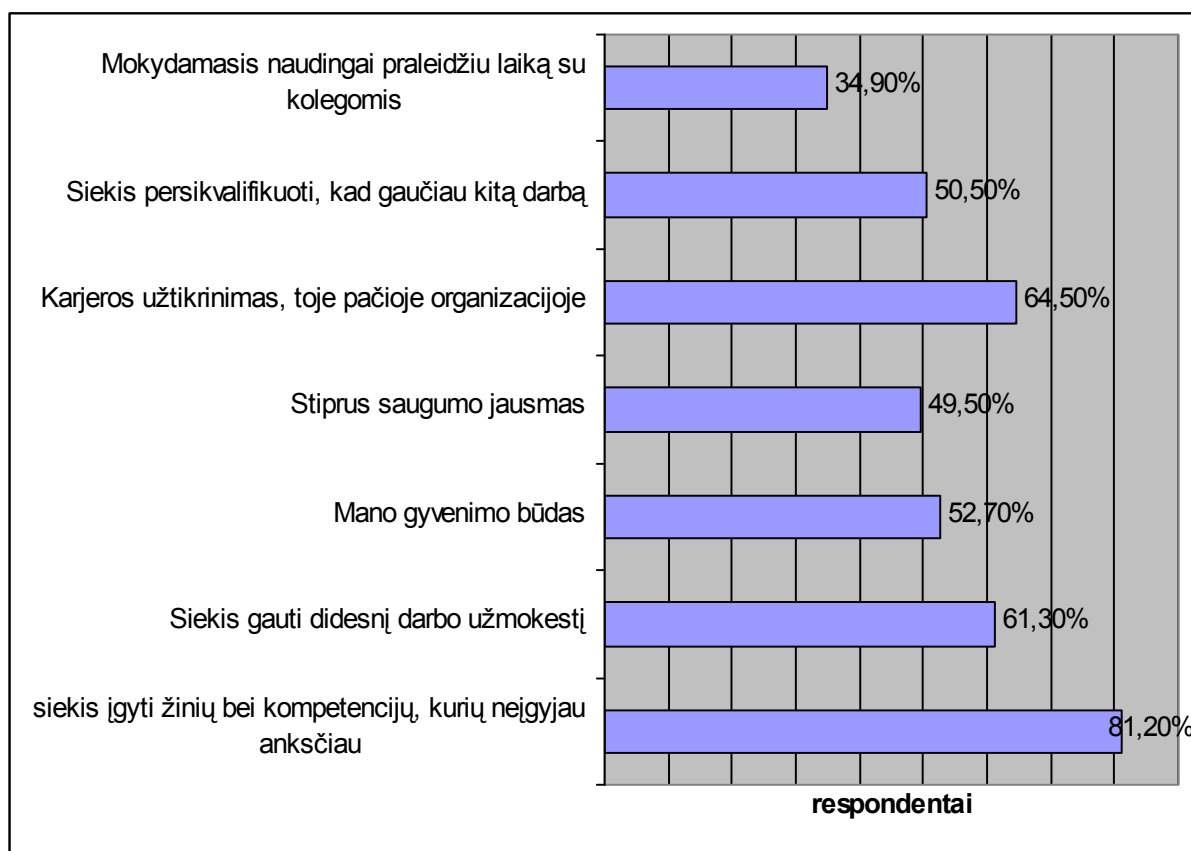

4 pav. Mokymosi visą gyvenimą svarba, (n = 186)

Didžioji respondentų dalis, t. y. 88,7% mano, kad mokytis visą gyvenimą reikia, 3,2% atsakė, kad to daryti nereikia ir 8,1% pasisakė nežinantys.

Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad mokymasis visą gyvenimą yra reikalingas. Toks pedagogų požiūris tik patvirtina prielaidą, kad mokytojų nuolatinis mokymasis siejamas su profesiniu pašaukimu, asmeniniu požiūriu bei vertybėmis. Pedagogai yra teigiamai nusiteikę mokymosi atžvilgiu. Tai labai svarbu, nes kaip teigia B. Lonstrupas, požiūrio įtaka veiklai labai didelė.

5 paveiksle pateikti rezultatai į klausimą „Nuolatinis mokymasis Jums asmeniškai yra:“. Šiuo klausimu buvo siekta išsiaiškinti ką nuolatinis mokymasis reiškia pedagogams.

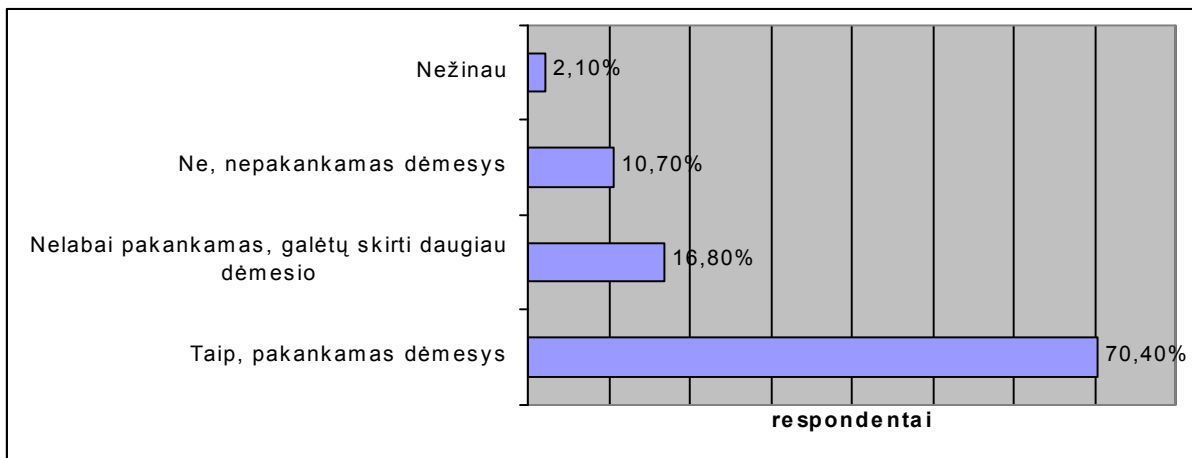

5 pav. Respondentų asmeninis požiūris į nuolatinį mokymąsi, (n = 186)

Iš šių rezultatų matyti, kad didžiajai daliai respondentų, nuolatinis mokymasis yra siekis įgyti žinių ir kompetencijų. Taip mano 81,2% dalyvavusių pedagogų. 64,5% teigia, kad tai yra karjeros užtikrinimas, toje pačioje organizacijoje. 61,3% mano, kad jiems tai yra siekis gauti didesnį darbo užmokestį. Nuolatinį mokymąsi, kaip gyvenimo būdą pažymėjo 52,7% respondentų. 50,5% pedagogų atsakė, kad tai yra siekis persikvalifikuoti, kad gautų kitą darbą. 49,5% mokytojų teigia, kad tai stiprus saugumo jausmas ir 34,9% mano, kad tai jiems yra naudingai praleistas laikas su kolegomis.

Apibendrinant gautus rezultatus reikia pabrėžti tai, kad pedagogų nuolatinis mokymasis yra siejamas su asmeniniais interesais įgyti žinių, užtikrinti karjerą, gauti didesnį užmokestį.

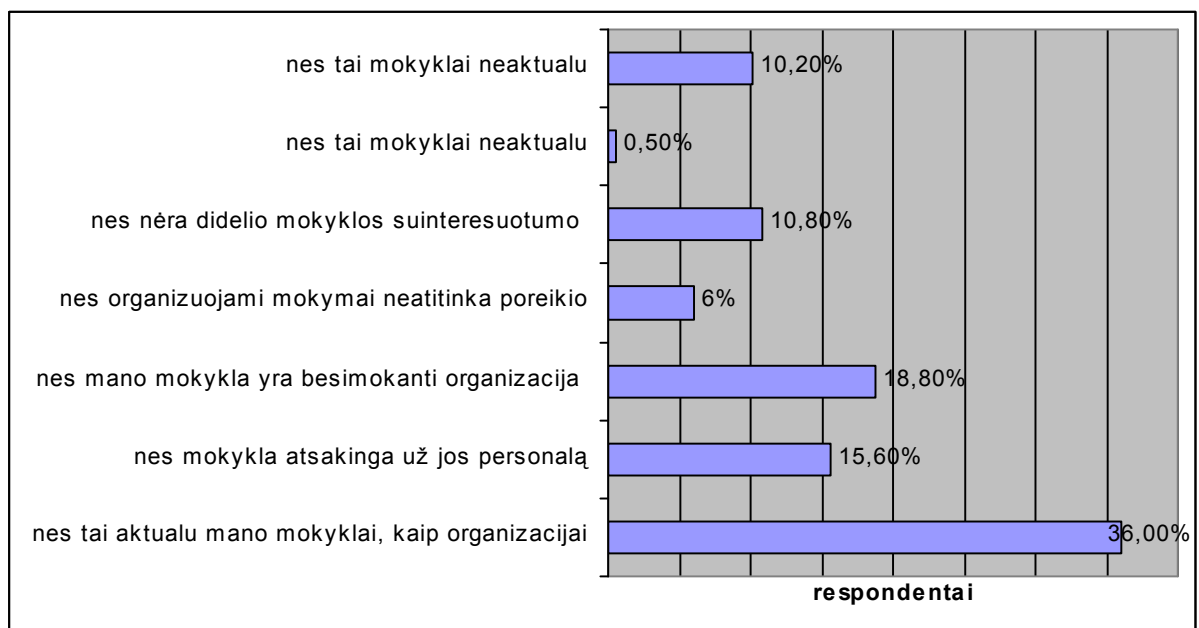
Siekiant išsiaiškinti, ar pakankamas dėmesys yra skiriamas pedagogų nuolatiniam mokymuisi jų mokykloje buvo užduotas klausimas “Ar pakankamas dėmesys yra skiriamas pedagogų nuolatiniam mokymuisi Jūsų mokykloje?., Atsakymai į klausimą pateikti 6 paveiksle.

6pav. Pedagogų nuomonė apie dėmesį, skiriama jų nuolatiniam mokymuisi mokykloje, (n = 186)

Didžioji dalis dalyvavusių mokytojų, t.y. 70,40% teigia, kad jų mokyklose skiriamas pakankamas dėmesys mokymuisi. 16,8% mano, kad nelabai pakankamas, 10,7% teigia, jog nepakankamas ir 2,10% pasisakė nežinantys.

Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad mokytojų nuolatinis mokymasis mokyklose yra tikrai toleruojamas. Tačiau buvo siekta išsiaiškinti, kokie veiksniai įtakoja mokytojų nuolatinį mokymąsi jų darbo vietoje. Todėl pedagogams buvo pateikti atsakymų variantai, tai yra, pedagogai turėjo pasirinkti mokyklų pedagogų nuolatinio mokymosi skatinimo (arba ne) priežastį (žr. 7pav).

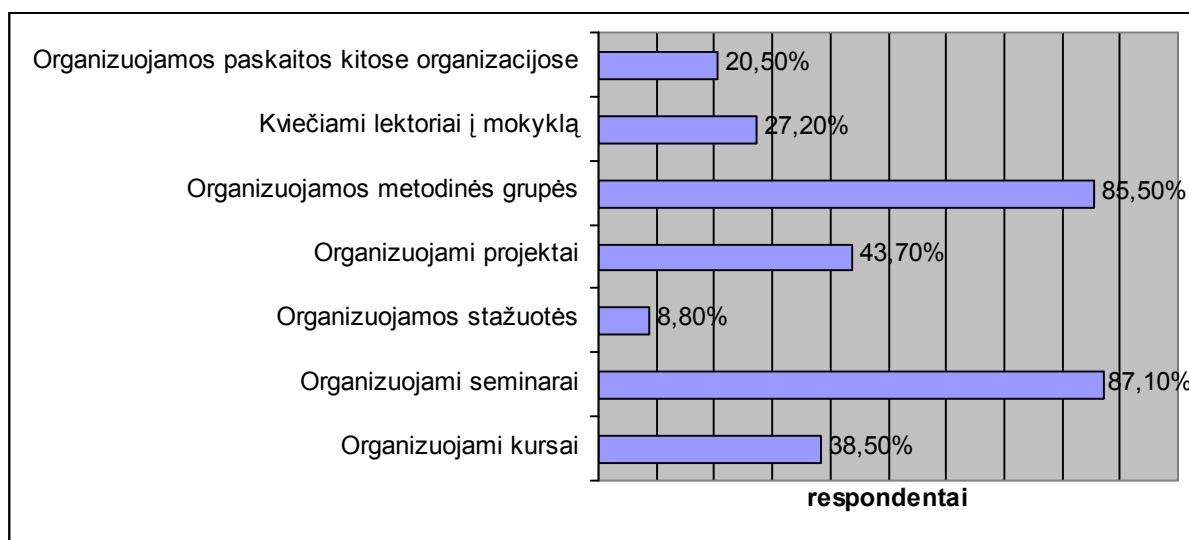

7pav. Pedagogų nuomonė apie jų nuolatinį mokymąsi mokykloje įtakančius veiksnius, (n = 186)

Norėdama būti šiuolaikiška, lanksti ir konkurencinga, mokykla turi keistis. Šią tezę labiausiai patvirtinę daugumos pedagogų atsakymai, jog pagrindinė priežastis yra ta, kad mokyklai, kaip organizacijai, yra aktualus mokytojų mokymasis. Taip atsakė 39% pedagogų. Tai, kad mokykla atsakinga už savo personalą mano 15,6% respondentų. Remiantis šia pedagogų nuomone, galima teigti, kad mokyklos tobulinimas prasideda jos viduje, tai yra, mokykla rūpinasi savo personalu, nes mokytojų augimas lemia mokyklos tobulinimo procesą ir 18,8% mokytojų pažymėjo, kad jų mokykla yra besimokanti organizacija, todėl būtent tai lemia ju mokymąsi.

Apibendrinant, galima teigti, kad pedagogų nuolatiniam mokymuisi yra skiriamas pakankamas dėmesys mokyklose. Tai įtakoja pačios mokyklos požiūris ir suiteresuotumas užtikrinti nuolatinį mokytojų mokymąsi darbo vietoje, nes nuo to priklauso pačios mokyklos, kaip organizacijos, ateitis.

Siekiant išsiaiškinti, kokios mokymosi formos yra sudarytos pedagogų nuolatiniam mokymuisi mokykloje, buvo užduotas klausimas: „Kokios sąlygos yra sudarytos pedagogų nuolatiniam mokymuisi Jūsų mokykloje?“. Atsakymai pateikti 8 paveiksle

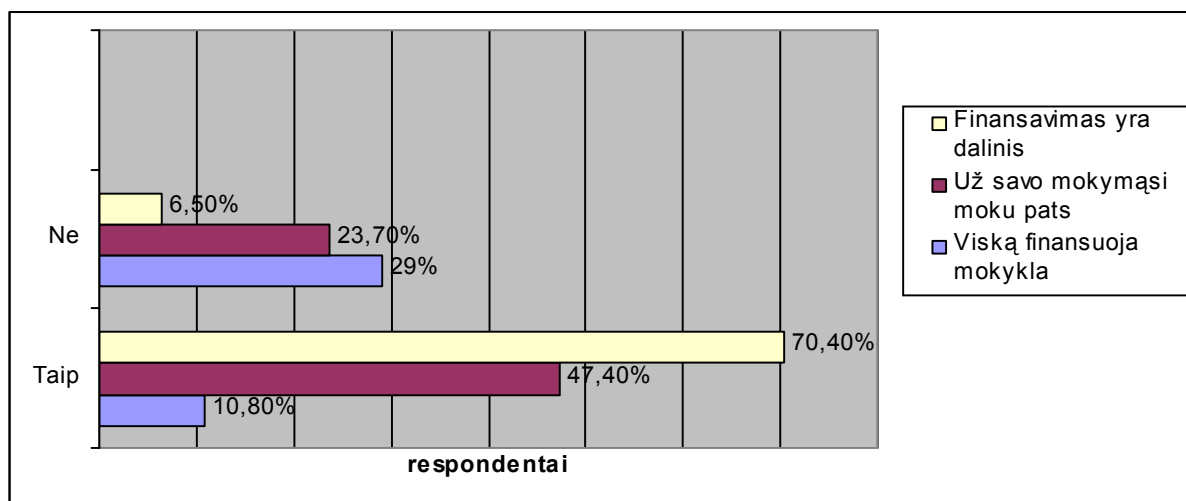
8 pav. Mokyklos organizuojamos pedagogų mokymosi formos, (n = 186)

Iš gautų rezultatų matyti, kad dažniausiai yra organizuojami seminarai, taip atsakė 87,1% taip pat organizuojamos metodinės grupės - 85,5% ir organizuojami projektai pažymėjo 43,7% respondentų. Rečiau yra organizuojami kursai, taip atsakė 38,5%, kviečiami lektoriai į mokyklą atsakė 27,2% pedagogų, organizuojamos paskaitos kitose organizacijose 20,5%, organizuojamos stažuotės 8,8% pedagogų.

Remiantis gautais rezultatais, galima teigti, kad vykstant pokyčiams populiariausios pedagogų mokymosi formos išlieka tos pačios.

Norint pasiekti gerų rezultatų, mokymosi formos neturėtų taip dažnai kartotis, jos turėtų būti įvairesnės. Kiekviena mokymosi forma skiriasi savo paskirtimi. Vienos labiau tinkamos naujai medžiagai įsisavinti, kitos – individualiam darbui, trečios – mokymusi grupėse. Todėl taip mokytojai būtų dar labiau motyvuoti nuolat mokytis.

Siekiant sužinoti pedagogų nuomonę apie jų mokymosi finansavimo vykdymą, buvo užduotas klausimas „Kas vykdo pedagogų nuolatinio mokymosi finansavimą Jūsų mokykloje?“. Atsakymų rezultatai pateikti 9 paveiksle:

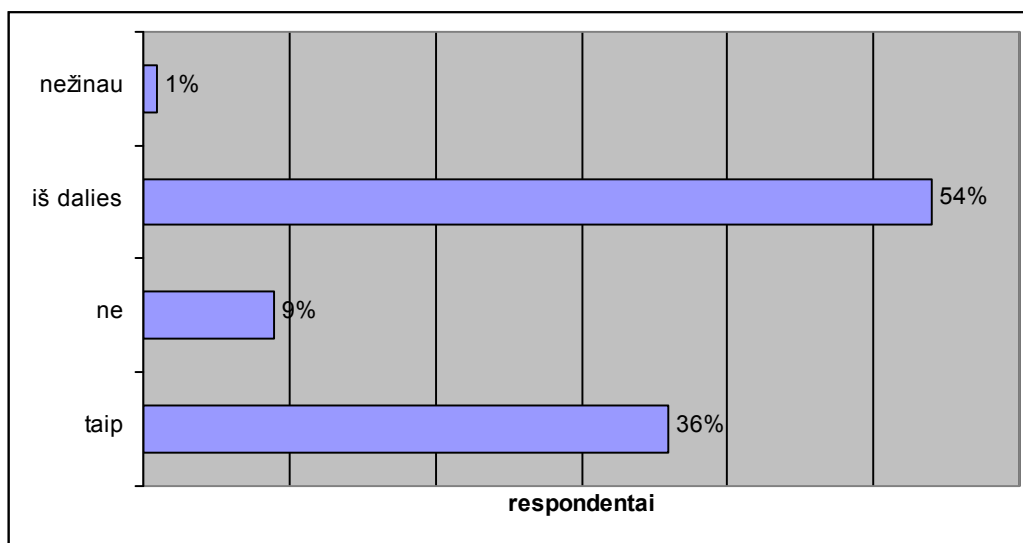

9 pav. Mokytojų nuolatinio mokymosi finansavimo būdai, . (n = 186)

Kaip matyti, dažniausiai finansavimas būna dalinis, taip teigia 70,4%. Už savo mokymąsi moku pats, pažymėjo 47,4% ir jog mokymąsi finansuoja mokykla atsakė 10,8% mokytojų.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek išoriniai veiksniai, tiek vidiniai įtakoja ir skatina mokytojų mokymąsi, tačiau didesnė respondentų dalis pasisakė jog už savo mokymąsi moka patys. Todėl galima teigti, kad nesant visiškam ar pakankamam išoriniam finansavimui, pedagogai neatsisako mokymosi galimybių, jų vidiniai motyvai ir veiksniai, įtakoiantys jų mokymąsi yra stipresni už išorinius.

Tyrimo metu, buvo siekta išsiaiškinti, ar mokykloje siūlomos mokymosi programos atitinka mokytojų poreikius. Todėl respondentams buvo užduotas klausimas: „Ar mokykloje siūlomos mokymosi programos atitinka Jūsų poreikius?“. Į šį klausimą atsakymai pateikti 10 paveiksle.

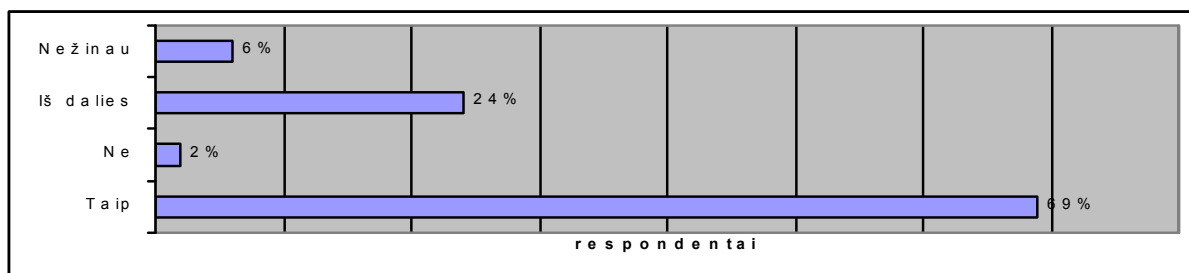
10 pav. Mokymosi programų atitikimas pedagogų mokymosi poreikiams, (n = 186)

Mokymo/si procesas visada prasideda nuo poreikių išsiaiškinimo: ko besimokantiems reikia, ko jie nori išmokti, kokių žinių jiems stinga. Remiantis gautais duomenimis, galima teigti, kad didžioji respondentų dalis 54% pažymėjo, kad siūlomos mokymosi programos tik iš dalies atitinka jų poreikius. 36% mokytojų mano, jog programos atitinka poreikius, 9% atsakė ne ir 1% respondentų nežino.

Kuo geriau žinomi besimokančiojo poreikiai, tuo geriau galima suplanuoti mokymo/si eigą. Gauti rezultatai rodo, kad didžioji respondentų dalis mano, jog stokoja profesinio pasirengimo, nes mokymosi poreikiai ir siūlomos mokymosi programos atitinka tik iš dalies.

Apibendrinant galima teigti, kad tai, jog mokyklos siūlomos mokymosi programos atitinka tik iš dalies pedagogų poreikius, yra papildoma priežastis, skatinanti vidinius mokytojų mokymosi interesus.

Apklausoje dalyviams buvo pateiktas klausimas: „Ar nuolat mokytumėtes, jei to nereikalautų Jūsų mokyklos organizacija?“. Šiuo klausimu buvo siekta išsiaiškinti, ar pedagogai mokytųsi nuolat jei išorinis veiksnys (mokykla) nereikalautų to. Kitaip sakant, buvo siekta išsiaiškinti koks veiksnys – vidinis (noras, pažiūra, vertybės, siekis, poreikio tenkinimas, pašaukimas,...) ar išorinis (darbdaviai, mokyklos organizacija, darbo specifiška, darbo pobūdis ir reikalavimai,...) labiau įtakotų mokytojų nuolatinį mokymąsi. 11 paveiksle yra pateikti atsakymai į šį klausimą

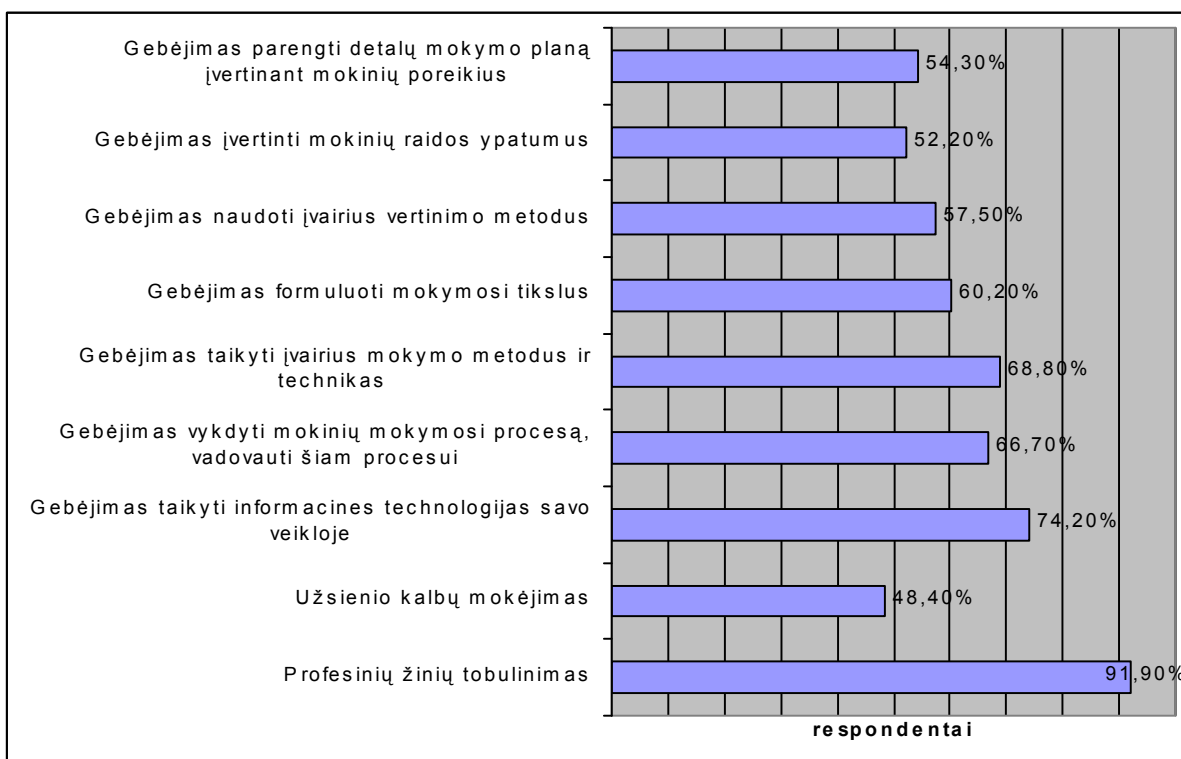

11 pav. Respondentų suinteresuotumas nuolat mokytis, (n = 186)

Dauguma apklausos dalyvių nurodė, kad mokytųsi toliau, net jei to nereikalautų organizacija - 69%. 24% mano, kad mokytųsi iš dalies, 6% nežino ir tik 2% atsakė, kad to nedarytų.

Apibendrinant duomenis galima teigti, kad toks pedagogų požiūris patvirtina nuomonę, kad vidiniai veiksniai, skatinantys bei įtakojuantys mokytojų nuolatinį mokymąsi yra stipresni už išorinius. Didžioji respondentų dalis pasisakė, jog mokytųsi nuolat, net jei to neįtakotų tam tikri išoriniai veiksniai.

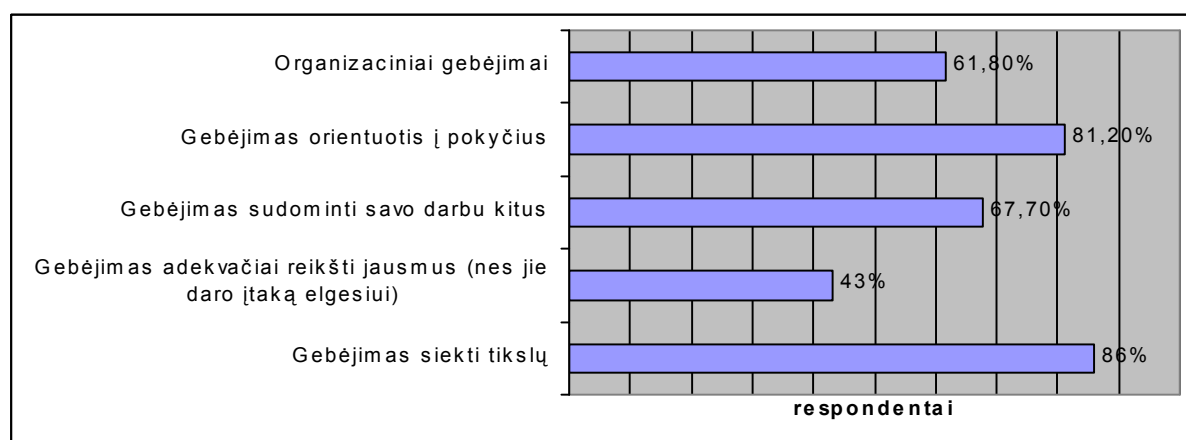
Mokytojų darbas yra labai sudėtingas procesas, reikalaujantis daug pastangų. Pedagogas turi būti savo srities profesionalas, išmanantis savo darbą, o taip pat kompetetingas darbuotojas. 12 paveiksle pateikti atsakymai į klausimą „Kokias profesines ir didaktines kompetencijas Jūsų manymu yra svarbu tobulinti?“.

12 pav. Profesinių bei didaktinių kompetencijų tobulinimo svarba, (n = 186)

Dauguma respondentų 91,9% mano, kad profesinių žinių tobulinimas yra svarbiausia kompetencija, kuria reikėtų tobulinti. Šie rezultatai rodo, kad didžioji dalis respondentų siekia būti savo srities profesionalais, tai yra, pedagogų nuolatinį mokymąsi įtakoja vidinis veiksnis – siekis įgyti profesinių žinių. 74,2% teigia, kad ne mažiau svarbi kompetencija yra gebėjimas taikyti informacines technologijas savo veikloje. Informacinių technologijų raida lemia tokias ekonominės ir socialinės kaitos tendencijas, kad į darbo rinką ateinantys darbuotojai šiandien jau nebegali tikėtis visą gyvenimą dirbti vieną darbą, turėti tik vieną specialybę ir visą laiką išlikti viename ūkio sektoriuje. Pedagogų manymu, mokėjimas naudoti ir naudotis informacinėmis technologijomis darbe yra viena iš svarbiausių kompetencijų kurią reikia tobulinti. 68,8% mokytojų mano, jog nemažai svarbus yra gebėjimas taikyti mokymo technikas ir metodus, o taip pat, gebėjimas vykdyti mokinių mokymosi procesą bei vadovauti jam, taip atsakė 66,7 % mokytojų. Pedagogai taip pat pažymi, kad svarbus yra ir gebėjimas formuoti mokymosi tikslus 60,2 %, ir gebėjimas naudoti vertinimo metodus - 57,5%, ir gebėjimas parengti detalų mokymo planą įvertinant mokinių poreikius - 54,3 %, o taip pat gebėjimas įvertinti mokinių raidos ypatumus - 52,2%. Kiek mažiau svarbus mokytojų manymu yra užsienio kalbų mokėjimas 48,4%.

13 paveiksle pateikti atsakymai į klausimą „Kokias asmenines kompetencijas Jūsų manymu yra svarbu tobulinti?“.

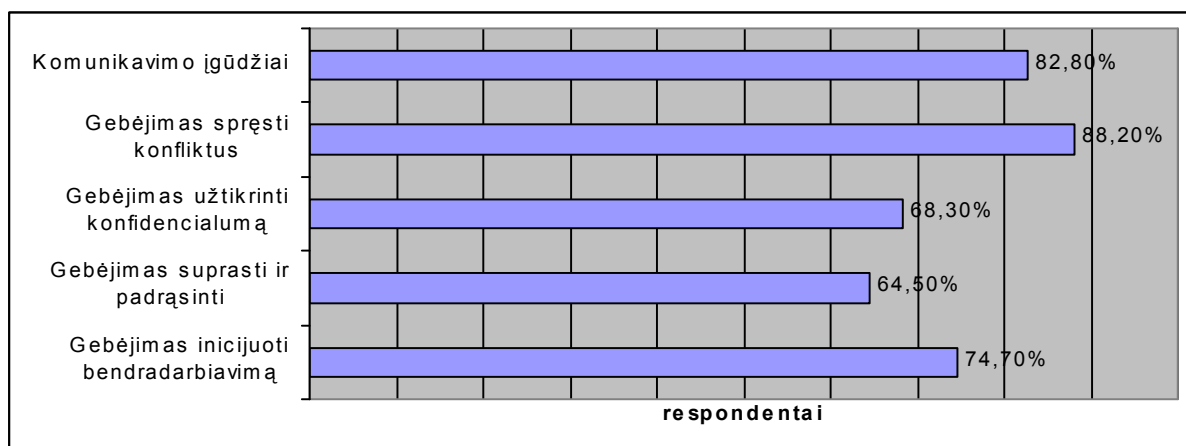

13 pav. Asmeninių kompetencijų tobulinimo svarba, (n = 186)

Kalbant apie asmenines kompetencijas, daugumos pedagogų nuomone, svarbu yra tobulinti gebėjimą siekti tikslų 86,0%, gebėjimą orientuotis į pokyčius 81,2%, gebėjimą sudominti savo darbu kitus 67,7%, o taip pat svarbus yra organizaciniai gebėjimai 61,8%. Gebėjimas adekvačiai reikšti

jausmus (nes jie daro įtaką elgesiui) respondentų nuomone yra mažiau svarbi kompetencija, taip mano 43% dalyvavusių respondentų.

14 paveiksle pateikti atsakymai į klausimą „Kokias socialines kompetencijas Jūsų manymu yra svarbu tobulinti?“.

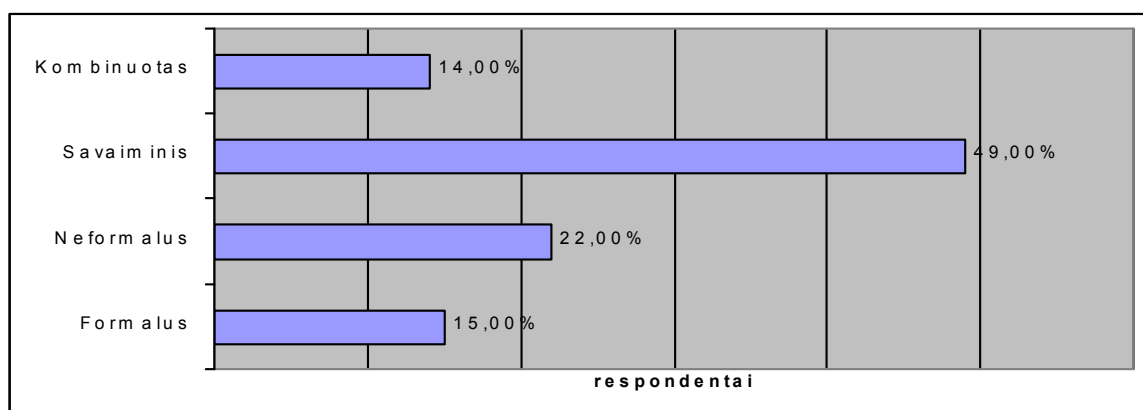

14 pav. Socialinių kompetencijų tobulinimosvarba, (n = 186)

Iš socialinių gebėjimų svarbiausia kompetencija yra gebėjimas spręsti konfliktus, taip mano 88,2% respondentų. Komunikavimo įgūdžius, kaip svarbią kompetenciją pažymėjo 82,8% mokytojų, gebėjimą inicijuoti bendradarbiavimą - 74,7%. Pedagoginiame darbe nemažiau svarbi kompetencija yra ir gebėjimas užtikrinti konfidencialumą, taip mano 68,3%, o taip pat gebėjimas suprasti ir padrašinti - pasisakė 64,5% visų dalyvavusių respondentų.

Apibendrinant visas 3 kompetencijų grupes, galima teigti, kad visos šios kompetencijos yra tiesiogiai susietos su mokytojų profesine veikla bei asmeniniais interesais, todėl jas yra svarbu tobulinti.

15 pav. Pavaizduotas respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal tai, koks nuolatinio mokymosi būdas yra priimtinausias.

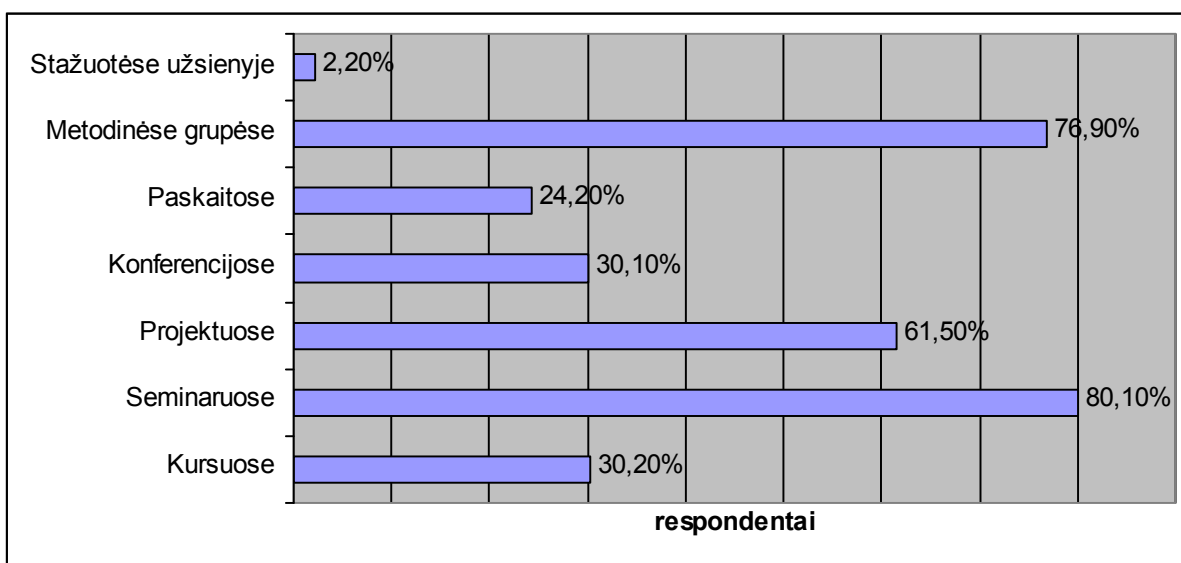

15 pav. Pedagogų mokymosi būdai, (n = 186)

Dauguma mokytojų atsakė (49% respondentų), kad jiems priimtinausias mokymosi būdas yra savaiminis, 22% respondentų pasirinko neformalųjį būdą. 15% būdingas formalus mokymosi būdas ir 14% mokytojų atsakė, kad mokosi įvairiais būdais.

Apibendrinant, galima teigti, kad savaiminį mokymosi būdą mokytojai renkasi todėl, kad turi vidinių motyvų, kurie įtakoja šį pasirinkimą. Kitaip sakant, išoriniai veiksniai, kaip sertifikatų, diplomų, kt. priedėlių gavimas, mokyklos mokymosi planų organizavimas mažai įtakoja mokytojų mokymosi būdo pasirinkimą. Tačiau, pasakyti, kad tai visiškai neįtakoja irgi negalima.

Siekiant išsiaiškinti, kokiuose mokymuose pedagogams dažniausiai tenka dalyvauti, buvo užduotas klausimas. Atsakymai į klausimą „Kokiuose mokymuose Jums dažniausiai tenka dalyvauti?“ pateikti 16 paveiksle.

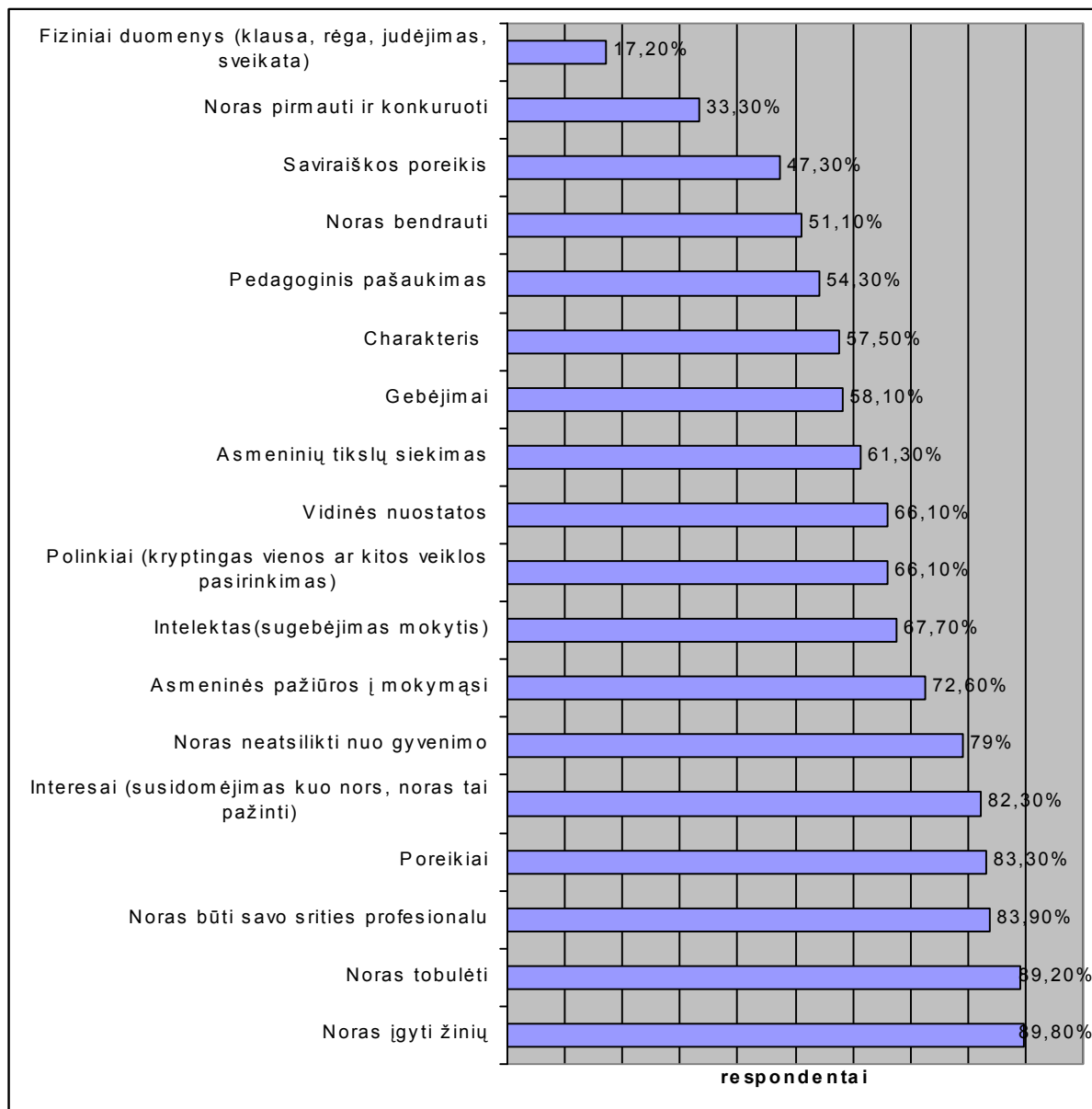
16 pav. Mokymai, kuriuose dažniausiai dalyvauja pedagogai, (n = 186)

Kaip matyti iš gautų duomenų, daugumai pedagogų (80,1%) dažniau tenka dalyvauti seminaruose, metodinėse grupėse (76,9%) bei projektuose (61,5%). Kiek rečiau kursuose - 30,2%, konferencijose (30,1%), paskaitose (24,2%). Na ir rečiausiai pedagogams tenka dalyvauti stažuotėse, vykstant į užsienį. Jas pažymėjo tik (2,2%) respondentų.

Remiantis gautais rezultatais galima teigti, kad nuolatinis pedagogų mokymasis vyksta dalyvaujant seminaruose bei metodinėse grupėse. Toks mokymasis pasak Teresevičienės M. ir Gedvilienės G. (2003) yra pats kokybiškiausias, nes mokydami grupėse pedagogai gali pasisakyti, dalintis informacija, ieškoti įvairių sprendimų į tam tikrus klausimus. Tačiau mano

manymu, norint pasiekti kuo kokybiškesnius mokytojų mokymosi rezultatus, reikia suteikti galimybę mokytojams dalyvauti kuo įvairesniuose mokymuose.

Į klausimą „Kokie vidiniai veiksniai skatina Jūsų nuolatinį mokymąsi?“ mokytojų atsakymai pateikti 17 paveiksle. Šiuo klausimu buvo siekta sužinoti pedagogų nuomonę apie tai, kokie vidiniai veiksniai įtakoja jų nuolatinį mokymąsi.

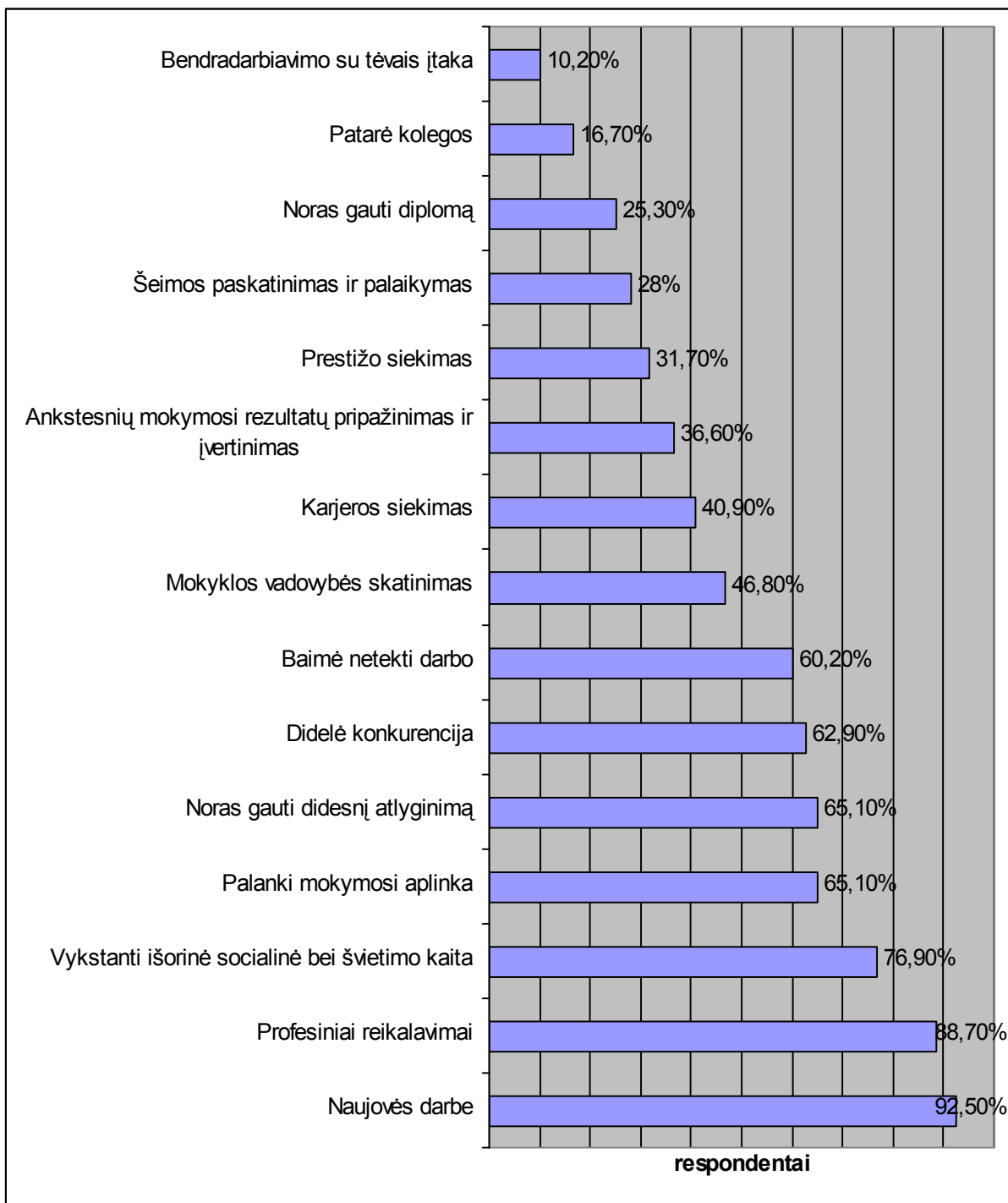

17 pav. Vidiniai veiksniai, įtakoiantys mokytojų nuolatinį mokymąsi, (n =186)

Kaip matyti iš 17 pav., mokytojų nuolatinį mokymąsi įtakoja noras įgyti žinių (89,8%) noras tobulėti (89,2%). Noras būti savo srities profesionalu (83,9%) poreikiai (83,3%) ir interesai (82,3%)

taip pat stiprūs vidiniai veiksniai, įtakoiantys mokytojų nuolatinį mokymąsi. Mažiausiai įtakojančias vidinis veiksnys, mokytojų nuomone, yra – fiziniai duomenys.

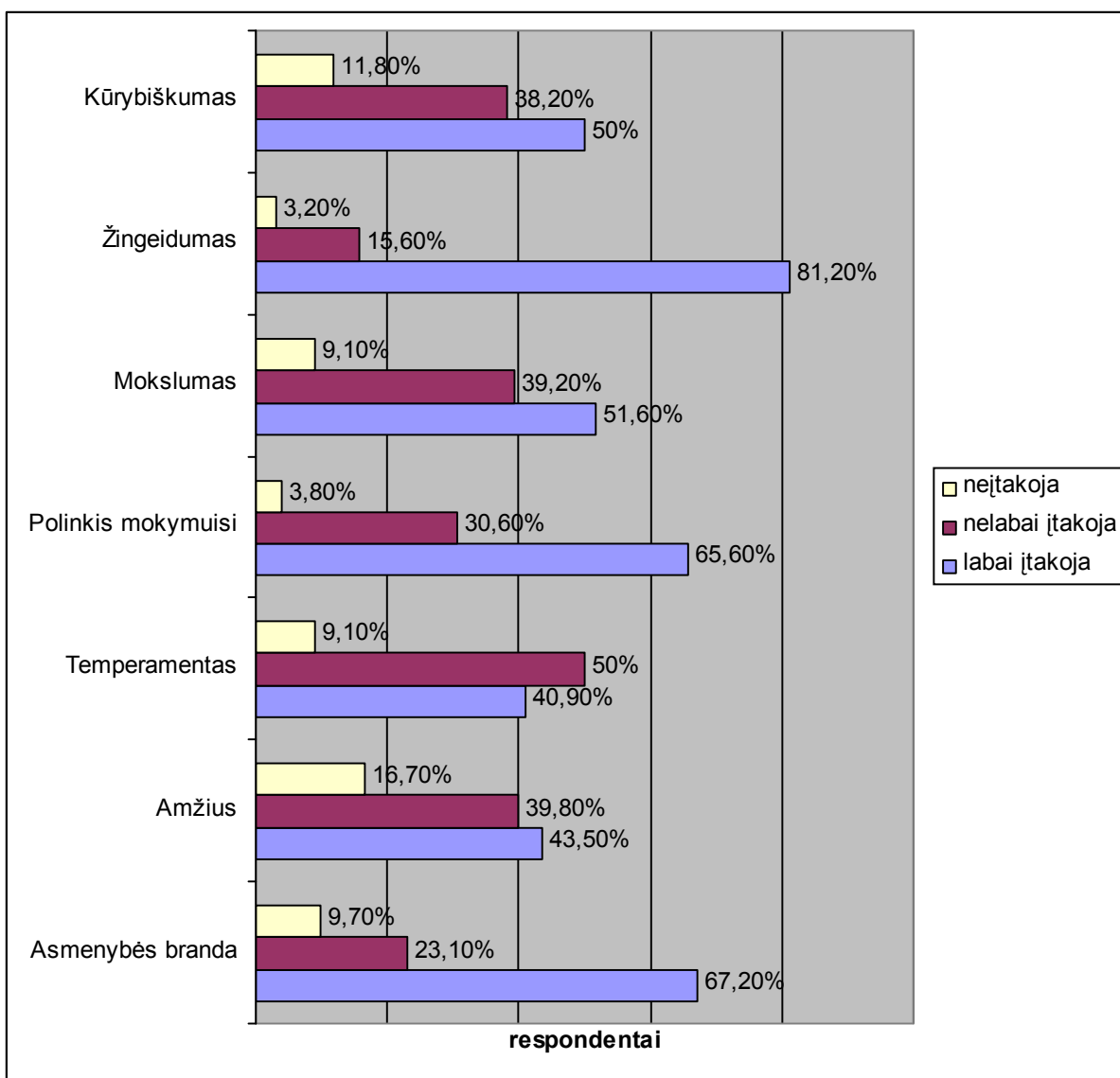
Taip pat buvo siekta išsiaiškinti, kokie išoriniai veiksniai įtakoja mokytojų nuolatinį mokymąsi, todėl buvo užduotas klausimas „Kokie išoriniai veiksniai skatina Jūsų nuolatinį mokymąsi?“. Mokytojų atsakymai pateikti 18 paveiksle.

18 pav. Išoriniai veiksniai, įtakojančias mokytojų nuolatinį mokymąsi, (n = 186)

Daugumos respondentų nuomone, vienas svarbiausių išorinių veiksnių, įtakančių mokymąsi yra naujovės darbe. Taip mano net (92,5%) respondentų. O taip pat – profesiniai reikalavimai (88,7%), bei vykstanti išorinė socialinė bei švietimo kaita (76,9%). Palanki mokymosi aplinka įtakoja kiek mažiau, tačiau taip pat yra labai svarbi (65,19%). Kiti išoriniai veiksniai pateikti lentelėje yra siejami su asmeniniais interesais, taip pat yra svarbūs nuolatinio mokymosi procese mažiausiai įtakoiantys veiksniai yra kolegų patarimas bei bendradarbiavimas su tėvais (10,2%).

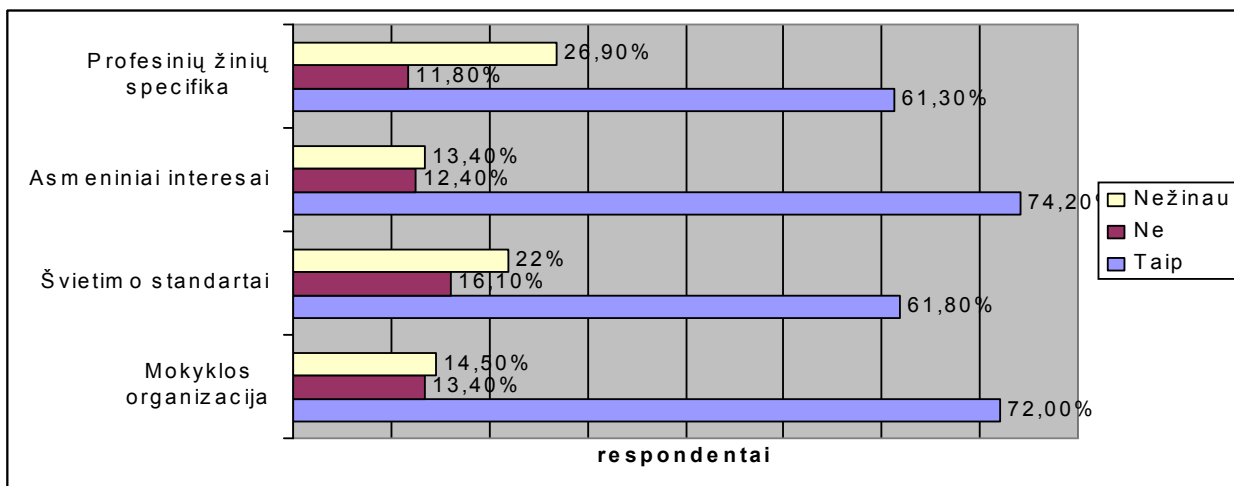
19 paveiksle pateikti rezultatai į klausimą „Kokie asmeniniai bruožai įtakoja Jūsų nuolatinį mokymąsi?“.

19 pav. Asmeniniai bruožai, įtakoiantys mokytojų nuolatinį mokymąsi, (n = 186)

Asmeniniai bruožai, kurie labiausiai įtakoja mokytojų mokymąsi yra žingeidumas (81,2%), asmenybės branda (67,2%), polinkis mokymuisi (65,6%), mokslumas (51,6%) bei temperamentas (50%).

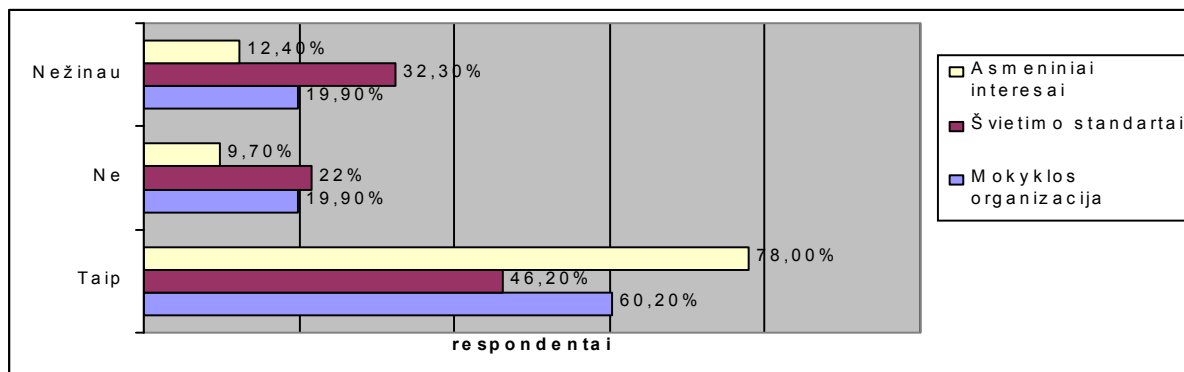
Siekiant išsiaiškinti, kokie veiksniai lemia mokytojų formalų mokymąsi, buvo pateiktas klausimas: „Kokie veiksniai lemia Jūsų formalaus mokymosi būdo pasirinkimą?“. Atsakymai pavaizduoti 20 paveiksle.

20 pav. Veiksniai, lemiantys pedagogų formalaus mokymosi būdo pasirinkimą, (n = 186)

Kaip matyti iš gautų rezultatų, skirtumas tarp išorinių ir vidinių faktorių yra nedidelis. Tačiau asmeniniai interesai įtakoja vis dėlto labiau. Taip atsakė 74,2%. Mokyklos organizacijos įtaka yra taip pat didelė, ją pažymėjo 72%. Profesinių žinių specifika ir švietimo standartai įtakoja šiek tiek mažiau.

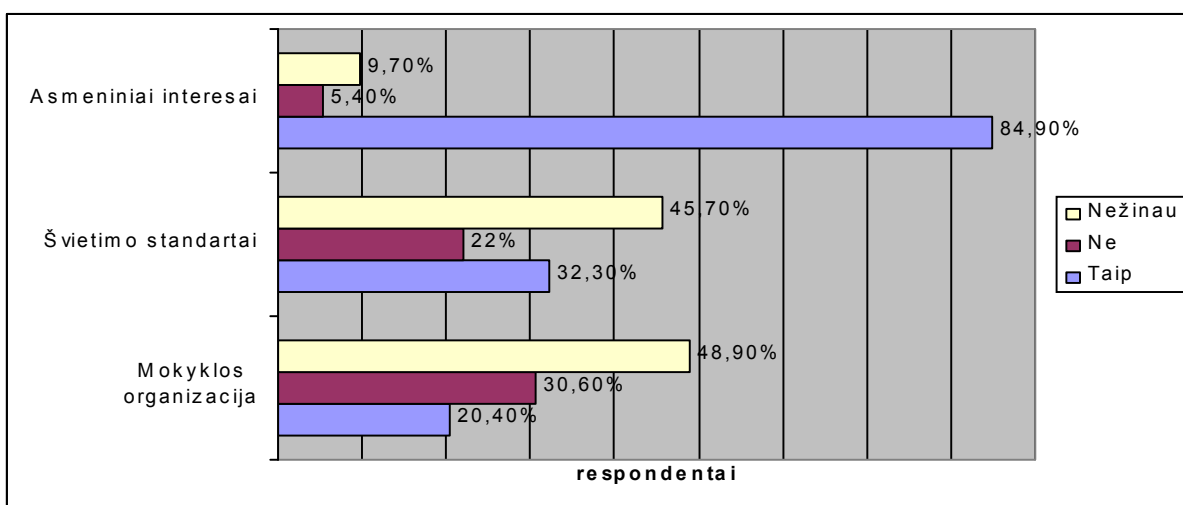
Siekiant išsiaiškinti, kokie veiksniai lemia mokytojų neformalaus mokymosi būdą, pedagogams buvo užduotas klausimas: „Kokie veiksniai lemia Jūsų neformalaus mokymosi būdo pasirinkimą?“. Atsakymai pavaizduoti 21 paveiksle.

21 pav. Veiksniai, lemiantys mokytojų neformalaus mokymosi būdo pasirinkimą, (n = 186)

Kaip matyti iš gautų rezultatų, daugumos respondentų nuomone 78%, asmeniniai interesai labiausiai įtakoja jų neformalaus mokymosi būdo pasirinkimą. Mokyklos organizacijos įtaka yra mažesnė, ją pažymėjo 60,2% respondentų, o taip pat švietimo standartai – pasisakė 46,2%.

Į klausimą „Kokie veiksniai Jūsų manymu lemia savaiminį mokymąsi?“ atsakymų rezultatai pateikti 22 paveiksle.

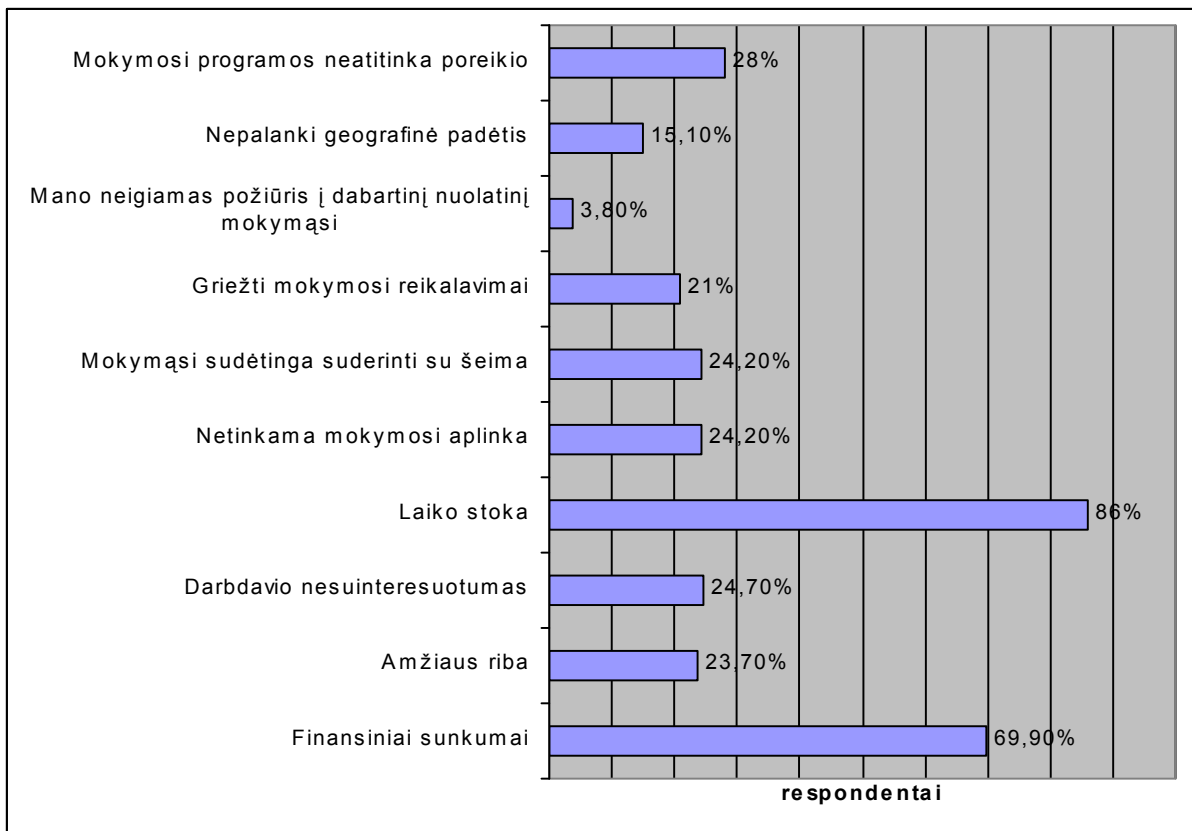
22 pav. Veiksniai, įtakojantys mokytojų savaiminį mokymąsi. (n = 186)

Kaip matyti iš gautų duomenų, didžioji dalis respondentų 84,9% atsakė, kad jų pasirinkimą lemia asmeniniai interesai.

Apibendrinant gautus rezultatus, galima teigti, kad bet kokių mokytojų mokymosi būdo pasirinkimą lemia asmeniniai interesai. Vidinė mokytojų motyvacija nuolat mokytis yra stipresnė už išorinius faktorius, nuo kurių taip pat priklauso mokytojų nuolatinis mokymasis. Kitaip sakant, vidiniai veiksniai, įtakojantys mokytojų nuolatinį mokymąsi yra stipresni negu išoriniai.

Kiekvienas žmogus, norėdamas patenkinti poreikį mokytis, susiduria su tam tikrais sunkumais, kliūtimis. Tyrimo metu buvo domėtasi su kokiais sunkumais susiduria besimokantys pedagogai.

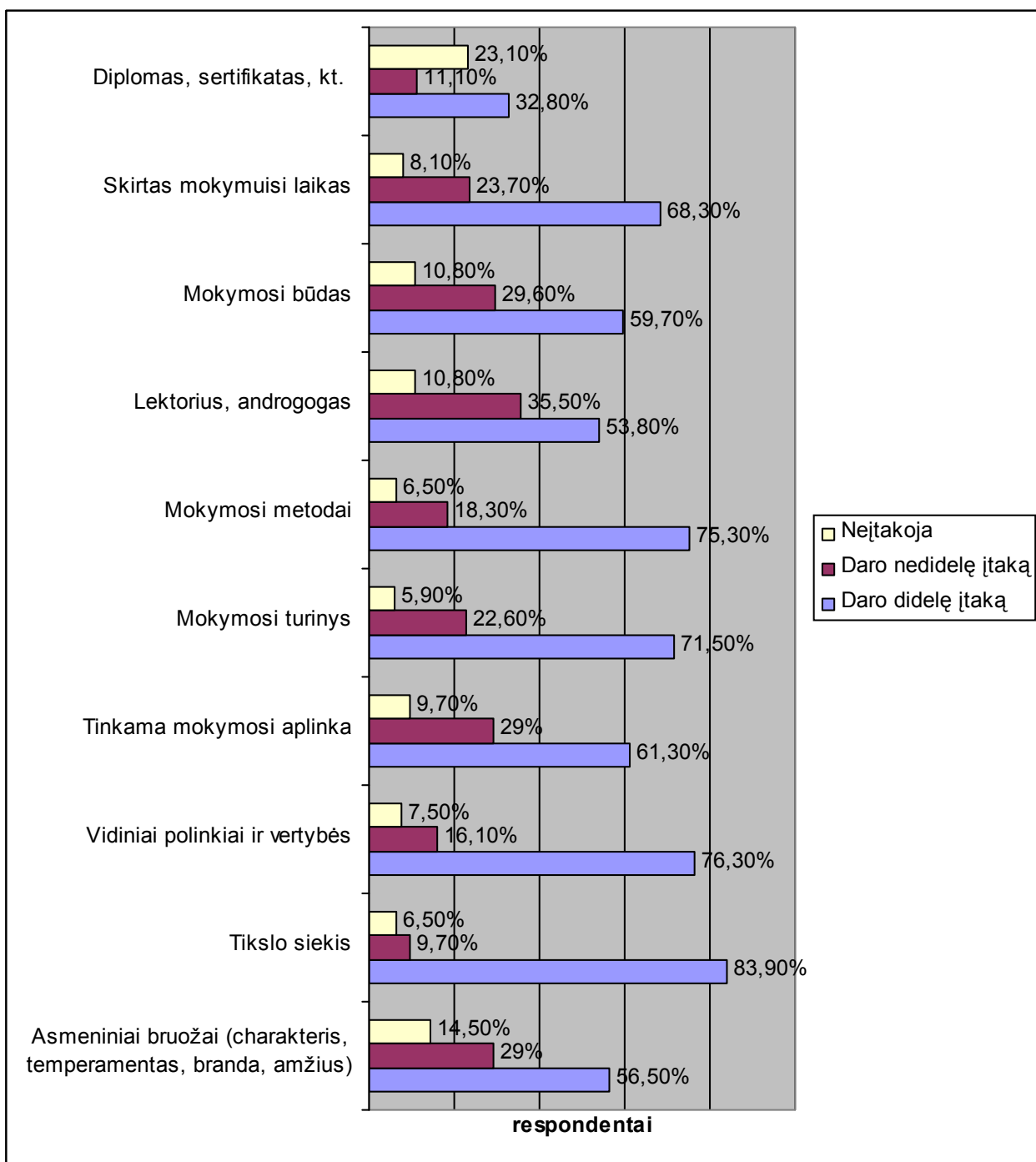
Du labiausiai mokytis trukdantys veiksniai yra lešų ir laiko stoka. Išsamesni atsakymai pateikti 23 paveiksle.

23 pav. Problemos, su kuriomis susiduria pedagogai mokydamiesi, (n = 186)

Didžiausia problema, su kuria pedagogai susiduria mokydamiesi yra laiko stoka. Tai, kad pedagogams trūksta laiko mokymuisi pažymėjo 86% respondentų. Taip pat, vieną iš aktualiausių problemų yra nepakankamos finansinės galimybės, taip pasisakė 69,90% pedagogų. 28% respondentų pažymėjo, jog mokymosi programos neatitinka poreikio, 24,70% - nėra darbdavio suinteresuotumo. Mažiausia dalis dalyvavusių apklausoje pedagogų atsakė, jog neigiamai vertina nuolatinį mokymosi procesą.

Į klausimą „Kas daro įtaką Jūsų nuolatinio mokymosi kokybei?“ atsakymai pateikti 24 paveiksle. Šiuo klausimu buvo siekta išsiaiškinti pedagogų nuomonę apie tai, kas įtakoja jų nuolatinio mokymosi kokybę.

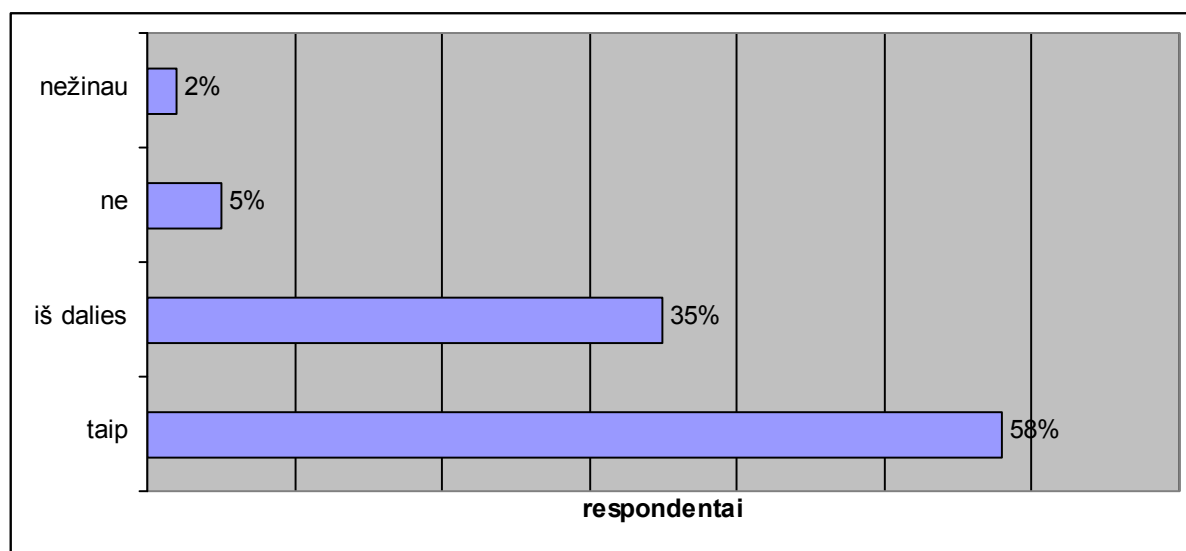
24 pav. Pedagogų nuolatinio mokymosi kokybę įtakojantys veiksniai, (n = 186)

Daugumos respondentų nuomone, jų mokymosi kokybę lemia tikslo siekis, taip atsakė 83,90% mokytojų, vidiniai polinkiai ir vertybės - 76,30%, o taip pat mokymosi metodai - 75,30%, skirtas mokymuisi laikas (68,30%), tinkama mokymosi aplinka (61,30%), mokymosi būdas (59,70%), bei

asmeniniai bruožai (charakteris, temperamentas, branda, amžius) 56,50%. Mažiausią įtaką šiam procesui daro lektorius, androgogas, taip atsakė 53,80% molytojų ir diplomas, sertifikatas, kt. 32,80% pedagogų.

Remiantis gautais duomenimis, galima teigti, jog vidiniai veiksniai įtakoja ne tik mokytojų nuolatinio mokymosi procesą, bet šio proceso kokybę. Prie jų priskiriami: tikslo siekis, vidiniai polinkiai, vertybės. O taip pat išoriniai veiksniai, tokie, kaip mokymosi proceso organizavimas, vykdymas ir eiga.

Siekiant išsiaiškinti, ar mokytojų nuolatinis mokymasis daro įtaką jų gyvenimo kokybei, buvo užduotas klausimas: „Kaip manote, ar daro įtaką nuolatinis mokymasis Jūsų gyvenimo kokybei?“. 25 paveiksle pateikti rezultatai į šį klausimą.

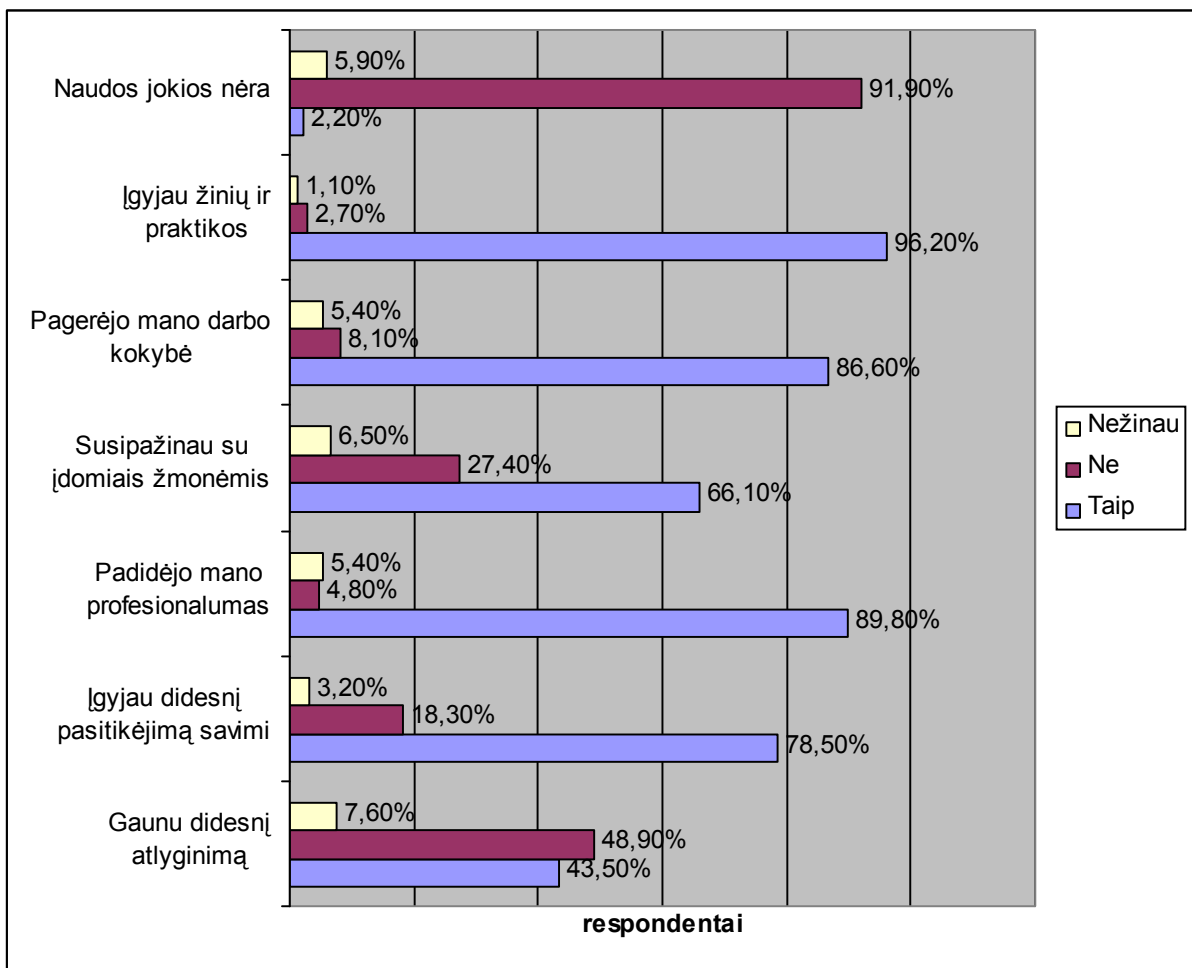

25 pav. Nuolatinio mokymosi įtaka gyvenimo kokybei, (n = 186)

Didžioji dalis pedagogų mano, jog nuolatinis mokymasis daro įtaką jų gyvenimo kokybei, taip pažymėjo 58% respondentų. Atsakymą „iš dalies“ pasirinko 35% mokytojų, 5% pasisakė, kad nuolatinis mokymasis jų gyvenimo kokybės neįtakoja.

Remiantis gautais duomenimis, galima teigti, kad nuolatinis mokymasis įtakoja gyvenimo kokybę, todėl siekis užtikrinti gyvenimo kokybę - yra nemažiau svarbus vidinis veiksnys, įtakojojis mokytojų nuolatinį mokymąsi.

Norint sužinoti, kaip mokytojų nuolatinis mokymasis įtakoja jų gyvenimo kokybę, pedagogams buvo pateiktas atitinkamas klausimas, atsakymai į kurį pateikti 26 paveiksle.

26 pav. Nuolatinio mokymosi įtakos gyvenimo kokybei rezultatai, (n = 186)

Didžioji pedagogų dauguma 96,2% teigia, jog įgyjo daugiau žinių ir praktikos, nuolatinio mokymosi deka padidėjo jų profesionalumas, taip mano 89,8%, pagerėjo darbo kokybė – atsakė 86,6%, bei jie pradėjo labiau pasitikėti svaimi pažymėjo 78,5% mokytojų.

Remiantis gautais rezultatais galima teigti, kad mokytojų nuolatinio mokymosi procesas vyksta siekiant patenkinti asmeninius - profesinius poreikius: įgyti profesinių žinių, užtikrinti profesionalumą, pagerinti darbo kokybę, užtikrinti pasitikėjimą savimi. Visi šie poreikiai siejami su pedagoginio darbo procesu ir profesiniu pašaukimu. Todėl galima teigti, kad šių poreikių tenkinimas – yra vidinis veiksnys įtakojantis mokytojų nuolatinį mokymąsi.

3.3 Diskusija

Mokslinėje literatūroje galima rasti keletą kompetencijos apibrėžimų.

L. Jovaiša (1993, p. 100) teigia, jog kompetencija – tai “gebėjimas pagal kvalifikaciją, žinias, įgūdžius gerai atlikti veiklą“ arba „labai kvalifikuotas žinojimas“. Panašiai kompetenciją apibūdina V. Barvydienė ir J. Kasiulis (1998, p. 153).

R. Laužackas (2000, p. 14) kompetenciją apibūdina kaip „efektyvios veiklos demonstravimą, sugebėjimą atlikti pateiktas užduotis realioje ir imituojamoje darbo situacijoje“.

J. Pikūno ir A. Palujauskienės (2000, p. 226) manymu „kompetencijai pabrėžia žmogaus sugebėjimus specifinėse srityse, o ypač tarpasmeniniuose ryšiuose ir įvairių uždavinių bei konfliktų sprendime. Kompetetingas asmuo turi didesnius specifinius sugebėjimus toje ar kitoje srityje ir pasiekia didesnių laimėjimų, negu kiti asmenys su panašių išsilavinimu“.

Norėdamas įvykdyti visus mokytojui keliamus reikalavimus, pedagogas turi būti savo dalyko meistras. O tai neišvengiamai reikalauja tam tikrų asmenybės savybių ugdomos per visą gyvenimą, nuo pat gimimo, žmogaus veikloje, jos turinyje ir kokybėje. Anot Pukelio K. (1995) asmenybės savybės yra svarbus pašaukimo mokytojo profesijai kriterijus.

Remiantis atlikto tyrimo gautais rezultatais galima teigti, kad mokytojui nėra nereikalingų žinių, todėl visos kompetencijos yra labai svarbios dirbant pedagoginį darbą. Todėl galima teigti, kad siekis įgyti bei tobulinti profesines, socialines, asmenines bei didaktines kompetencijas yra siejamas su pedagoginių pašaukimu bei asmeninėmis savybėmis.

IŠVADOS

Atlikus teorinę literatūros analizę galima teikti šias išvadas :

1. Mokslinėje literatūroje išskiriami asmens nuolatinį mokymąsi įtakojantys veiksniai: išoriniai veiksniai (jiems priklauso socialinės aplinkos veiksniai), pedagoginiai materialiniai veiksniai (kompiuterio, interneto naudojimo galimybės) ir įvairios elitinę brandą formuojančios priemonės (diplomai, gyvenimo situacijos bei patirtis) ir vidiniai susiję su besimokančių mokytojų asmeninėmis savybėmis ir veikla (priskirtini biologiniai, psichologiniai dvasiniai veiksniai bei vidinės nuostatos arba suinteresuotumas).
2. Mokslinės literatūros analizė atskleidė, kad veiksnius, įtakojančius nuolatinį mokymąsi yra būtina ne tik pažinti, bet ir mokėti lyginti tarpusavyje, nes tai turės įtakos mokytojų nuolatinio mokymosi procesui.

Atlikus tyrimą galima teikti šias išvadas:

1. Pedagogų nuolatinį mokymąsi įtakoja tiek išoriniai, tiek vidiniai veiksniai, tačiau didžiosios respondentų dalies teigimu pedagogas turi mokytis pats, neatsižvelgiant į vykstančius išorinės, ekonominės, socialinės bei švietimo kaitos procesus.
2. Didžioji dauguma pedagogų nuolat mokytusi, net jei to nereikalautų darbo organizacija.
3. Mokytojų nuolatinį mokymąsi įtakoja tokie vidiniai veiksniai, kaip noras įgyti žinių, noras tobulėti, noras būti savo srities profesionalu, o taip pat poreikiai ir interesai.
4. Daugumos respondentų nuomone, vienas svarbiausių išorinių veiksnių, įtakojančių mokymąsi yra naujovės darbe. Taip pat – profesiniai reikalavimai bei vykstanti bei švietimo kaita.
5. Mokykla skiria pakankamai dėmesio mokytojų nuolatiniam mokymuisi, tačiau siūlomos mokymosi programos tik iš dalies atitinka pedagogų mokymosi poreikius. Todėl pedagogai yra labiau suinterisuoti siekti žinių bei kompetencijų atnaujinimo, pasirinkdami savaiminį mokymąsi.
6. Tiek formaliojo, tiek neformaliojo, tiek savaiminio pedagogų mokymosi būdo pasirinkimą labiausiai įtakoja asmeniniai interesai.
7. Tyrimo rezultatų analizė patvirtino tyrimo pradžioje iškeltą hipotezę, kad pedagogų nuolatinis mokymasis yra siejamas dažniau su mokytojų profesinių pašaukimų bei vidiniais veiksniais, todėl vidiniai veiksniai labiau įtakoja mokytojų nuolatinį mokymąsi.

REKOMENDACIJOS

- Tam, kad funkcionuotų mokytojų nuolatinio mokymosi struktūra ugdymo institucijoje, būtina sukurti tam tikrą sistemą, numatyti prioritetus, sudaryti galimybes mokytojams vienodai tobulinti savo profesines kompetencijas darbo vietoje.
- Siekiant užtikrinti mokytojų nuolatinio mokymosi veiksmingumą darbo vietoje, reiktų kelti realius tikslus ir laikytis nuoseklumo juos įgyvendinant.
- Svarbu parinkti tokias mokytojų mokymosi programas, kad jos atitiktų mokymosi poreikius, kitaip perteikiama informacija bus netikslinga.
- Sudaryti sąlygas mokytojams tobulinti savo profesinę kvalifikaciją ne tik dalyvaujant mokykloje vykstančiuose seminaruose, bet vykstant į mokymus, vykstančius už mokyklos ribų;
- Mokyklose turėtų būti skiriama daugiau dėmesio ir lėšų mokytojų nuolatinio mokymosi procesui mokyklos viduje, o taip pat informacinių technologijų plėtrai, bei sudarytos sąlygos jomis naudotis tobulinant savo darbą.

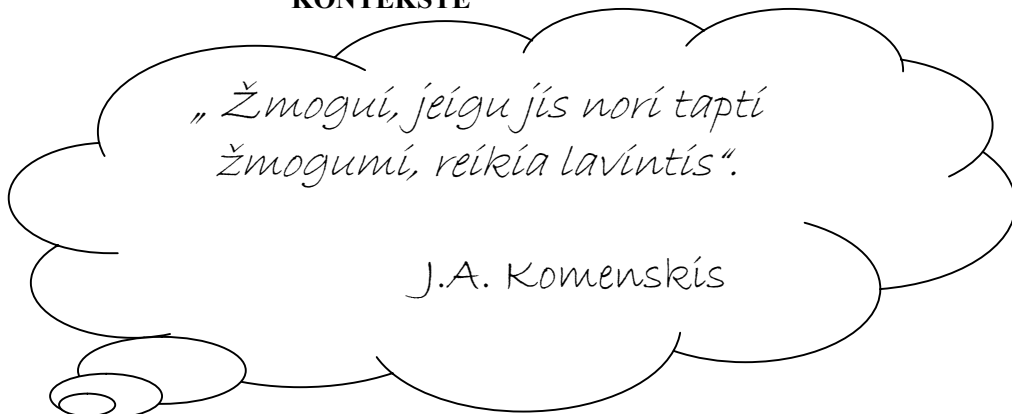
LITERATŪRA

1. Aleknienė H. (2002) Kvalifikacija – patikimas ginklas darbo rinkoje // Karjera ir vadyba, Nr. 45.
2. Ališauskienė R. (2003). Darbingo amžiaus asmenų tęstinio mokymo (-si) veiklos ypatumai. Pedagogika: Mokslo darbai 69. p.12-18.
3. Allport G. W. (1998). Личность в психологии. Санкт - Петербург: Ювента.
4. Allport G.W. (1998). Tapstmas. Svarstymai apie asmenybės psichologiją. Vilnius: Vaga.
5. Barkauskaitė M. (2001). Mokytojų kvalifikacijos kilimas - nuolatinio mokymosi pagrindas // Pedagogika T. – 52. p. 63-67.
6. Baršauskienė V., Guščinskienė (2003). Nuolatinio mokymosi vaidmuo kintančioje visuomenėje. [žiūrėta 2010-02-10]. Prieiga per internetą: http://www.vdu.lt/alearning2003/II%20Dalis/barsauskiene_lt_kalb.doc
7. Barvydienė V., Kasiulis J. (1998). Vadovavimo psichologija. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas.
8. Barth R.(1990). Improving Schools Fro Within. San Francisco: Jossey – Bass.
9. Beresnevičienė D. (1990). Diferencijuotas profesinis orientavimas mokykloje: metodinės rekomendacijos. Vilnius: Vilniaus Universitetas.
10. Beresnevičienė, D. (1995). Nuolatinis mokymasis Lietuvoje (psichologiniai pagrindai): monografija. Vilnius: Pedagogikos institutas.
11. Beresnevičienė, D. (2000) Suaugusiųjų švietimo psichologiniai aspektai // Suaugusiųjų švietimas ateičiai ir dabarčiai. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas. p. 32-38.
12. Beresnevičienė, D. (2000). Psychological assumptions of using new information technologies in lifelong learning. Ugdymo psichologija, 1 (3). Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas. p. 32-41.
13. Butkienė G. (1993). Valios ugdymas // Lietuvos švietimo reformos gairės. Vilnius. Valstybinis leidybos centras. P. 263-273.
14. Butkienė G., Kepalaitė A.(1996). Mokymasis ir asmenybės brendimas: pedagoginės psichologijos įvadas studentams, mokytojams, tėvams. Vilnius: Margi raštai.
15. Dalin P., Rolff H.G., Kleekamp B. (1999). Mokyklos kultūros kaita. Vilnius: Tyto alba.
16. Fullan M. (1998). Pokyčių jėgos: skverbimasis į ugdymo reformos gelmes. XX a. Vilnius: Tyto Alba.
17. Gage N. L., Berliner D. C. (1994). Pedagoginė psichologija. Vilnius: Alna Litera.

18. Gaižutis A. (2003). Pedagogika – kultūros versmė // Lietuvos mokslas. Akademinė edukologija. Vilnius: Mokslo tyros institutas. p. 25-40.
19. Gučas A. (1990). Vaiko ir paauglio psichologija. Kaunas: Šviesa.
20. Guskie T. R. (2004). Profesinio tobulinimosi vertinimas. Vilnius: Garnelis.
21. Hargreaves A. (1999). Keičiasi mokytojai, keičiasi laikai. Vilnius: Tyto Alba.
22. Hopkins D., Ainscow M., West M. (1998). Kaita ir mokyklos tobulinimas. Vilnius: Tyto Alba.
23. Jovaiša L. (2002) Edukologijos įvadas. Kaunas: Technologija.
24. Jovaiša L. (2007). Enciklopedinis edukologijos žodynas. Vilnius: Gimtasis Žodis.
25. Jucevičienė P. (2007). Ugdymo mokslo raida: Nuo pedagogikos iki šiuolaikinės edukologijos. Kaunas: Technologija.
26. Kavaliauskienė V. (2001). Pedagoginės savimonės ypatumai nuolatinio mokymosi kontekste // Tiltai Nr. 2 (15). p. 85-91.
27. Kučinskas V. (2001). Ergonomika. Vilnius: Jandrija.
28. Laužackas R. (2000). Mokymo turinio projektavimas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
29. Laužackas R. (2002). Žinių visuomenės iššūkių ir profesijos mokytojų tęstinis rengimas // Profesinis rengimas. Tyrimai ir realijos. Nr. 4. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. p. 16-26.
30. Leonienė B. (1997). Verslo pradmenys. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
31. Linkaitytė G. M., Lukšytė D. (2003). Pasirengimas mokytis visą gyvenimą: savivada pagrįsto mokymosi modelis // Pedagogika, t. 69. – Vilnius: VPU. p. 124-131.
32. Linkaitytė G., Širvaitytė V. (2000) Nuolatinio mokymosi gebėjimai ir juos veikiančios sąlygos // Suaugusiųjų švietimas dabarčiai ir ateičiai. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas. p. 52-57.
33. Lonstrup B. (1998) Suaugusiųjų mokymas - lanksčiai ir atvirai. Kaunas: Kauno aukštesniosios technologijos mokyklos Leidybos centras.
34. Maslow A. (2006). Motyvacija ir asmenybė. Vilnius: Apostrofa.
35. Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtra Lietuvoje: finansavimo alternatyvų analizė : tyrimo ataskaita. 2-asis leid. Vilnius: Danielius, 2008.
36. Pikūnas J., Palujauskienė A. (2000,) asmenybės vystymasis. Kaunas: Vytauto Didžiojo Universitetas. p. 226.
37. Pukelis K. (1995). Mokytojų rengimas ir tautos kultūra. Kaunas: Technologija.

38. Pukelis K. (2003). Pedagogų filosofinė branda ir atsakomybė // Lietuvos mokslas. Akademinė edukologija. Vilnius: Mokslo tyros institutas. p. 41-69.
39. Rajeckas V. (2001). Švietimas: raida, dabartis. Vilnius: VPU.
40. Rinne R. (2003). Besimokančios visuomenės link. [Žiūrėta 2010-02-12]. Prieiga per internetą <<http://www.vdu.lt/Leidiniai/ProfRengimas/annot2003-6.html>>
41. Rupšienė L. (2000). Nenoras mokytis – socialinis pedagoginis reiškinys: monografija. Klaipėda: Klaipėdos universitetas.
42. Samalavičius A. (2003). Kultūros studijos ir kultūros vartojimas // Kultūros barai. Nr.3
43. Simonaitienė B., Targamadzė V. (2001). Mokytojų profesinė kompetencija: jos plėtotės darbo vietoje galimybių tyrimas // Socialiniai mokslai Nr. 3 (29). Kaunas: Technologija. p. 33-41.
44. Stanišauskienė V. (2004). Rengimosi karjerai proceso socioedukaciniai pagrindai. Kaunas: Technologija.
45. Stoll L., Fink D. (1998). Keičiame mokyklą. Vilnius: Margi raštai..
46. Stoll L., Fink D. (1996). Changing our schools. Open University Press.
47. Šernas V. (2003). Tautos elito ugdymas universitetuose // Lietuvos mokslas. Akademinė edukologija. Vilnius: Mokslo tyros institutas. p. 8-24.
48. Teresevičienė M. (2007). Išoriniai veiksniai, trukdantys suaugusiųjų mokymuis// Pedagogika: mokslo darbai. Vilnius. p.141-148
49. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (2003). Mokymasis grupėse ir asmenybės kaita. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
50. Teresevičienė M., Gedvilienė G., Zuzevičienė V. (2006) Andragogika. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
51. Teresevičienė M., Oldroyd D., Gedvilienė G. (2004). Suaugusiųjų mokymasis: andragogikos didaktikos pagrindai. Vilnius: Vytauto Didžiojo universitetas.
52. Trakšėlys K. (2008). Mokytojų požiūris į profesinius reikalavimus // Pedagogika 92. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas. p. 7-14.
53. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatos. 2003.
54. Želvys R. (1998). Švietimo reformos. Vilnius: Solertija.

**ANKETA
VEIKSNIAI, ĮTAKOJANTYS MOKYTOJŲ NUOLATINĮ MOKYMĄSI ŠVIETIMO KAITOS
KONTEKSTE**

Gerb. Mokytoja,

Mus domina nuolatinio mokymosi ypatumai bei jį skatinantys veiksniai. Todėl mums labai svarbi Jūsų nuomonė. Maloniai prašome atsakyti į pateiktus klausimus. Anketa anoniminė. Gauti duomenys pateks į bendrą duomenų bazę. Visus tinkančius atsakymus žymėkite taip: .

1. Kaip suprantate sąvoką „švietimo kaita“ ?

(nurodykite 3 svarbiausius Jūsų nuomone požymius):

- švietimo kaita - tai sąmoningų ir kryptingų mokytojų pastangų padarinys tobulėti;
- švietimo kaita - tai pačios mokyklos tobulinimas bei pedagogų nuolatinio mokymosi užtikrinimas;
- švietimo kaita – tai dabarties būtinybė;
- švietimo kaita – tai esamų žinių įvertinimas bei jų atnaujinimas;
- švietimo kaita – tai švietimo evoliucija, nulemta politinių, ekonominių ir socialinių veiksnių;
- kita (įrašykite)

2. Kaip Jūs manote, kokią įtaką mokytojų nuolatinio mokymosi procese daro švietimo kaitos procesas? (pasirinktą atsakymą trumpai pakomentuokite):

	Kodėl?
☐ Labai didelę įtaką	
☐ Didelę įtaką	
☐ Nelabai didelę įtaką	
☐ Nedidelę	
☐ Neturiu nuomonės	

3. Kuri sąvokos „Nuolatinis mokymasis“ apibrėžtis Jūsų nuomone geriausiai išreiškia jos turinį? (nurodykite 3 svarbiausius Jūsų nuomone požymius):

- Nuolatinis mokymasis – tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis;

- Nuolatinis mokymasis – tai individualus tobulėjimas pasirinktos veiklos kryptimi;
- Nuolatinis mokymasis – tai visą gyvenimą trunkantis mokymasis, skatinamas atitinkamos aplinkos ir vidinio individo poreikio mokytis;
- Nuolatinis mokymasis – tai galimybė kilti karjere;
- Nuolatinis mokymasis – tai galimybė įsigyti reikiamą išsilavinimą bei kvalifikaciją;
- Nuolatinis mokymasis – tai didžiausia vertybė;
- Nuolatinis mokymasis – tai būtinas prisitaikymas prie pakitusių gyvenimo aplinkybių;
- kita (įrašykite)

4. Kaip Jūs manote, ar reikia mokytis visą gyvenimą?

- Taip; Ne ; Nežinau;

5. Nuolatinis mokymasis Jūms asmeniškai yra:

Nuolatinis mokymasis man:	Taip	Ne	Nežinau
Siekis įgyti žinių bei kompetencijų, kurių neįgyjau anksčiau			
Siekis gauti didesnę darbo užmokestį			
Mano gyvenimo būdas			
Stiprus saugumo jausmas			
Karjeros užtikrinimas, toje pačioje organizacijoje			
Siekis persikvalifikuoti, kad gaučiau kitą darbą			
Mokydamasis linksmi praleidžiu laiką su kolegomis			
kita(įrašykite)			

6. Ar pakankamas dėmesys yra skiriamas pedagogų nuolatiniam mokymuisi Jūsų mokykloje? (pažymėkite 1 priežastį):

☐ Taip, pakankamas dėmesys	☐ Nelabai pakankamas, galėtų skirti daugiau dėmesio	☐ Ne, nepakankamas dėmesys	☐ Nežinau
☐ nes tai aktualu mano mokyklai, kaip organizacijai ☐ nes mokykla atsakinga už jos personalą ☐ nes mano mokykla yra besimokanti organizacija	☐ nes organizuojami mokymai neatitinka poreikio ☐ nes nėra didelio mokyklos suinteresuotumo	☐ nes tai mokyklai neaktualu ☐ nes truksta finansavimo ☐ nes pedagogams nėra noro	

7. Kokios sąlygos yra sudarytos pedagogų nuolatiniam mokymuisi Jūsų mokykloje?

Mokymosi sąlygos	Taip	Ne	Nežinau
Organizuojami kursai			
Organizuojami mokymai			
Organizuojamos stažuotės			
Organizuojami projektai			
Organizuojamos metodinės grupės			
Kviečiami lektoriai į mokyklą			
Organizuojamos paskaitos kitose organizacijose			

Kita (įrašykite)			
------------------	--	--	--

8. Kas vykdo pedagogų nuolatinio mokymosi finansavimą Jūsų mokykloje?

Finansavimas	Taip	Ne	Nežinau
Viską finansuoja mokykla			
Viską finansuoju as			
Finansavimas yra dalinis			
Kita (įrašykite)			

9. Ar mokykloje siūlomos mokymo programos atitinka Jūsų poreikius?

☐ Taip	☐ Ne	☐ Iš dalies	☐ Nežinau
-------------------------------	-----------------------------	------------------------------------	----------------------------------

10. Ar mokytumėtes toliau, jei to nereikalautų Jūsų mokyklos organizacija?

☐ Taip	☐ Ne	☐ Iš dalies	☐ Nežinau
-------------------------------	-----------------------------	------------------------------------	----------------------------------

11. Kokias kompetencijas Jūsų manymu yra svarbu tobulinti?

Profesinės bei didaktinės kompetencijos	Svarbu	Iš dalies svarbu	Nesvarbu	Nežinau
Profesinių žinių tobulinimas				
Užsienio kalbų mokėjimas				
Gebėjimas taikyti informacines technologijas savo veikloje				
Gebėjimas vykdyti mokinių mokymosi procesą, vadovauti šiam procesui				
Gebėjimas taikyti įvairius mokymo metodus ir technikas				
Gebėjimas formuluoti mokymosi tikslus				
Gebėjimas naudoti įvairius vertinimo metodus				
Gebėjimas įvertinti mokinių raidos ypatumus				
Gebėjimas parengti detalų mokymo planą įvertinant mokinių poreikius				
Asmeninės kompetencijos	Svarbu	Iš dalies svarbu	Nesvarbu	Nežinau
Gebėjimas siekti tikslų				
Gebėjimas adekvačiai reikšti jausmus (nes jie daro įtaką elgesiui)				
Gebėjimas sudominti savo darbu kitus				
Gebėjimas orientuotis į pokyčius				
Organizaciniai gebėjimai				
Socialinės kompetencijos	Svarbu	Iš dalies svarbu	Nesvarbu	Nežinau
Gebėjimas inicijuoti bendradarbiavimą				
Gebėjimas suprasti ir padėti				
Gebėjimas užtikrinti konfidencialumą				
Gebėjimas spręsti konfliktus				
Komunikavimo įgūdžiai				

12. Koks nuolatinio mokymosi būdas yra priimtinausias Jums?

- Formalus:
 Neformalus:

- Savaiminis:
 Kombinuotas (įrašykite kokie variantai).....
 Kita(įrašykite).....

13. Kokiuose mokymuose Jums dažniausiai tenka dalyvauti?

mokymai	Dažnai	Retai	Niekada
Kursuose			
Seminaruose			
Projektuose			
Konferencijose			
Paskaitose			
Metodinėse grupėse			
Stazuotėse užsienyje			
Kita (įrašykite)			

14. Kokie vidiniai veiksniai skatina Jūsų nuolatinį mokymąsi:

Vidiniai veiksniai	Labai įtakoja	Nelabai įtakoja	Neįtakoja
Charakteris			
Fiziniai duomenys (klausa, rėga, judėjimas, sveikata)			
Gebėjimai			
Intelektas(sugebėjimas mokytis)			
Polinkiai (kryptingas vienos ar kitos veiklos pasirinkimas)			
Poreikiai			
Interesai (susidomėjimas kuo nors, noras tai pažinti)			
Noras įgyti žinių			
Noras neatsilikti nuo gyvenimo			
Noras būti savo srities profesionalu			
Noras tobulėti			
Noras bendrauti			
Asmeninių tikslų siekimas			
Noras pirmauti ir konkuruoti			
Vidinės nuostatos			
Pedagoginis pašaukimas			
Saviraiškos poreikis			
Asmeninės pažiūros į mokymąsi			
Kita(įrašykite)			

15. Kokie išoriniai veiksniai skatina Jūsų nuolatinį mokymąsi:

Išoriniai veiksniai	Labai įtakoja	Nelabai įtakoja	Neįtakoja
Šeimos paskatinimas ir palaikymas			
Karjeros siekimas			
Baimė netekti darbo			
Mokyklos vadovybės skatinimas			

Noras gauti diplomą			
Noras gauti didesnę atlyginimą			
Prestižo siekimas			
Profesiniai reikalavimai			
Palanki mokymosi aplinka			
Didelė konkurencija			
Naujovės darbe			
Vykstanti išorinė socialinė bei švietimo kaita			
Ankstesnių mokymosi rezultatų pripažinimas ir įvertinimas			
Patarė kolegos			
Bendradarbiavimo su tėvais įtaka			
Kita(įrašykite)			

16. Kokie asmeniniai bruožai įtakoja Jūsų nuolatinį mokymąsi?

Asmeniniai bruožai	Labai įtakoja	Nelabai įtakoja	Neįtakoja
Asmenybės branda			
Amžius			
Temperamentas			
Polinkis mokymuisi			
Mokslumas			
Žingeidumas			
Kūrybiškumas			
Kita(įrašykite)			

17. Kokie veiksniai lemia Jūsų formalaus mokymosi būdo pasirinkimą?

Veiksniai	Taip	Ne	Nežinau
Mokyklos organizacija			
Profesinių žinių specifika			
Švietimo standartai			
Asmeniniai interesai			
Kita (įrašykite)			

18. Kokie veiksniai lemia Jūsų neformalaus mokymosi būdo pasirinkimą?

Veiksniai	Taip	Ne	Nežinau
Mokyklos organizacija			
Švietimo standartai			
Asmeniniai interesai			
Kita (įrašykite)			

19. Kokie veiksniai Jūsų manymu lemia savaiminio mokymosi būdo pasirinkimą?

Veiksniai	Taip	Ne	Nežinau

Mokyklos organizacija			
Švietimo standartai			
Asmeniniai interesai			
Kita (įrašykite)			

20. Su kokiomis problemomis susiduriate mokydami?

Problemos	Taip	Ne	Nežinau
Finansiniai sunkumai			
Amžiaus riba			
Darbdavio nesuinteresuotumas			
Laiko stoka			
Netinkama mokymosi aplinka			
Mokymąsi sudėtinga suderinti su šeima			
Griežti mokymosi reikalavimai			
Mano neigiamas požiūris į dabartinį nuolatinį mokymąsi			
Nepalanki geografinė padėtis			
Mokymosi programos neatitinka poreikio			
Kita (įrašykite)			

21. Kaip manote, kas daro įtaką Jūsų nuolatinio mokymosi kokybei?

Įtakoiantys veiksniai	Daro didelę įtaką	Daro nedidelę įtaką	Neįtakoja
Asmeniniai bruožai (charakteris, temperamentas, branda, amžius)			
Tikslo siekis			
Vidiniai polinkiai ir vertybės			
Tinkama mokymosi aplinka			
Mokymosi turinys			
Mokymosi metodai, būdai			
Lektorius, androgogas			
Mokymosi stilius			
Skirtas mokymuisi laikas			
Diplomas, sertifikatas, kt.			
Kita (įrašykite)			

22. Kaip manote, ar daro įtaką nuolatinis mokymasis Jūsų gyvenimo kokybei?

☐ Taip	☐ Ne	☐ Iš dalies	☐ Nežinau
--------------------------------------	------------------------------------	---	---

23. Kaip manote, kokią įtaką daro nuolatinis mokymasis Jūsų gyvenimo kokybei?

Nuolatinio mokymosi rezultatai	Taip	Ne	Nežinau
Gaunu didesnę atlyginimą			
Igyjau didesnę pasitikėjimą savimi			
Padidėjo mano profesionalumas			
Susipažinau su įdomiais žmonėmis			
Pagerėjo mano darbo kokybė			

Igyjau žinių ir praktikos			
Naudos jokios nėra			
Kita (įrašykite)			

24. Trumpa informacija apie save:

- Jūsų lytis: mot. vyr.
- Jūsų amžius: 20-30 m. 30-40 m. 40-50m. >50m.
- Mokykla.....
- Jūsų pedagoginio darbo stažas:
- iki 5m. 5-10m. 10-15m. 15-20m. 20-25m. 25 ir daugiau m.
- Jūsų pedagoginė kvalifikacija:
- Mokytoja (-as) Vyr. Mokytoja (-as) Metodinė (-as) Ekspertė (-as)

Nuoširdžiai dėkoju už bendradarbiavimą!

**PEDAGOGŲ PROFESINĖS RAIDOS CENTRO STRATEGINIS 2008-2010 METŲ
VEIKLOS PLANAS**

Institucijos misija

Vykdyti Lietuvos Respublikos švietimo politikos sklaidą, užtikrinti švietimo ir kitų sričių darbuotojams galimybes tobulinti švietimo profesines kompetencijas pagal jų poreikius, integruojantis į žinių siekiančią ir kintančią visuomenę.

1. Skleisti Lietuvos Respublikos švietimo politiką vykdant prioritetinius švietimo tikslus ir uždavinius

Siekiant užtikrinti švietimo politikos sklaidos kokybę, edukaciniame procese dalyvaujant kompetentingiems specialistams bei naudojant modernias komunikacines technologijas, bus kuriami ir įgyvendinami švietimo darbuotojų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos ir projektai, atitinkantys Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos prioritetinius švietimo tikslus ir uždavinius. Bus dalyvaujama Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) tęstinėse ir naujose programose, darbo grupėse rengiant nacionalinius švietimo dokumentus ir projektus.

2. Sudaryti sąlygas švietimo ir kitų sričių darbuotojams plėtoti įvairias kompetencijas siekiant užtikrinti ugdymo kokybę ir įgyvendinant Europos Sąjungos švietimo tikslus ir uždavinius

Šia programa siekiama gerinti švietimo ir kitų sričių specialistų kvalifikacijos tobulinimo kokybę, orientuojantis į šalies ir ES iškeltų pedagogų kompetencijų tobulinimą. Programa plėtoja tiriamąją veiklą, valstybės remiamą visiems prieinamą tęstinio mokymo sistemą (Lietuvoje esančių tautinių mažumų, lietuvių tremtinių, politinių kalinių, užsienio imigrantų, lietuvių emigrantų, įvairių specialistų mokymą valstybinės kalbos ir jų kultūrinį integravimą į Lietuvos visuomenę). Aukštesnės mokymo kokybės siekiama atnaujinant ergonominę aplinką, plėtojant socialinį teisingumą ir partnerystę; inicijuojant projektus, keliant edukacinio proceso dalyvių kompetenciją, naudojant modernias IKT; tobulinant dėstytojų kompetencijas, suartinant profesinį mokymą ir bendrąjį lavinimą; skatinant šalies pedagoginę bendruomenę tobulinti kvalifikaciją ES šalyse; dalyvaujant ŠMM programose (Švietimo kokybės vadybos, Švietimo informacinei visuomenei ir kt.) bei tarptautiniuose projektuose; kuriant tarptautinių ir nacionalinių socialinių partnerių tinklus, efektyviai naudojant ES fondų paramą.

3. Skleisti šalies ir užsienio švietimo bendruomenių ir pedagogų veiklos naujoves

Programa bus siekiama nacionaliniu lygmeniu užtikrinti informacinio–metodinio centro veiklos plėtrą, kaupti ir kurti metodinių darbų bazę; kurti žinių, gebėjimų ir kompetencijų banką; sisteminti edukacinės patirties paiešką. Organizuojant parodas nacionaliniu lygmeniu bus siekiama plėtoti partnerystės tinklus su šalies ir užsienio švietimo bendruomenėmis; ieškoti ir skleisti šalies mokytojų ugdomosios veiklos tikslingumo, veiksmingumo ir rezultatyvumo patirtį, veiklos mokyklos bendruomenėje patirtį, šiuolaikines mokymo ir mokymosi strategijas, šiuolaikiškos, veiksmingos ir rezultatyvios pamokos pavyzdžius, asmeninio profesinio tobulėjimo patirtį.

Bus dalyvaujama ŠMM programose (Švietimo kokybės vadybos, Švietimo informacinei visuomenei ir kt.) bei tarptautiniuose projektuose.

4. Plėtoti PPRC kaip nacionalinę besimokančiąją suaugusiųjų švietimo instituciją, besiremiančią partnerystės iniciatyvomis

Siekiami įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos (2004 m. kovo 26 d. įsakymas Nr. ISAK-433/A1-83) nuostatas. Bus siekiama modernizuoti Centro edukacines aplinkas, kurti įvairius partnerystės tinklus, vykdyti įvairias kompetencijas plėtojančias programas, įgyvendinti besimokančios organizacijos nuostatas. Bus sukurta Centro darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo sistema, įgyvendinami bei tęsiami PPRC ir partnerių projektai. Bus dalyvaujama ŠMM tęstinėse programose: Švietimas informacinei visuomenei, Švietimo kokybės vadybos, Specialiojoje Europos regioninės plėtros fondo (BPD įgyvendinti), Specialiojoje Europos socialinio fondo (BPD įgyvendinti), PVM Europos Sąjungos struktūrinių fondų paramos lėšoms ir bendrojo finansavimo lėšoms programose.

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO POLITIKOS VYKDANT PRIORITETINIUS
ŠVIETIMO TIKSLUS IR UŽDAVINIUS SKLAIDA**

Programos aprašymas

Biudžetiniai metai - 2008-2010

Asignavimų valdytojas - Pedagogų profesinės raidos centras (PPRC)

Programos parengimo argumentai.

Programa įgyvendina ŠMM strateginį tikslą-suformuoti tęstinę ir visiems prieinamą švietimo sistemą. Programa siekiama įgyvendinti kokybės vadybos principus, kurie visiems švietimo darbuotojams padės įgyvendinti mokymąsi visą gyvenimą laiduojančią, prieinamą ir socialiai teisingą švietimo sistemą. Siekiant užtikrinti švietimo politikos sklaidos kokybę, edukaciniame procese dalyvaujant kompetentingiems specialistams bei naudojant modernias komunikacines technologijas, bus kuriami ir įgyvendinami švietimo darbuotojų ir pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programos ir projektai, atitinkantys prioritetinius švietimo tikslus ir uždavinius.

ŠMM strateginis tikslas - Suformuoti tęstinę ir visiems prieinamą švietimo sistemą

PPRC strateginis tikslas - skleisti Lietuvos Respublikos švietimo politiką vykdant prioritetinius švietimo tikslus ir uždavinius

Programos aprašymas:

Siekama vykdyti Lietuvos Respublikos švietimo politikos prioritetinių tikslų ir uždavinių sklaidą

Uždaviniai:

1. Parengti švietimo politikos prioritetinių tikslų ir uždavinių sklaidos projektus ir juos vykdyti.
2. Rengti švietimo konsultantus.

Pagrindinės priemonės:

- 1.1. Tirti poreikius.
- 1.2. Vykdyti sklaidos renginius.
- 1.3. Vykdyti sklaidos efektyvumo tyrimus.
- 2.1. Organizuoti konsultantų rengimą ir kvalifikacijos tobulinimą.

Rezultato vertinimo kriterijai:

- 1.1.Sklaidos projektų dalyvių santykis palygintas su kitų renginių dalyvių skaičiumi.
- 2.1.Efektyvumo tyrimų rezultatai ir jų poveikis.

2.2. Vykdančių veiklą konsultantų procentas.

Produkto vertinimo kriterijai:

1. Renginių skaičius.
2. Dalyvių skaičius.
3. Parengtų konsultantų skaičius.
4. Atliktų tyrimų skaičius

Numatomas programos įgyvendinimo rezultatas:

Švietimo įstaigų organizacijos kultūros ir ugdymo kokybės pokytis.

Galimi programos vykdymo ir finansavimo variantai:

- Biudžeto lėšos
- Vyriausybinių ir nevyriausybinių fondų lėšos
- Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšos

Susiję įstatymai:

- Valstybinės švietimo stebėsenos rodikliai, patvirtinti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. ISAK-2692.
- Nacionalinė Lisabonos strategijos įgyvendinimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270 (Žin., 2005, Nr. 139-5019).
- Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 metų nuostatų įgyvendinimo programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 24 d. nutarimu Nr. 82 (Žin., 2005, Nr. 12-391).
- Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl visuotinio kompiuterinio raštingumo standarto patvirtinimo“ 2004 m. gruodžio 14 d. Nr. ISAK-2016.
- Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Mokyklų bibliotekininkų kompiuterinio raštingumo standartas“ 2002 m. spalio 25 d. Nr. ISAK-1782.

Patvirtintos ŠMM programos įgyvendinimo priemonės, susijusios su aprašoma programa:

- Vykdyti mokymosi visą gyvenimą strategiją ir jos įgyvendinimo veiksmų planą.
- Vykdyti Valstybinę pedagogų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo pertvarkos programą ir ją įgyvendinti.
- Remti Lietuvos švietimo, mokslo ir studijų įstaigų dalyvavimą ES Socrates, Leonardo da Vinci,
- Erasmus, Tempus programose.

- Vykdyti Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Mokyklos struktūros tobulinimo 2006-2009 m. Programą.

MOKYTOJO PROFESIJOS KOMPETENCIJOS APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Mokytojo profesijos kompetencijos aprašas reglamentuoja mokytojo profesinės veiklos pagal ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio, vidurinio, atitinkamas specialiojo ugdymo, profesinio mokymo, neformaliojo vaikų švietimo programas kompetencijų grupes, kompetencijas, gebėjimus.

2. Aprašo paskirtis – nustatyti vienodus mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo kriterijus, reikalingus profesinėje veikloje.

3. Apraše vartojamos sąvokos:

Bendrakultūrinė kompetencija – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą žmogaus veiklą konkrečioje(-se) kultūroje(-se).

Profesinės kompetencijos – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, reikalingos sėkmingai bendrajai ugdymo veiklai, jos nespécifikuojant pagal ugdymo turinio koncentrus/sritis.

Bendrosios kompetencijos – žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai, kitos asmeninės savybės, reikalingos mokytojo veiklai ir galimos perkelti iš vienos rūšies veiklos į kitą.

Specialiosios kompetencijos – mokytojo žinios, įgūdžiai, gebėjimai, vertybinės nuostatos, požiūriai ir kitos asmeninės savybės, sąlygojančios sėkmingą jo veiklą konkrečiame ugdymo turinio koncentre/srityje.

Mokytojo profesijos kompetencijos apima bendrakultūrinę, profesines, bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas.

II. MOKYTOJO BENDRAKULTŪRINĖ KOMPETENCIJA

5. Mokytojo bendrakultūrinę kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

5.1. saugoti ir plėtoti daugialypę, tautinių mažumų patirtimi praturtintą Lietuvos kultūrą;

5.2. dalyvauti kuriant pilietinę visuomenę: suvokti švietimo demokratizavimo, decentralizavimo procesus, paaiškinti šalies konstitucinės demokratijos teoriją ir praktiką, skatinti ir palaikyti teisinių normų laikymąsi;

5.3. gerbti ugdytinių socialinį, kultūrinį, kalbinį ir etninį tapatumą;

5.4. vadovautis šiuolaikine švietimo paskirties samprata: kurti informacinę ir žinių visuomenę;

5.5. integruoti pasaulio istorijos, geografijos, kultūros žinias vertinant Europos Sąjungos šalių kultūrų įvairovės poveikį Lietuvai;

5.6. dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose naudojant socialinių, gamtos mokslų, naujų technologijų pasiekimus ir atliepti modernėjančios visuomenės iššūkius;

5.7. vertinti namų aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybių skirtumus bendraujant su mokiniais ir jų tėvais (globėjais, rūpintojais);

5.8. mokyti mokinius vadovaujantis bendražmogiškais vertybėmis.

5.9. mokyti mokinius vadovaujantis bendražmogiškais vertybėmis;

III. MOKYTOJO PROFESINĖS KOMPETENCIJOS:

6. Mokytojo profesinės kompetencijos:

6.1. informacinių technologijų naudojimo;

6.2. ugdymo/si aplinkų kūrimo;

6.3. dalyko turinio planavimo ir tobulinimo;

6.4. mokymo/si proceso valdymo;

6.5. mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo;

6.6. mokinių motyvavimo ir paramos jiems;

6.7. mokinio pažinimo ir jo pažangos pripažinimo;

6.8. profesinio tobulėjimo.

7. Informacinių technologijų naudojimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

7.1. naudoti kompiuterio techninę ir programinę įrangą, pagrindines interneto paslaugas mokymo/si procese, ruošiant tekstinę ir vaizdinę informaciją;

7.2. ugdyti mokinių informacinę kultūrą sistemingai plėtojant jų kompiuterinį raštingumą, laikantis etinių ir higieninių darbo su kompiuteriu reikalavimų.

8. Ugdymo/si aplinkų kūrimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

8.1. kurti saugią, mokinio emocinį, socialinį, intelektualinį, dvasinį vystymąsi palaikančią ugdymo/si aplinką;

8.2. saugiai ir veiksmingai pritaikyti fizinę erdvę, naudoti informacijos ir komunikacijos technologijas, įrankius ir priemones;

8.3. kurti toleranciją ir bendradarbiavimą skatinančią aplinką, kurioje mokinys turi galimybę rodyti iniciatyvą, veikti savarankiškai ir atrasti bendraminčių;

8.4. kurti pokyčiams palankią ugdymo/si aplinką, kurioje mokinys jaučiasi saugus ir pasitikintis savimi bei kitais.

9. Dalyko turinio planavimo ir tobulinimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

9.1. parengti mokymo programą, teminį planą remiantis ugdymą reglamentuojančiais dokumentais;

9.2. formuluoti mokymo/si tikslus bei uždavinius;

9.3. atrinkti mokymo/si metodus, tinkamus mokymo/si tikslams pasiekti;

9.4. parengti mokiniams įdomią ir patrauklią mokymo/si medžiagą;

9.5. numatyti išteklius, būtinus mokymo/si tikslams pasiekti.

10. Mokymo/si proceso valdymo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

10.1. siekti pusiausvyros tarp žinių perteikimo ir konsultavimo, vadovavimo ir lyderiavimo, stebėsenos ir priežiūros;

10.2. taikyti įvairias psichosocialines ir edukacines intervencijas, padedančias valdyti konfliktus ir priimti sprendimus;

10.3. tikslingai taikyti šiuolaikines ugdymo/si technologijas ir mokymo/si metodus;

10.4. prieinamai ir suprantamai mokiniui perteikti ugdymui/si reikalingą informaciją;

10.5. naudoti įvairias ugdymo strategijas, plėtojančias mokinių kritinį mąstymą, problemų sprendimą ir kūrybiškumą;

10.6. dalyvauti kuriant ir įgyvendinant integruotų specialiųjų poreikių mokinių ugdymo/si programas.

11. Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

11.1. derinti kiekybinę ir kokybinę, formalią ir neformalią mokinių pasiekimų vertinimo strategijas užtikrinant intelektualinį, socialinį ir fizinį mokinių vystymąsi;

11.2. vertinti mokinių pasiekimus pagal vienodus vertinimo kriterijus;

11.3. pasirinkti mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tipus, būdus ir metodus plėtojant mokinių mokymosi pajėgumus;

11.4. vertinti mokinių socialinę pažangą.

12. Mokinių motyvavimo ir paramos jiems kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

12.1. ugdyti mokinių gebėjimą įsivertinti ir pasitikėti savimi;

12.2. sukurti aplinką, padedančią mokiniui patirti pažinimo džiaugsmą;

12.3. sudominti mokinius mokomuoju dalyku;

12.4. padėti mokiniams spręsti mokymosi problemas;

13. Mokinio pažinimo ir jo pripažinimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

13.1. vertinti mokinio vystymąsi, pažintines galias ir veiklą vadovaujantis psichologijos teorijomis;

13.2. empatiškai identifikuoti mokinio emocinius sunkumus ir ypatingą nerimą;

13.3. atpažinti specialiuosius mokinių poreikius suteikiant papildomą pagalbą;

13.4. atpažinti skirtingą mokinių požiūrį į mokymąsi kuriant mokymosi galimybes;

13.5. identifikuoti išimtinus atvejus, keliančius grėsmę vaiko sveikatai ir psichosocialinei raidai;

13.6. pripažinti mokinio individualumą kaip vertybę laiduojančią mokymosi pažangą.

14. Profesinio tobulėjimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

14.1. objektyviai vertinti savo galias profesinėje veikloje išlaikant savigarbą ir pasitikint savimi;

14.2. projektuoti karjerą: planuoti, sistemingai tobulinti savo profesinę veiklą.

IV. MOKYTOJO BENDROSIOS KOMPETENCIJOS

15. Mokytojo bendrosio kompetencijos:

15.1. komunikacinė ir informacijos valdymo;

15.2. bendravimo ir bendradarbiavimo;

15.3. tiriamosios veiklos;

15.4. reflektavimo ir mokymosi mokytis;

15.5. organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo.

16. Komunikacinę ir informacijos valdymo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

16.1. taisyklingai vartoti kalbą realioje ir/ar virtualioje profesinėje aplinkoje;

16.2. bendrauti užsienio kalba (-omis);

16.3. naudoti verbalinius ir neverbalinius komunikavimo būdus skatinant mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą;

16.4. konceptualiai ir vaizdžiai išreikšti savo idėjas bei interpretuoti mintis, faktus ir jausmus skirtinguose profesinės veiklos kontekstuose naudojant komunikacijos priemones;

16.5. atlikti ugdymui aktualios informacijos paiešką: žinoti, atrinkti ir naudoti adekvačias duomenų bazines.

17. Bendravimo ir bendradarbiavimo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

17.1. bendrauti ir bendradarbiauti su įvairiais skirtingų kultūrų asmenimis darbo srityje ir socialinėje aplinkoje bei gebėti spręsti konfliktus;

17.2. skatinti aktyvų mokinių bendravimą ir bendradarbiavimą klasėje;

17.3. bendradarbiauti su kolegomis, pagalbinio personalu, profesinio orientavimo ir kitais specialistais, kuriant ugdymo/si prielaidas ir vertinant mokymosi pasiekimus;

17.4. bendrauti su mokinių tėvais (globėjais, rūpintojais) pripažįstant jų vaidmenį, teises ir atsakomybę sudarant ugdymo/si sąlygas;

17.5. bendradarbiauti su pagalba vaikui ir šeimai teikiančiomis organizacijomis.

18. Tiriamosios veiklos kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

18.1. pasirinkti adekvačią tyrimo strategiją, struktūrą ir metodus projektuojant tyrimą;

18.2. organizuoti profesinės veiklos tyrimą.

19. Reflektavimo ir mokymosi mokyti kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

19.1. organizuoti savo mokymąsi individualiai ir grupėje;

19.2. įvertinti profesinės praktikos privalumus ir trūkumus numatant profesinio tobulėjimo perspektyvas;

19.3. nuolat tikslingai atnaujinti žinias ir lavinti įgūdžius.

20. Organizacijos tobulinimo bei pokyčių valdymo kompetenciją sudaro mokėjimas ir sugebėjimas:

20.1. produktyviai dalyvauti mokyklos savivaldos institucijų veikloje ir adekvačiai vertinti problemiškas situacijas mokykloje;

20.2. vadovautis mokyklos kaitą reglamentuojančiais dokumentais;

20.3. dalyvauti projektų veikloje.